

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2025

Ahvenanmaan pienimuotoinen kalastus muutoksessa

Hallintajärjestelmä, saaliit ja elinkeinon edellytykset 2008–2025

Kristina Svells, Viktor Eriksson, Linda Sundström ja Pekka Salmi

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2025

Ahvenanmaan pienimuotoinen kalastus muutoksessa

Hallintajärjestelmä, saaliit ja elinkeinon edellytykset 2008–2025

Kristina Svells, Viktor Eriksson, Linda Sundström ja Pekka Salmi

Viittausohje:

Svels, K., Eriksson, V., Sundström, L. & Salmi, P. 2025. Ahvenanmaan pienimuotoinen kalastus muutoksessa : Hallintajärjestelmä, saaliit ja elinkeinon edellytykset 2008–2025. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2025. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 64 s.

Kristina Svelds ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0002-5805-5624>

Tästä raportista on julkaistu ruotsin- ja englanninkieliset käännökset:

Ändrade förhållanden för det småskaliga fisket på Åland : En översikt över förändringar i regelverk, fångster och försörjningsmöjligheter mellan 2008 och 2025. Forskning i naturresurser och bioekonomi 56/2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-084-8>.

Shifts in small-scale fishing in Åland : An overview of changes in regulations, catches and livelihoods between 2008 and 2025. Natural Resources and Bioeconomy Studies 47/2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-075-6>

ISBN 978-952-419-083-1 (Verkkojulkaisu)

ISSN 2342-7639 (Verkkojulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-083-1>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Kristina Svelds, Viktor Eriksson, Linda Sundström ja Pekka Salmi

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2025

Julkaisu vuosi: 2025

Kannen kuva: Therese Andersson

Tiivistelmä

Kristina Svells¹, Viktor Eriksson², Linda Sundström² ja Pekka Salmi¹

¹ Luonnonvarakeskus (Luke)

² Ahvenanmaan maakunnan hallitus, kalatalousosasto

Lähes kaksi vuosikymmentä on kulunut siitä, kun Erik Neuman kirjoitti raportin "Kalastus ja kalastuksen hallinta Ahvenanmaan saaristossa" (2007). Vuoden 2007 jälkeen on tapahtunut monia taloudellisia, yhteiskunnallisia ja ympäristöllisiä muutoksia, jotka oikeuttavat uuden raportin laatimisen. Uusi raportti tarkastelee paitsi kaupallista kalastussektoria, myös vapaa-ajankalastukseen, kotitarvekalastukseen ja matkailukalastukseen liittyviä kysymyksiä. Aineisto on koottu strukturoitujen haastattelujen, Q-menetelmäanalyysin, työpajojen, asiakirja-analyysin sekä vesialueiden omistajille suunnatun kyselyn avulla.

Raportti tarjoaa yleiskatsauksen keskeisiin aiheisiin, kuten Ahvenanmaan kalastussektorin rakenteeseen ja hallintoon sekä pienimuotoisen kalastuksen sääntelyyn. Siinä esitellään merkittäviä kalalajeja, kuten ahven, kuha, silakka, siika, lohi ja turska, ja analysoidaan kiintiöitä, kalakantojen seuranta ja käyttöoikeuksia. Raportti tarkastelee kalastussektorin rooleja, haasteita ja mahdollisuuksia, korostaen kaupallisen kalastuksen vähenemistä sekä kalastuksen hallinnan ja vesialueomistuksen kasvavaa monimutkaisuutta. Harmaahylkeisiin ja merimetsoihin liittyviä ongelmia käsitellään ahvenanmaalaisesta näkökulmasta.

Raportin havaintojen pohjalta esitetään useita suosituksia Ahvenanmaan maakunnan hallituksen harkittavaksi, mukaan lukien strateginen suunnittelu ja politiikan kehittäminen; yhteistyö ja sidosryhmien osallistaminen; kalastuksen hallinta ja suojeleminen; sekä kaupallisten kalastajien tukeminen, taloudellinen kehitys ja markkinoiden laajentaminen.

Tulokset osoittavat, että Ahvenanmaan kalastussektori, joka on syvästi juurtunut saarten kulttuuriperintöön, kohtaa kasvavia haasteita ympäristöllisten paineiden, sääntelymuutosten ja yhteiskunnallisten siirtymien vuoksi, mikä vaikeuttaa kaupallisten kalastajien toimeentulon ylläpitämistä. Kaupallisten kalastajien määrän väheneminen on myös heikentänyt perinteisiä käytäntöjä ja tietotaitoa. Rehevöityminen, vesienhoito sekä hylkeiden ja merimetsojen kasvavat populaatiot aiheuttavat lisäkuormitusta kaikille kalastajille. Kattavan kalastusstrategian puute korostaa pitkäjänteisten, integroitujen ratkaisujen tarvetta.

Yhteistyötä tehdään esimerkiksi vesiosakaskuntien välillä kalastusoikeuksien osalta, ympäristöhankkeissa Kalatalouden paikallisen toimintaryhmän ja Leader-ohjelman kautta sekä hallituksen uusissa vapaa-ajankalastukseen liittyvissä aloitteissa. Yhteistyön kehittämistä kuitenkin tarvitaan. Haasteiden ratkaiseminen edellyttää paitsi politiikan hienosäätöä, myös tunnustusta kalastussektorin sosiaaliselle ja kulttuuriselle merkitykselle. Edistämällä yhteisöllistä hallintaa ja vahvistamalla kalastajien edustusta päätöksenteossa Ahvenanmaan tasolla, sektori voi varmistaa kalastajien sopeutumiskyvyn ja turvata kalastuksen kulttuurisen ja taloudellisen tulevaisuuden.

Tämä raportti on laadittu osana Horizon Europe -hanketta "Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development" (EmpowerUs) vuosina 2022–2025.

Asiasanat: Ahvenanmaa, kaupallinen kalastus, kotitarvekalastus, vapaa-ajankalastus, kalastusmatkailu, vesialueomistus, vesiosakaskunta, omistajapohjainen resurssienhallinta, kulttuuriperintö, pienimuotoinen rannikkokalastus

Abstract

Kristina Svells¹, Viktor Eriksson², Linda Sundström² and Pekka Salmi¹

¹ Natural Resources Institute Finland (Luke)

² Government of Åland, Fisheries Agency

Almost two decades have passed since Erik Neuman wrote the report "Fishing and Fisheries Management in the Åland Archipelago" (2007). However, since 2007 many economic, societal and environmental changes have taken place, motivating a new report to be compiled that examines, not only the commercial fisheries sector, but also addresses issues related to recreational, household, and tourism fishing. Data is compiled from structured interviews, Q-method analysis, work-shops, document analysis and a survey to water-owners.

The report provides an overview of key topics including the structure and governance of the Ålandic fisheries sector and regulation of small-scale fisheries. It presents major species such as perch, pike-perch, herring, whitefish, salmon, and cod and analyses quotas, fish stock monitoring and user rights. The report looks at the roles, challenges and opportunities for a broad fisheries sector, highlighting a decline in commercial fishing and the increasing complexity of fishery management and water ownership. Issues with grey seals and cormorants are discussed from an Ålandic perspective. Based on the findings, this report proposes several recommendations for the Government of Åland to consider, including strategic planning and policy development; collaboration and stakeholder engagement; fisheries management and conservation; and support for commercial fishers, economic development, and market expansion.

The results show that Åland's fisheries sector, deeply rooted in the islands' cultural heritage, faces growing challenges from environmental pressures, regulatory changes, and societal shifts making it harder for commercial fishers to maintain their livelihoods. The decline in the number of commercial fishers has also weakened traditional practices and knowledge. Issues like eutrophication, water conservation, and increasing seal and cormorant populations add further strain on all fishers. The absence of a comprehensive fisheries strategy highlights the need for long-term, integrated solutions.

Despite this, opportunities for fishers remain. While some collaboration exists, such as between water commons on licenses, environmental projects via the Fisheries Local Action Group and Leader program, and recent government initiatives on recreational fisheries, a broader and stronger cooperation is needed. Addressing the challenges requires not only policy adjustments but also a renewed recognition of the social and cultural value of the broader fisheries sector. By fostering co-creative governance and strengthening the fishers' representation in decision-making on the Ålandic national level, the sector can ensure the resilience of its fishers and safeguard its fisheries cultural and economic future.

This report is written within the realm of the Horizon Europe "Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development" (EmpowerUs) project 2022–2025.

Keywords: Åland, commercial fishing, household fishing, recreational fishing, tourism fishing, water ownership, water commons, owner-based resource management, cultural heritage

Sisällys

1. Johdanto	7
2. Menetelmät	8
2.1. Primääriaineisto.....	8
2.1.1. Strukturoidut haastattelut 2022 ja 2024	8
2.1.2. EmpowerUs-työpajat 2023.....	8
2.1.3. Q-haastattelut 2023	8
2.1.4. Kalavesien omistusjärjestelmän tutkimus 2024	9
2.2. Sekundääriaineisto	9
2.2.1. Kirjallisuus- ja dokumenttianalyysi.....	9
2.2.2. Tilastot ja kartografiset tiedot.....	9
2.3. Täydentävä aineistonkeruu 2024 ja 2025.....	9
3. Katsaus Ahvenanmaan yhteiskuntaan ja kalastuselinkeinoon	10
3.1. Muuttuva yhteiskunta	10
3.2. Perinteinen kalastusalue	11
3.3. Hyvin integroitunut kalatalous kohtaa suuria haasteita	11
3.4. Ahvenanmaan meriveden laatu	12
3.5. Lakisääteiset velvoitteet	12
3.5.1. Kalakantojen seuranta ja koekalastukset.....	12
3.5.2. Tarkkailtavat kalakannat.....	13
4. Hallintorakenteet, valtasuhteet ja haasteet.....	15
4.1. Pienimuotoisen kalastuksen monitasoinen hallinta Ahvenanmaalla.....	15
4.2. Kiintiöt ja saaliiden kehitys.....	16
4.2.1. Kiintiöt	16
4.2.2. Ahvenanmaan "seitsemän suurta"	17
5. Käyttäjärühmien ja muiden sidosryhmien asema	22
5.1. Ammattimaiset kalastajat	22
5.1.1. Ahvenanmaan ammattikalastajien ominaisuudet	22
5.1.2. Ahvenanmaan pienimuotoisen kalastuksen määrittely	23
5.1.3. Kalastajamäärä vähentynyt	24
5.2. Muut kalastajaryhmät	26
5.2.1. Vapaa-ajankalastajat.....	26
5.2.2. Kotitarvekalastajat osana vapaa-ajankalastajien ryhmää.....	26
5.2.3. Kalastusmatkailijat	27
5.3. Muut sidosryhmät	27

6. Ahvenanmaan ammattikalastajien haasteet ja mahdollisuudet	29
6.1. Ammattikalastajien arkeen vaikuttavat kysymykset.....	29
6.2. Kalastajien arkeen vaikuttavat konfliktit	31
6.3. Ammattikalastuksen tulevaisuudennäkymät	31
6.4. Kalastus muutoksessa - kotitarpeesta matkailuun	32
7. Vedenomistajuus ja kalastuksen omistajapohjaisen hallinnan monimuotoisuus	34
7.1. Kalastusoikeudet.....	36
7.2. Paikalliseen omistajuuteen perustuva kalastuksen hallinta.....	36
7.3. Käyttöoikeuksien tarjoaminen	36
7.4. Kalavesien hoito	37
7.5. Ongelmat ja valvonta.....	38
7.6. Yhteistyö.....	39
8. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat konfliktit.....	40
8.1. Ristiriitojen lieventäminen.....	41
8.2. Metsästys.....	42
8.3. Hoitosuunnitelmat	44
9. Pohdinta.....	46
10. Suositukset	49
11. Päätelmät.....	51
Viitteet.....	53
Liitteet	60

1. Johdanto

Yhteiskunnassamme tapahtuu suuria muutoksia, jotka johtuvat suurista ilmastonmuutoksista ja vaikuttavat sekä ekosysteemeihin että biologiseen monimuotoisuuteen ja siten myös meren rannalla eläviin ihmisiin, jotka ovat riippuvaisia luonnonvaroista toimeentulonsa kannalta. Yksi muutosten kourissa olevista elinkeinoista on kalastus, jolla on edessään merkittäviä haasteita ja siirtymiä.

Melkein kaksi vuosikymmentä on kulunut siitä, kun Erik Neuman laati Ahvenanmaan saariston kalastusta ja hallintajärjestelmää koskevan raportin (Neuman, 2007). Hän korostaa kestävien kalastusmenetelmien tarvetta merten luonnonvarojen ja biologisen monimuotoisuuden suojelemiseksi. Neuman käsittelee myös sitä, miten saaristokalastus on tärkeä osa paikallista taloutta ja kulttuuria ja kuinka eri sidosryhmät, kuten kalastajat ja viranomaiset, voivat tehdä yhteistyötä varmistaakseen kalastuksen ja ympäristönsuojelun välisen pitkän aikavälin tasapainon.

Paljon on muuttunut Neumanin raportin ajankohdan jälkeen, joten on aiheellista koota uusi raportti kuvaamaan yhä monimutkaisemmaksi käynnyttä Ahvenanmaan kalataloutta ja sen hallintaa. Nykyään monet Neumanin kysymyksistä ovat edelleen ajankohtaisia, kuten muuttumaton historiallinen tausta ja vedenomistuksen rakenne, joskin viimeksi mainittu on kohdannut uusia haasteita ja ongelmia. Tämän raportin tarkoituksena on koostaa 18 vuoden jälkeen uusi katsaus Ahvenanmaan pienimuotoisen kalastuksen sekä yleisesti kalatalouden ja sen hallinnan viimeaikaisista muutoksista. Raportissa selvitetään **mitä Ahvenanmaan kalatalousalalla on tapahtunut viime aikoina, ja mitkä mahdollisesti selittävät tapahtuneita muutoksia.**

Tämän raportin on tarkoitus toimia arvokkaana tietopohjana kaikille Ahvenanmaan kalastusalan sidosryhmille. Se antaa yleiskuvan paikallisen kalastuksen haasteista, koskien erityisesti hallintajärjestelmää, ekologisia muutoksia, ilmastovaikutuksia ja kalakantojen hoitoa. Raportti on osa Horizon Europe -ohjelman EmpowerUs-projektia ja siihen kuuluvaa *Ahvenanmaan kalatalousaloite* -pilottihanketta.

2. Menetelmät

2.1. Primääriaineisto

Raportissa kuvataan useita primääriaineiston keruumenetelmiä, jotka sisältyvät EmpowerUs-hankkeen yhteiseen metodiikkaan: strukturoidut haastattelut, työpajat ja Q-menetelmä. Menetelmien yhdistelmä on helpottanut Ahvenanmaan kalastusalaan liittyvien diskurssien, hallinnan rakenteiden ja käytäntöjen analysointia.

2.1.1. Strukturoidut haastattelut 2022 ja 2024

Vuonna 2022 tehtiin 13 strukturoitua haastattelua eri alojen asiantuntijoiden kanssa, jotta saatiin kuva Ahvenanmaan kalastuksesta ja tunnistettiin koko alan kannalta tärkeitä diskursseja. Haastateltavat edustivat viranomaisia, vedenomistajia, kalavesien käyttäjiä, kuntia ja ympäristösektoria. Haastatteluissa tunnistettiin hallinnan haasteita sekä kartoitettiin eri intressitahojen välisiä suhteita ja kalatalouspolitiikan prosesseja. Samalla saatiin kuvaa siitä, miltä keskustelu luonnosta ja vesiensuojelusta näyttää nykyään ja miten yhteiskunta osallistuu erilaisiin kestäväen kehityksen aloitteisiin.

Vuonna 2024 tehtiin seitsemän syvähaastattelua, joista kuusi tehtiin ammattikalastajien kanssa. Yksi oli kotitarvekalastaja. Kaikki harjoittivat aktiivisesti silakan pienimuotoista kalastusta. Haastatteluissa saatiin laadullista tietoa päivittäisen toiminnan käytännön haasteista sekä hallintoon liittyvistä kysymyksistä, kuten lupa-asioista, vyöhykejaosta, säädösten noudattamisesta ja kalastajien kokemuksista sekä yhteyksistä viranomaisiin ja muihin päätöksentekolimiiniin.

2.1.2. EmpowerUs-työpajat 2023

Vuorovaikutteisia työpajoja järjestettiin kaksi: työpaja I 31.5.2023 ja työpaja II 28.11.2023. Kaikkiaan 17 osallistujan joukko koostui kalataloussektorin, paikallisten viranomaisten ja voitto tavoittelemattomien järjestöjen edustajista sekä muista paikallisista. Ensimmäisessä työpajassa keskusteltiin Ahvenanmaan kalastusalan tulevaisuudenkuvista, haasteista ja mahdollisuuksista, kun taas toisessa työpajassa käynnistettiin pilottihanke ensimmäisen tulosten pohjalta. Yhdessä molemmat työpajat autoivat kehittämään toimivia suosituksia hallinnoinnin ja luonnonvarojen hoidon parantamiseksi.

2.1.3. Q-haastattelut 2023

Q-menetelmää käytetään usein yhteiskuntatieteissä tutkimaan subjektiivisia näkökulmia monimutkaisiin kysymyksiin. Se on hybriditutkimustekniikka, joka tunnistaa yhteisiä näkökulmia pyytämällä haastatteluun osallistuvia asettamaan väittämiä järjestykseen ja analysoimalla tuloksia faktorianalyysin avulla. Ahvenanmaan kahdeksassa Q-haastattelussa käsiteltiin oikeudenmukaisuutta, luonnonvarojen jakautumista sekä rannikkoon, mereen ja ympäristöön liittyvää päätöksentekoa (ks. liite 1). Ahvenanmaan tulokset ovat osa kattavaa analyysia osallistavista menetelmistä, joita käytetään EmpowerUs-hankkeessa sen selvittämiseksi, miten merten eri käyttäjärühmät suhtautuvat yhteiskunnallisiin ja ympäristöä koskeviin kysymyksiin.

2.1.4. Kalavesien omistusjärjestelmän tutkimus 2024

Tutkimuksessa selvitettiin digitaalisen lomakekyselyn avulla kalavesien hallintaa, vesien omistusta, pääsyä kalavesille, kalavaroja ja säädöksiä sekä niihin liittyviä käsityksiä, haasteita ja käytäntöjä. Samoin käsiteltiin vesialueiden rajojen merkitystä ja harmaahylkeiden aiheuttamia käytännön ongelmia. Kyselyyn osallistuneet (N=38) edustivat yhteisten vesialueiden omistajia. Vastauksia saatiin 29 % Kalastusvirasto (Fiskeribråen) 129 osoitteen kehikosta.

2.2. Sekundääriaineisto

2.2.1. Kirjallisuus- ja dokumenttianalyysi

Tutkimus kattoi laajan kirjallisuus- ja dokumenttiaineiston, johon sisältyi Ahvenanmaan vesialueiden käyttöön ja kalatalouteen liittyvää tieteellistä kirjallisuutta, politiikkadokumentteja ja ohjelmaraportteja. Nämä lähteet tarjosivat perustan kontekstin ymmärtämiseksi ja auttoivat tunnistamaan pienimuotoisen kalastuksen ja kalavesien omistajuuden keskeisiä teemoja, haasteita ja mahdollisuuksia. Poliittika-asiakirjoihin sisältyivät lainsäädäntö, maakuntahallituksen suuntaavat, kalatalouden ja vesienkäytön kestävyysohjelmat sekä kalatalousalan erilaiset raportit.

Kirjallisuustutkimus alkoi Neumanin kalatalousraportin (2007) katsauksella, joka antoi syvällisen kuvan Ahvenanmaan kalatalouden hallintajärjestelmän ja kalakantojen tilan kehityksestä vuonna 2007. Raportissa tuodaan esiin tärkeitä ekologisia tietoja ja tarkastellaan ympäristötekijöiden vaikutusta kalakantoihin. Samoin se käsitteli taloudellisten aktiviteettien, kuten vesiviljelyn, ja luonnonvarojen ekologisen tilan välistä tasapainoa. Neumanin mukaan vesien ekosysteemin turvaamiseksi tarvitaan jatkuvaa valvontaa ja ohjausta koskien sekä luonnonvaraisia että kasvatettuja kalapopulaatioita. Neumanin tutkimus korostaa kalastuksen merkitystä Ahvenanmaan taloudelle ja erityisesti kalanviljelylle, joka oli alueen suurin vientiala vuonna 2007.

Ahvenanmaan kalastusalan tarkastelun seuraava vaihe EmpowerUs-hankkeessa oli kirjallisuuskatsauksen aineiston koostaminen hallinnan auditointiraporttiin (Governance Audit Report, Flannery, Murthag & Miller ym. 2022), joka muodostaa tärkeän perustan hallintajärjestelmän analyysille tässä raportissa.

2.2.2. Tilastot ja kartografiset tiedot

Tässä raportissa käytetään *Ahvenanmaan tilasto- ja tutkimuskeskuksen* (ÅSUB) tuottamia kalastuksen ja vesivarojen hoidon kannalta merkityksellisiä demografisia, taloudellisia ja ekologisia tilastotietoja.

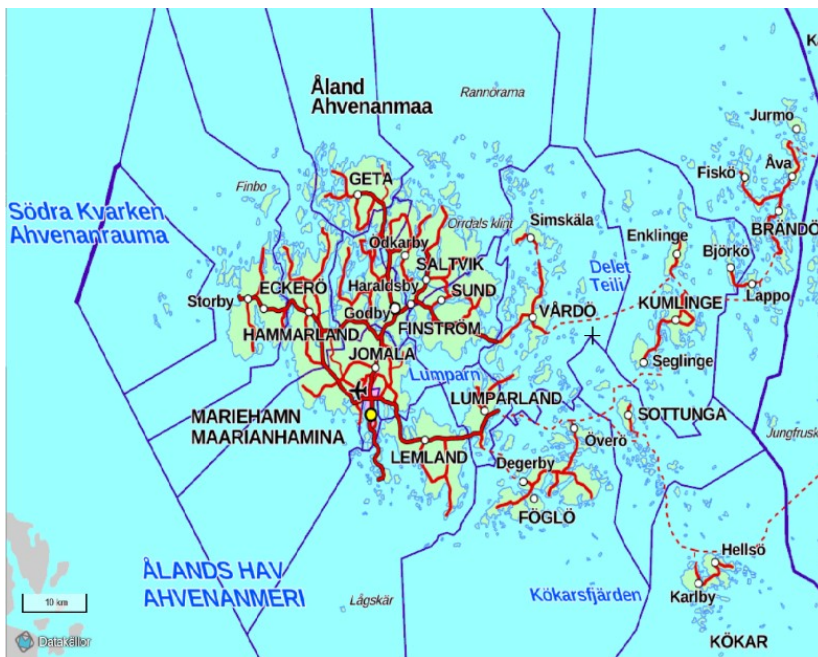
Vesien omistusta, hallintoalueiden rajoja ja kaupallisen kalastuksen vyöhykejakoja kuvaavat kartat ovat peräisin Ahvenanmaan maakuntahallituksen paikkatietojärjestelmästä ja maanmittauslaitoksesta.

2.3. Täydentävä aineistonkeruu 2024 ja 2025

Kattavan tutkimusaineiston varmistamiseksi ja olemassa olevien tietoukkojen paikkaamiseksi tehtiin kaksi täydentävää haastattelua Ahvenanmaan maakuntahallituksen, Kalastusviraston ja Ahvenanmaan kalastajaliiton edustajien kanssa vuosina 2024 ja 2025. Täydentävään analyysiin sisällytettiin myös uutta kirjallisuutta vuodelta 2025.

3. Katsaus Ahvenanmaan yhteiskuntaan ja kalastuselinkeinoon

Tämän raportin tarkoituksena on tuoda esiin Ahvenanmaan (Kuva 1) kalatalouden haasteita, suuntauksia ja mahdollisuuksia kahden viime vuosikymmenen aikana. Tänä aikana on tapahtunut merkittävää yhteiskunnallista kehitystä ja kalastusalalla suuria hankalasti hahmotettavia muutoksia. Kun yhteiskunnallisia muutoksia tapahtuu vähitellen ajan mittaan, vaarana on myös, että olosuhteiden ja normien muutokset vaikeuttavat vielä merkittävämpien trendien näkemistä pitkällä aikavälillä.

Kuva 1. Ahvenanmaan maa- ja merialueen kuntarajat. Lähde: Maanmittauslaitos 2025.

3.1. Muuttuva yhteiskunta

Kuten monissa muissakin osissa maailmaa, Ahvenanmaan yhteiskunta on muuttunut ikäkauman ja lisääntyvän kaupungistumisen suhteen. Ahvenanmaalla on viime vuosikymmeninä koettu nettomuuttovoittoa, joka kompensoi syntyvyyden laskusuuntausta, ja on johtanut jatkuvaan väestönkasvuun Ahvenanmaalla vuodesta 1970 lähtien. Vuosina 2007–2023 väkiluku kasvoi 3 388 henkilöllä eli hieman yli 10 prosentilla (ÅSUB 2023a) ja vuonna 2024 Ahvenanmaan väkiluku oli 30 654 (ÅSUB 2024a). Merkittävän kasvun alueita ovat Maarianhaminan kaupunki ja sen lähimmät naapurikunnat. Tämä johtuu vain osittain muuttoliikkeestä maaseutu- ja saaristoalueilta tiheään asutuille alueille. Pikemminkin se osoittaa, että useimmat Ahvenanmaan uudet tulokkaat päättävät asettua kaupunkiympäristöön.

Ahvenanmaan väestö ikääntyy, ja vuosina 2007–2023 yli 65-vuotiaiden ikäryhmä kasvoi yli 50 prosenttia. Vuonna 2023 tämä ikäryhmä oli toiseksi suurin väestönosa, ja monilla maaseutualueilla se muodosti enemmistön (ÅSUB 2023b). Tämä suuntaus näkyy pienimuotoisen kalastuselinkeinoon harjoittajien ikärakenteessa.

Muuttoliikkeet ja kaupungistuminen, erityisesti nuoremman väestön osalta, johtavat vallan siirtymiseen, kun maa- ja vesioikeudet peritään tai ostetaan. Nykyään ei ole harvinaista, että merkittävä osa yhteis- tai yksityisomistuksessa olevien vesialueiden omistajista asuu Ahvenanmaan ulkopuolella, mikä tarkoittaa, että monet vedenomistajat eivät ole suoraan mukana paikallisyhteisöissä. Tilanne on päinvastainen kuin vuonna 1956, jolloin voimaan astuneella kalastuslainsäädännöllä vahvistettiin vesienhoidon suuntaviivat ja näin muokattiin vedenomistajien oikeuksia ja velvollisuuksia, tietämättä sen jälkeen tapahtuneista merkittävistä yhteiskunnallisista muutoksista.

3.2. Perinteinen kalastusalue

Ahvenanmaalla on pitkät perinteet kalastusyhteisönä, joka on ankkuroitu elämään meren äärellä. Pienimuotoinen kalastus on vuosisatojen ajan ollut ratkaisevan tärkeää paikallisten elinkeinojen kannalta, ja kalastajat ovat mukauttaneet perinteisiä käytäntöjä, pääasiassa verkkokalastusta, alueen murtovesiin ja vuodenaikojen vaihteluihin. Elintarviketurvan varmistamiseksi pienimuotoista kalastusta on perinteisesti usein täydennetty pienimuotoisella maataloudella.

Taloudellisen roolinsa lisäksi kalastuksella on ollut merkittävä kulttuurinen arvo Ahvenanmaalla. Kalastusperinteet, paikallinen tietämys ja yhteisöperustaiset lähestymistavat ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle ja muokanneet alueen vahvaa merellistä kulttuuriperintöä (Storå 2003). Tämä kulttuuriperintö näkyy paikallisissa tapahtumissa, museoissa ja tarinoissa, jotka korostavat kalastuksen keskeistä roolia ahvenanmaalaisessa identiteetissä.

3.3. Hyvin integroitunut kalatalous kohtaa suuria haasteita

Pienimuotoinen rannikkokalastus on kokenut dramaattisen laskun sekä saaliiden määrässä, että kalastajien lukumäärässä, mikä aiheuttaa suurta huolta sidosryhmien keskuudessa ja koko kalastussektorilla. On kuitenkin vain vähän näyttöä siitä, että Ahvenanmaalla olisi käynnistetty yhteiskunnallisia liikkeitä tai merkittäviä rakenteellisia muutoksia alan tukemiseksi ja sen häiriönsietokyvyn ja elinkelpoisuuden parantamiseksi.

Pienimuotoista kalastusta harjoittavia kalastajia pidetään sekä paikallisesti että kansainvälisesti tärkeinä elintarviketurvaa ja kestävyyttä edistävinä toimijoina, ja samalla myös kulttuurisesti merkittävänä. Ammattiryhmän toimintaedellytykset ovat kuitenkin aiempaa kapeammat ja haastavammat. Yhä useammat säännökset ja hallinnolliset vaatimukset, kiintiöiden muuttaminen, hylkeiden ja merimetsojen kantojen kasvu sekä vesialueille pääsy ovat tekijöitä, joihin yksittäisen kalastajan tai koko alan on vaikea vaikuttaa. Kullakin näistä tekijöistä on kuitenkin merkittävä vaikutus kalastusalaan.

Kalanviljelyala, jonka yhteenlaskettu liikevaihto on yli 95 miljoonaa euroa (Landsbygd Ax 2023), on taloudellisesti tärkein kaikista Ahvenanmaan kalatalousaloista. Tässä raportissa ei tarkemmin käsitellä kalanviljelyä, vaikka alan ja pienimuotoisen kalastuksen välillä on monia synergioita, mutta on tärkeää korostaa, että kalanviljelyala tukee pienimuotoista kalastusta. Tämä tapahtuu esimerkiksi tarjoamalla tarvittavaa infrastruktuuria luonnonvaraisina pyydettyjen kalojen kuljettamiseksi markkinoille sekä tuottamalla kalastajille murskattua jäätä, mikä on ratkaisevan tärkeää korkealaatuisen saaliin myynnin kannalta.

3.4. Ahvenanmaan meriveden laatu

Kalatalouden kaikilla osa-alueilla on ilmeinen yhteinen tekijä – niiden menestys riippuu terveestä merestä. Valitettavasti yhdelläkään Ahvenanmaata ympäröivällä rannikkoalueella ei saavuteta kohtuullista vesien tilaa EU:n vesipuitedirektiivissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000) vahvistettujen normien mukaisesti arvioituna, ja lisäksi jotkin vesiympäristöt ovat huonossa kunnossa (Ahvenanmaan hallitus 2020, s. 21). Koska nämä rannikkovedet ovat tärkeitä kutualueita monille kalalajeille, Ahvenanmaan kalastuksen tulevaisuuden kannalta on ratkaisevan tärkeää, että vesien ekologista tilaa parannetaan ja pidetään sen jälkeen korkealla tasolla. Joillakin alueilla on nähtävissä myönteisiä merkkejä, mutta Itämerellä veden laadun parantaminen kestää kauan ja voi kestää vuosikymmeniä, ennen kuin toimenpiteillä on havaittavia vaikutuksia.

Kasvava huoli biologisen monimuotoisuuden häviämisestä, ympäristön tilan heikkenemisestä ja ilmastonmuutoksesta näkyy myös erilaisissa luonnonsuojeluvaatimuksissa sekä kansainvälisesti että alueellisesti. Sen varmistaminen, että tämä tehdään oikeudenmukaisesti Ahvenanmaan monimutkaisessa merihallinnossa, on suuri haaste, joka vaatii vielä paljon työtä. Vuonna 2024 tehty tutkimus suojeltujen merialueiden sosioekonomisista vaikutuksista (Ecology Group 2024) osoittaa, että Ahvenanmaalla ollaan yleisesti halukkaita suojelemaan luontoa. On kuitenkin ilmaistu huoli siitä, että erilaisia paikallisia olosuhteita, kuten paikallisyhteisöjen kalastus- ja metsästysoikeuksia, ei oteta huomioon, ja tulokset osoittavat, että viranomaisiin ei luoteta näissä kysymyksissä.

3.5. Lakisääteiset velvoitteet

3.5.1. Kalakantojen seuranta ja koekalastukset

Kalakantojen seuraamiseksi Ahvenanmaan maakuntahallituksen Kalastusvirasto suorittaa vuosittain pääasiassa ahvenen (*Perca fluviatilis*), kuhan (*Sander lucioperca*) ja särjensukuisten kalojen koekalastusta kolmessa paikassa. Vuonna 1976 tämä tarkkailu alkoi Finbon saarella Ahvenanmaan¹ luoteispuolella. Sen jälkeen Finbon alueella on testattu erilaisia koeverkkoja ja vuodesta 1991 lähtien sama on tehty Lumparnissa, Manner-Ahvenanmaan viereisellä keskeisellä vesialueella. Tämän seurauksena pohjoismaisten standardoitujen koeverkkosarjojen käyttö aloitettiin vuonna 2002 Finbossa ja vuonna 2010 Lumparnissa. Vuodesta 2003 lähtien Finbon itäiseksi vertailualueeksi otettiin Ahvenanmaan saariston itäosassa sijaitseva Kumlingen saaristo².

EU:n laajuisen turskan (*Gadus morhua*) kalastuskiellon alettua itäisessä osakannassa, johon Ahvenanmaa kuuluu (neuvoston asetus, 2019), käynnistettiin vuonna 2020 hanke tietojen keräämiseksi vuosittain turskasta Ahvenanmerellä (Raitaniemi & Leskelä 2021). Tämä perustui havaintoihin, jotka osoittivat, että Ahvenanmeren turska oli erittäin hyvässä kunnossa ja että tältä alueelta ei ollut käytössä riittävästi tieteellistä tietoa.

¹ Finbo on vertailualue Forsmarkin ydinvoimalaitokselle Ruotsissa.

² Finbo ja Kumlinge ovat myös osa kansainvälistä HELCOM-verkostoa nimeltä FISH-PRO III. Nämä alueet keskittyvät ahvenen ja särkikalojen seurantaan, kun taas Lumparnin seuranta keskittyy kuhaan.

Vuodesta 2009 lähtien tärkeistä kalalajeista on otettu erilaisia näytteitä eri menetelmillä. Hauki (*Esox lucius*) on tärkeä laji Ahvenanmaan vapaa-ajankalastuksessa ja matkailukalastuksessa. Hauenkalastuksesta on tehty kaksi tutkimusta. Pyydystä ja päästä -kalastuksen vaikutusten arvioimiseksi toteutettiin kalojen merkintöjä vuosina 2005–2006 (Adjers 2008). Hauen merkinnät jatkuivat vuosina 2009–2012. Saaliita seurattiin vuoteen 2017 asti ja tulokset esiteltiin vuotta myöhemmin (Ådjers 2018). Vuosina 2019–2020 Ahvenanmaan Kalastusvirasto osallistui Tukholman lääninhallituksen ReFisk 2.0 -hankkeeseen. Tavoitteena oli kehittää standardoitu menetelmä, jolla seurataan ja arvioidaan suojelualueiden vaikutuksia haukikantaan (ÅLR 2018).

Kalastusvirasto on vuodesta 2022 lähtien ollut osa silakan (*Clupea harengus*) kalastusta koskevaa tiedonkeruuverkostoa. Aineisto kerättiin 1970-luvun lopulla käytetyn rannikkoverkkosarjan avulla. Tarkkailtava alue on Ruotsin itärannikko ja sillä on asema Ahvenanmaalla. Kalastusvirasto keräsi raakadataa Ruotsin maatalousyliopistolle (SLU) ja tarkoituksena oli vertailla tuloksia 40 vuoden ajalta ja tutkia silakkakannan kehitystä näillä alueilla (Bergström ym. 2023).

Maa- ja metsätalousministeriö keräsi vuonna 2024 osana lohen (*Salmo salar*) tieteellistä kalastusta yhdessä Ahvenanmaan maakuntahallituksen, Luonnonvarakeskuksen ja kaupallisten kalastajien kanssa lohen suomunäytteitä geneettistä analyysiä varten. Ahvenanmaan kalastajat osallistuivat tiedonkeruuseen ja Kalastusvirasto koordinoi näytteenottoa (Maa- ja metsätalousministeriö 2024a, 2025).

Tavoitteena oli kartoittaa vaellusmalleja ja kerätä lisää tietoa tilanteista, joissa Ruotsin uhanalaisista jokikannoista peräisin olevaa lohta oletettiin kalastettavan Suomen rannikolla. Tieteellisen lohenkalastuksen tulokset osoittivat, että vain muutama vuonna 2024 pyydetty lohi oli peräisin uhanalaisista jokikannoista.

Tällä hetkellä vuonna 2025 Ahvenanmaalla ei tehdä siian (*Coregonus sp.*) standardoitua seuranta. Ahvenanmaan Gutturpin kalanviljelylaitos seuraa vuosittain saaliita kerätessään mätää luonnonvaraisista kalakannoista. Tietoa kerätään yksilömääristä ja kalakohtaisista mätimääristä. Merikutuinen siika näyttää vähenevän Ahvenanmaalla, ja tarkkailuohjelma voisi olla tarpeen lajin hoidon edistämiseksi.

Paikallisilla kalastajilla on ollut tärkeä rooli kaikissa seurantatoimissa ja -hankkeissa. Kalastusvirasto tekee tiedonkeruussa yhteistyötä useiden verkkokalastajien kanssa. ReFisk 2.0 -hankkeen näytteenotto toteutettiin myös kiinnostuneiden vapaa-ajankalastajien ja kalastusoppaiden avustuksella.

3.5.2. Tarkkailtavat kalakannat

2000-luvun alussa kolmen Ruotsin ja Suomen välisen saaristoalueen pyyntipaikan seuranta osoitti ahven- ja särkisaaliiden kasvaneen jyrkästi. Tämä kävi ilmi näiden kolmen alueen kalakantojen pitkän aikavälin kehityssuuntauksia koskevista analyyseista, jotka tehtiin 9–20 vuoden aikasarjoissa ja saatiin päätökseen vuonna 2002. Sekä meriveden lämpötila että rehevöityminen kasvoivat ennen kautta ja sen aikana, ja molemmat ovat mahdollisia selityksiä kalakantojen muutoksille (Ådjers ym. 2006).

Ahvenanmaan ahven- ja särkikalasaaliit ovat pysyneet vuoden 2002 jälkeen samalla tasolla, eikä kalakannoissa ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vuonna 2025 mitatuissa

parametreissa on hyvin vähän vaihtelua, mikä tarkoittaa, että kalakanta on vakaa. Finbossa seurattu ahvenkanta osoittaa hyvää rekrytointia³ ja eloonjäämistä, ja populaatiota pidetään vahvana. Vaikka särkikalakanta on suuri, se johtuu todennäköisesti siitä, että Finbon alue on suojaista ja ravinteikasta saaristoa. Kumlingella ahvenen rekrytointi on ollut hyvää, mutta eloonjääminen on vähäistä, mikä johtaa suuren ahvenen (yli 25 cm) määrän vähenemiseen. Saalistuspaine on todennäköinen syy tähän laskuun, jota tutkitaan edelleen vuonna 2025. Lumparnia ympäröivällä alueella kuha on myös hyvin rekrytoitunut, mutta aikuisten kuhien kuolleisuus on korkealla tasolla. Vaikka kalastuspaine ja saalistus ovat todennäköisiä syitä, seurantamenetelmissä keskitytään myös rekrytointiin, mikä voi vaikuttaa tuloksiin.⁴

Luonnonvarakeskus (Luke) julkaisee vuosittain raportteja (Raitaniemi & Leskelä 2021, 2022, 2023, 2024), joissa vertaillaan tuloksia Ahvenanmaan ja muun Itämeren välillä ja osoitetaan turskayksilöiden tilan ja kasvun eroja. Ahvenanmeren turskanäytteenoton tulokset kertovat kalojen terveystilanteesta ja runsaudesta (Raitaniemi & Leskelä 2024). Tulokset osoittavat, että turska kasvaa Ahvenanmaan vesillä hyvin ja että kanta on hyvässä kunnossa. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös Ruotsin puoleisella Ahvenanmerellä pyydetystä turskasta. Se osoittaa myös, että siellä pyydetty turska on suurempaa ja vanhempaa kuin eteläisen Itämeren turska (Heimbrand ym. 2023).

Itämeren silakan osalta vuoden 2022 tulokset osoittavat, että Ruotsin rannikon saaliit olivat merkittävästi historiallista tasoa pienemmät, erityisesti Itämeren isomman silakan osalta. Luoteis-Ahvenanmaan näytteenottopaikan tulokset sen sijaan olivat aiempien tietojen mukaisia, jopa isomman silakan osalta. Vaikka silakka on vähenemässä Ahvenanmaan ulkopuolisilla rannikkoalueilla, tulokset ovat myönteisiä Ahvenanmaan vesillä uivan silakan saaliiden osalta (Bergström ym. 2023). On syytä huomata, että Bergström ym. (2023) raportti perustuu vain yhden vuoden tuloksiin, ja siinä korostetaan jatkuvan seurannan merkitystä. Kalastusvirasto on jatkanut seurantaa ja kerännyt tietoja silakasta samoilla menetelmillä kuin Finbossa vuonna 2022.

Hauen osalta merkintäkokeen tulokset osoittivat, että se on paikallaan pysyvä kala, samat yksilöt pyydettiin rajoitetulla säteellä. Ne osoittivat myös, että hauen eloonjääminen on hyvällä tasolla pyyntikäytäntöjen ansiosta. ReFisk 2.0 -hankkeessa saatiin myönteisiä tuloksia hauen määrästä ja koosta kalastukselta suojatuilla alueilla (Walve ym. 2018). Hanke johti Ruotsin meri- ja vesiviraston (HaV) ehdotuksiin uusista suojelualueista Ruotsin itärannikolla. Ahvenanmaalla tulokset olivat samanlaiset kuin Ruotsissa: myös Ahvenanmaan vesillä oli yhä suurempia haukia kalastukselta suojelluilla alueilla (Kullman 2020).

³ Kalakantojen rekrytoinnilla tarkoitetaan prosessia, jossa nuoret kalat (usein poikaset tai nuoret) kasvavat ja elävät riittävän kauan tullakseen osaksi kalastuksen kohteena olevaa kalakantaa. Se on tärkeä indikaattori siitä, kuinka hyvin kalakanta voi uudistua ajan myötä.

⁴ Lisätietoja Kalastusviraston koekalastuksista Ahvenanmaalla on osoitteessa <https://www.regeringen.ax/environment-nature/fishing-fishes/testfish>

4. Hallintorakenteet, valtasuhteet ja haasteet

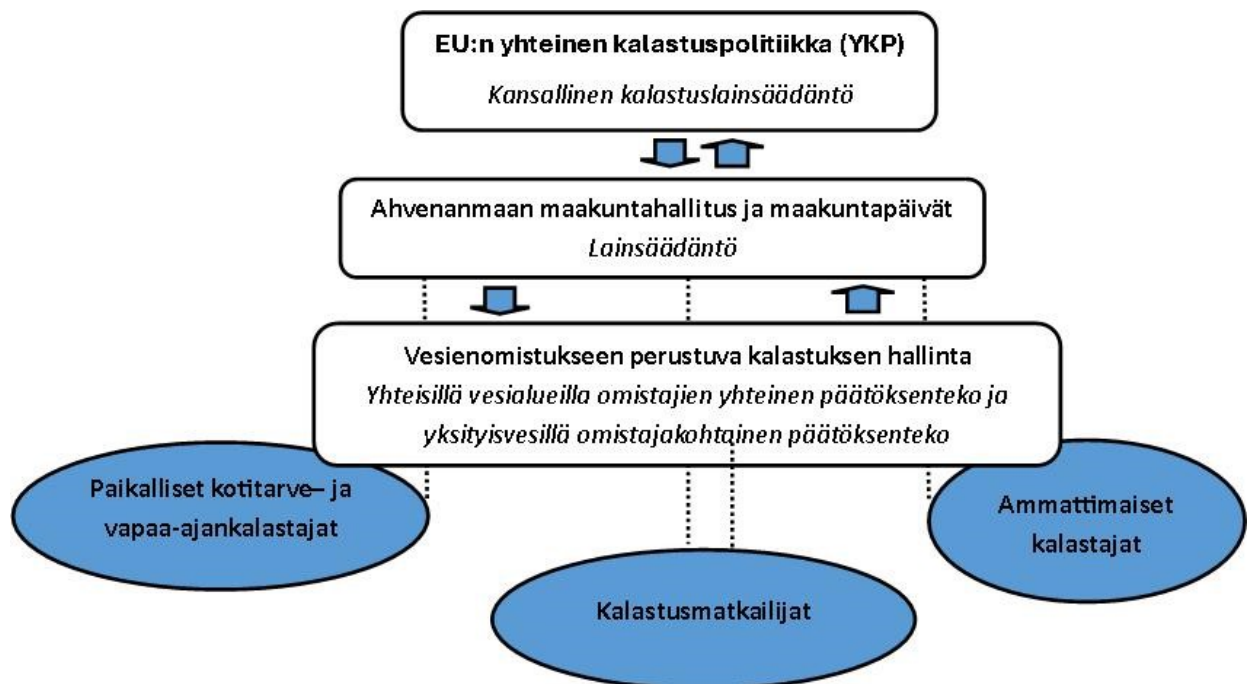
4.1. Pienimuotoisen kalastuksen monitasoinen hallinta Ahvenanmaalla

Kalatalousala on Ahvenanmaan saaristokulttuurin sekä aineellisen että aineettoman kulttuuriperinnön kulmakivi. Samalla kun kalastusperinteet ja kotitarvekalastus ovat jatkuneet, valtarakenteet ovat vähitellen keskittyneet, mutta vuosisatojen kuluessa kehittyneillä rakenteilla on edelleen huomattava vaikutusvalta. Kalavesien hoitoa on jatkuvasti uudistettu yhä useammalla tasolla, ja kaupallisen kalastuksen asema on muuttunut huomattavasti sen jälkeen, kun Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995. Koska Ahvenanmaa on itsehallinnollinen alue, jolla on oma hallitus ja parlamentti, kalastusta olivat ennen EU:n jäsenyyttä hallinneet pääasiassa paikalliset ja alueelliset instituutiot.

Vuodesta 1995 lähtien Ahvenanmaan kalastusta on säännelty yhä enemmän kansainvälisillä sopimuksilla ja keskusjohtoisilla päätöksillä, kuten EU:n yhteisellä kalastuspolitiikalla (YKP), joka luo puitteet kaupallisen kalastuksen säätelylle ja tukemiselle. Ahvenanmaan tärkein kalastuspoliittinen suunnitelma on kuvattu Suomen Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston (EMKVR) vuosien 2021–2027 ohjelmassa.

Kaikki Ahvenanmaan sisäiset asiat kuuluvat maakuntapäivien toimivaltaan. Ahvenanmaalla on myös oma kalastuslainsäädäntö, joka on ollut voimassa vuodesta 1956. Siinä korostetaan paikallisten vedenomistajien vaikutusta kalastusta koskevassa päätöksenteossa.

Ahvenanmaan kalastuksen hallintajärjestelmän rakennetta kuvataan **Kuva 2**.

Kuva 2. Ahvenanmaan kalastusalan institutionaaliset tasot ja tärkeimmät käyttäjäryhmät.

Paikallinen päätöksenteko on edelleen ratkaisevan tärkeää Ahvenanmaan kalataloudessa, vaikka valtaa on siirretty korkeammille hallintotasoille. Sen lisäksi, että paikallisilla vedenomistajilla on edelleen merkittävä määräysvalta vesialueiden saatavuuteen ja käyttöön nähden, ne muodostavat myös alueen kalavedenhoidon perustan ja niillä on keskeinen rooli kestävien kalastuskäytäntöjen muokkaamisessa ja itse kalavedenhoidossa. Ahvenanmaan paikallisen vesien omistajuuteen perustuvan hallintajärjestelmän rakenteita ja toimintoja kuvataan tarkemmin jaksossa **Vedenomistajuus ja kalastuksen omistajapohjaisen hallinnan monimuotoisuus**.

4.2. Kiintiöt ja saaliiden kehitys

4.2.1. Kiintiöt

Hallinnoinnin osalta Ahvenanmaan kalastus on luokiteltu seuraavasti: 1) kiintiölajien kalastus ja 2) kiintiömättömien lajien kalastus (ÅSUB 2019). Jälkimmäistä ryhmää hallinnoidaan maakunnan oman kalastuslainsäädännön perusteella, kun taas silakan, kilohailin, Itämeren lohen ja turskan kansalliset kiintiöt vahvistetaan EU:n tasolla. Ahvenanmaan kalastajien vuotuisista pyyntikiintiöistä neuvotellaan maakuntahallituksen ja maa- ja metsätalousministeriön kesken. Korkeimman oikeuden tuomio antoi ministeriölle oikeuden jakaa EU:n asettamat kiintiöt, jos sopimukseen ei päästä suomalaisten ja ahvenanmaalaisten poliitikkojen ja valtion virkamiesten välisillä neuvotteluilla (HD 2017).

Jotta Suomi voisi jakaa EU:n päättämät kiintiöt yksittäisille kalastajille, mitä Ahvenanmaalla ei tehdä (ÅPUB 2019), Ahvenanmaalle on ensin irrotettava osa kansallisista kiintiöistä. Tästä syystä Ahvenanmaalle myönnettiin vuonna 2017 kiinteät jako-osuudet Suomen kiintiöstä (**Taulukko 1**). On syytä mainita, että turska ei kuulu tähän osuuteen, vaikka ahvenanmaalaiset kalastajat pyytävät valtaosan turskasaaliista.⁵ Maakuntahallituksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyön seurauksena Ahvenanmaan kalastajat ovat vuodesta 2020 lähtien harjoittaneet vähäistä turskan tieteellistä kalastusta. Lisäksi vuonna 2024 osa lohikiintiöstä jaettiin väliaikaisesti tutkimuskalastuskiintiöinä yksittäisille kalastajille.

Taulukko 1. Ahvenanmaan kiinteät osuudet Suomen kokonaiskalastuskiintiöistä. Lähde: ÅSUB 2019. Alkuperäinen lähde: Suomen maa- ja metsätalousministeriö.

	Ahvenanmaa % Suomen kiintiöstä
Silakka , Pohjanlahti	5,8667 %
Silakka , Suomenlahti ja Itämeren keskiosa	15,1506 %
Kilohaili , koko Itämeri	8,6000 %
Itämeren lohi , Itämeren keskiosa	8,3640 %

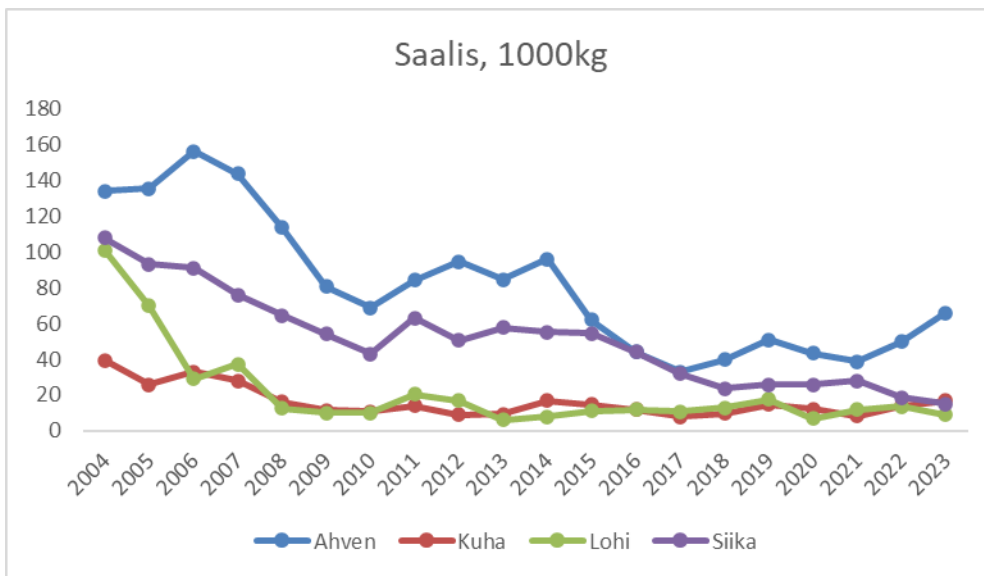
Kiintiöjärjestelmän seurauksena päätöksentekovoalta kyseisten kalalajien osalta on siirretty paikalliselta ja alueelliselta tasolta kansainväliselle tasolle, paikallisten vedenomistajien ulottumattomiin. Toisaalta Ahvenanmaan maakuntahallitus vastaa edelleen muiden kalalajien, kuten kuhan, hauen, ahvenen ja siian, kalastuksen hallinnoinnista lainsäädännön ja sen

⁵ Turska on Itämeren kiintiölaji, mutta se ei kuulu Suomen Ahvenanmaalle myöntämään kiinteään kiintiöön.

soveltamisen kautta sekä paikalliset vedenomistajat joko yksittäisinä vedenomistajina tai vedenomistajien yhteenliittymien kautta.

4.2.2. Ahvenanmaan ”seitsemän suurta”

Ahvenanmaan kalastuksen pääasiallisia kohdelajeja ovat ahven, kuha, Itämerenlohi, siika, silakka, kilohaili ja turska. Tässä osiossa keskitytään näiden kalalajien saaliiden muutoksiin ja niiden taustoihin (**Kuva 3**). Hauki, jonka Neuman (2007) sisällytti raporttiinsa, on jätetty pois, koska se edustaa tällä hetkellä vain pientä osaa kaupallisen kalastuksen kokonaissaaliista Ahvenanmaalla. Vuoden 2025 osalta ei ole saatavilla saalistietoja vapaa-ajankalastuksesta, jossa hauki on tärkeä kohdelaji.

Kuva 3. Muutokset ahvenen, kuhan, Itämerenlohen ja siian saaliissa Ahvenanmaalla vuosina 2004–2023. Lähde: ÅSUB:n vuosikirjat 2006–2024.

Ahven, siika ja kuha

Neumanin (2007) mukaan ahven oli rannikkokalastuksessa eniten pyydetty kalalaji vuonna 2005, kun taas siikasaaliin rahallinen arvo oli kaksi kertaa suurempi kuin ahvensaaliin. Sittenkin sekä ahven- että siikasaaliit ovat vähentyneet. Ahvensaaliit kääntyivät kuitenkin nousuun vuoden 2021 jälkeen (**Kuva 3**).

Haastatellut pienimuotoista kalastusta harjoittavat kalastajat kuvailivat usein pyyntialueidensa siikakannan jyrkkää laskusuuntausta. Kalastajat mainitsivat, että suurin syy siikakannan vähenemiseen on hylkeiden kannan kasvu, sillä hylkeet liikkuvat myös matalammilla vesialueilla lähempänä rannikkoa. Haastattelussa mainittiin myös siianpoikasten vähentyneet istutukset laskusuuntaukseen vaikuttavana tekijänä. Tätä ongelmallista tilannetta vahvistaa se, että meressä kuteva siika on määritelty ”haavoittuvaksi” HELCOMin Punaisessa listassa lajeista, jotka ovat vaarassa kuolla sukupuuttoon (HELCOM 2019). Luonnonvarakeskuksen hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamia vahinkoja koskevat tilastot osoittavat, että koko Suomen rannikolla siiankalastus kärsii suurimmat taloudelliset menetykset, joissa korostuu erityisesti hylkeiden vaikutus siiankalastukseen (Söderkultalahti & Rahikainen 2025).

Myös Itämeren vedenlaadun heikkeneminen ja sen vaikutukset kalakantoihin ja kalastustoimintaan mainittiin kalansaaliiden vähenemiseen vaikuttavana tekijänä. Viime aikoina ravinnetasot ovat nousseet erityisesti Ahvenanmaan sisäsaaristossa (Pettersen 2024). Ahvenkantojen tilaa pidetään kuitenkin usein hyvänä, ja haastatellut kalastajat totesivat, että ahvenkantojen vaihtelut ovat normaalia. Kun ahven myydään kokonaisuutena, hinta on suhteellisen alhainen, mutta saaliin arvon lisäämiseksi monet kalastajat nykyään jalostavat ahvenet ja myyvät fileet. Monille kalastajille ahvenen pyynti on näin ollen tullut taloudellisesti erittäin tärkeäksi. Se on Ahvenanmaan rannikkokalastuksen toiseksi arvokkain laji kuhan jälkeen (ÅSUB-vuosikirja 2024b, s. 94). Sekä ahven että kuha ovat arvostettuja lajeja, joilla on suuri kysyntä paikallisilla markkinoilla.

Lohenkalastuksen kiintiörajoitusten kiristyessä kuhasta tuli rannikkokalastukselle yhä tärkeämpi laji ja sen saaliit kasvoivat dramaattisesti 1990-luvun alussa. Sitten saaliit ovat vähitellen vähentyneet ja vakiintuneet. Kuhaa pyydetään pääasiassa Lumparnia ympäröivillä vesillä, joihin maakuntahallitus myöntää lupia kaupalliseen kalastukseen. Kalastuspaineen vähentämiseksi ja kuhakannan suojelemiseksi on vuodesta 2002 alkaen asetettu verkkojen silmäkokoa ja lukumäärää koskevia rajoituksia. Kuhan kutuaikainen täysrauhottaminen kesäkuussa on ollut voimassa vuodesta 2006. Kuhan alamitta nostettiin 37 cm:stä 40 cm:iin 1. tammikuuta 2025 alkaen (ÅLR 2024a).

Lohi

Ahvenanmaan ja Suomen välillä käytiin 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa kiivaita poliittisia keskusteluja sekä lohikiintiöön liittyvistä kalastusmääräyksistä että ajoverkkojen käyttökiellosta (Yle 2004). Itämeren lohisaaliiden muutokset liittyivät suurelta osin EU:n asetuksiin (Salmi & Salmi 2005) ja EU:n kalastuskiintiöiden jakamisesta Suomen valtion kanssa käytyjen neuvottelujen tulokseen. Tätä kuvataan tarkemmin jaksossa **Pienimuotoisen kalastuksen monitasoinen hallinta Ahvenanmaalla**.

Ahvenanmaan lohenkalastuksen huippuaikana 1980- ja 1990-luvuilla yli 30 prosenttia Suomen lohisaaliista oli ahvenanmaalaisten kalastajien pyytämää.⁶ Vuonna 1997 Suomessa otettiin käyttöön hoitosuunnitelma Itämeren lohen suojelemiseksi (Salmi 2005), mikä johti siihen, että Suomen valtio laati säännöksiä koskien myös ahvenanmaalaisten kalastajien harjoittamaa lohenkalastusta. Muun muassa otettiin käyttöön kalastuskielto, joka koski suurta osaa toukuusta. Ahvenanmaalla lohenkalastusta harjoitetaan pääosin kevätkaudella, joten kielto vaikutti siihen pahasti. Hylkeiden lisääntyvä vaikutus lohenkalastukseen vähensi myös saaliita ja heikensi Ahvenanmaan asemaa kiintiöneuvotteluissa (ÅLR 2004). Tämä johti pienempään kiintiöön kuin mitä Ahvenanmaan kalastajat ja poliitikot pitivät oikeudenmukaisena.

Itämeren lohikiintiöt ovat pienentyneet merkittävästi viime vuosikymmeninä kalakantojen lasusuuntauksen vuoksi. Ahvenanmaan nykyiseksi kaupallisen kalastuksen lohikiintiöksi (vuonna 2025) on vahvistettu yhteensä 750 lohta, kun 1980- ja 1990-luvuilla pyydettiin vuosittain 20 000–45 000 lohta (Luken kalastustilastot).

Vuoden 2008 alusta ajoverkkokalastus kiellettiin Itämerellä (EU neuvoston asetus 2005), mikä johti lohisaaliiden jyrkkään vähenemiseen entisestään (**Kuva 3**). Tämä asetus vaikeutti monien

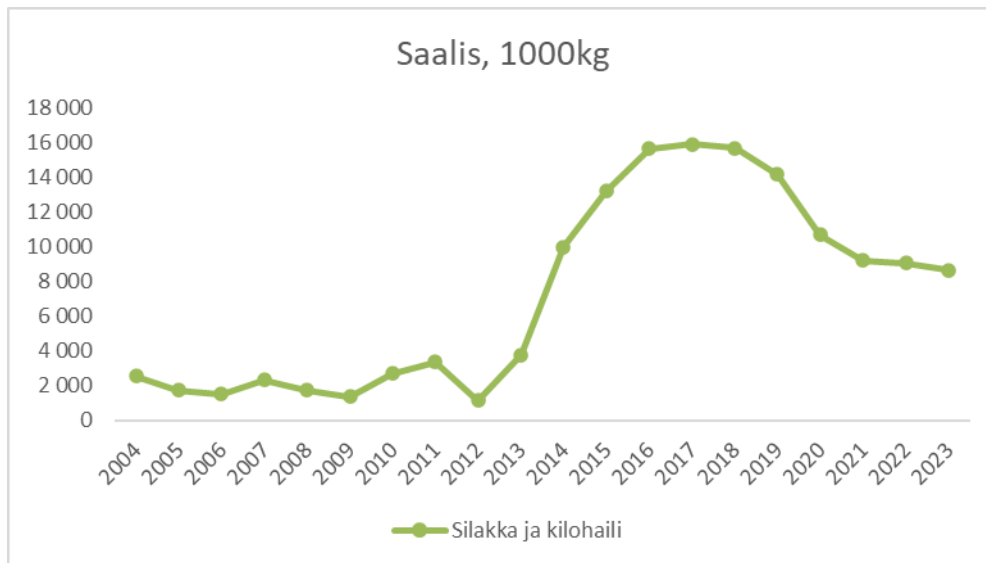
⁶ Ahvenanmaan maakuntapäivien kirjallisen vastauksen ja keskustelun mukaan (ÅLR, 2/2005).

ahvenanmaalaisten kalastajien elinkeinonharjoittamista, ja monet heistä jättivät kalastusalan. Haastatellut kalastajat kommentoivat, että vaikka he jatkoivat ankkuroiduilla verkoilla ja testasivat myös push-up-rysiä, ne eivät toimineet yhtä hyvin voimakkaiden virtausten ja Ahvenanmaata ympäröivien syvien vesien vuoksi.

Silakka

Silakanpyynti on vuosisatojen ajan ollut ahvenanmaalaisten toimeentulon ja kulttuuriperinnön kulmakivi, mutta nykyään sen merkitys on vähentynyt. Pienimuotoista kalastusta harjoittavat kalastajat kalastavat silakkaa ja kilohailia verkoilla eri puolilla Ahvenanmaata, kun taas suurimuotoista kalastusta harjoittavat kalastajat käyttävät troolareita avomerellä. Saaliiden kasvu vuonna 2014 (**Kuva 4**) johtui siitä, että kaksi uutta troolaria aloitti silakan ja kilohailin kalastuksen, mikä liittyy turskasaaliiden vähenemiseen eteläisellä Itämerellä (ÄPDO 2019). Tätä lisäystä havainnollistetaan kuvassa 4 (**Kuva 4**). Vuonna 2025 Ahvenanmaalla on edelleen yksi silakkaa ja kilohailia pyytävä troolari. Vaikka tämä alus kalastaa Ahvenanmaalle myönnetyn kiintiön puitteissa, se ei välttämättä toimi Ahvenanmaan vesillä eikä pura saalista Ahvenanmaan satamiin.

Joka vuosi varataan riittävä osa kiintiöstä silakkaa pienimuotoisesti verkoilla kalastavien tarpeisiin. Tämä on yleensä 10–30 tonnia (Karlsson 2024). Haastatteluissa jotkut verkkokalastajat totesivat, että silakkakantojen tila näyttää positiiviselta, joskin silakoiden yksilökoko on pieni. Kalastajat haluaisivat kalojen kasvavan suuremmiksi, jotta ne kelpaisivat paremmin fileointiin ja savustukseen.

Kuva 4. Muutokset silakan ja kilohailin yhteenlasketussa saaliissa Ahvenanmaalla vuosina 2004–2023. Lähde: ÅSUB vuosikirjat 2006–2024.

Haastatellut kalastajat toivat esiin silakan markkinointiin liittyviä haasteita. Nämä esteet johtuvat ostajien puutteesta ja vaikeuksista saada kansainvälisesti tunnustettu kestävyysertifikaatti esimerkiksi Marine Stewardship Councililta (MSC), jota vaaditaan, jos saalis viedään Ahvenanmaan ulkopuolelle. Ahvenanmaan pienimuotoinen silakankalas, joka tapahtuu Kansainvälisen merentutkimusneuvoston (ICES) osa-alueiden 30–31 eteläpuolella, ei kuulu Selkämerellä pyydetyn silakan Suomen MSC-sertifioinnin piiriin. Todistuksen saamisen haasteena on, että Ahvenanmaan kalastajat toimivat ICESin osa-alueilla 25–29 ja 32. Näillä alueilla kanta on ollut

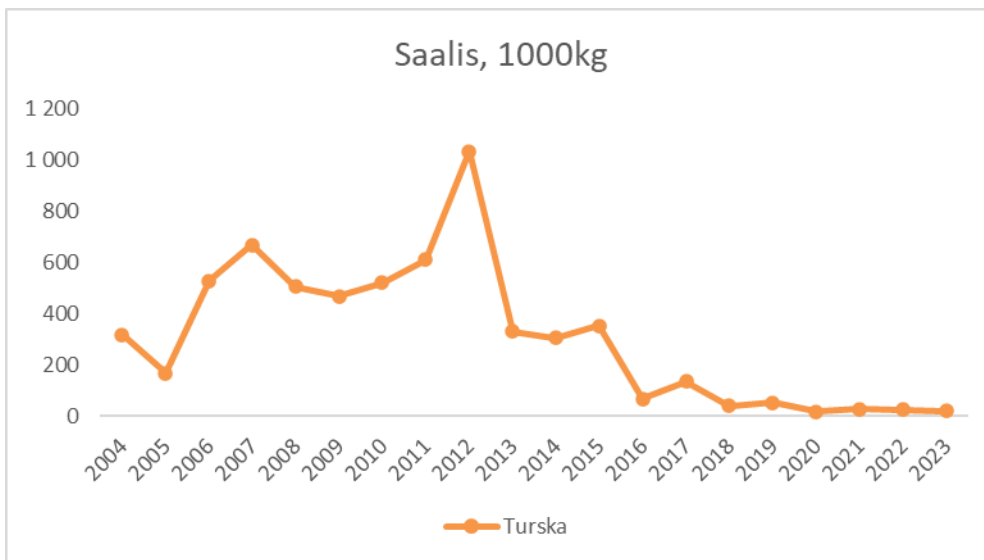
huonossa tilassa ja sitä ovat lisäksi kalastaneet venäläiset troolarit, jotka eivät ole ilmoittaneet saaliitaan, mikä lisää epävarmuutta kanta-arvioissa ja on tekijä, jota ei voi sertifiointiin tueksi todentaa tai valvoa.

Koska ahvenanmaalaisten pienimuotoista kalastusta harjoittavien kalastajien silakkasaaliit ovat suhteellisen pieniä, saaliin käsittelyyn ei ole infrastruktuuria, esimerkiksi fileointikoneet puuttuvat. Jotta tällainen investointi olisi kannattava, saaliiden on lisäännyttävä merkittävästi tai investointeja on tuettava.

Turska

Vuosina 2006–2016 suurin osa Ahvenanmaan turskasaaliista pyydettiin Itämeren eteläosissa. EU:n kiintiöiden muutokset ja kilpailun kiristyminen eteläisellä Itämerellä tekivät tästä kalastuksesta kannattamatonta pian vuoden 2012 saalishuipun jälkeen (**Kuva 5**). Yhteys silkakalastukseen johtuu tästä muutoksesta: vuonna 2014 kaksi aiemmin turskaa kalastanutta ahvenanmaalaista alusta siirtyi silkan ja kilohailin troolipyyntiin. Vuosina 2020–2025 turskaa ovat pyytäneet vain muutamat turskan tieteellisessä kalastuksessa mukana olevat. Tämä saalis on purettu kokonaisuudessaan Ahvenanmaalle.

Verkoilla kalastavien pienimuotoista kalastusta harjoittavien kalastajien lausunnot osoittavat, että turskakannat ovat vahvoja Ahvenanmaata ympäröivillä syvemmillä vesillä, eivätkä kalastajat näe mitään syytä yleiseen turskankalastuskieltoon. Turskan pienimuotoisen kalastuksen tulevaisuuden turvaamiseksi haastateltavat suosittelevat, että turskan troolauskielto säilytetään samalla, kun rannikkoalueiden verkkokalastusta laajennetaan ja turvataan. Päätökset tutkimuskalastuksen jatkamisesta tehdään vuosittain, mikä vaikeuttaa investointien ja tuloennusteiden suunnittelua. Joten tutkimuskalastusta ei pidetä pitkän aikavälin kestäväenä ratkaisuna.

Kuva 5. Muutokset Ahvenanmaan turskasaaliissa vuosina 2004–2023. Lähde: ÅSUB vuosikirjat 2006–2024.

Aliarvostetut kalalajit

Edellä mainittujen kalalajien lisäksi on tutkittu myös vähemmän arvostettuja kalalajeja, kuten lahnaa ja muita särkikalajoja. Tiedetään, että Itämeren rehevöityminen on lisännyt näiden lajien runsautta (Ådjers ym. 2006). Näiden lajien käytön lisääminen voisi vähentää meren ravinnekuormitusta, joskin tämä vaikutus voidaan konkreettisemmin osoittaa järviolueilla. Samalla uudet kalastusstrategiat tukisivat kalastajien toimeentuloa laajentamalla paikallisten kalatuotteiden tarjontaa kuluttajille. Ahvenanmaalla on ollut vaikeaa saada aikaiseksi tarvittavia investointeja näiden lajien jalostamiseen tarvittaviin koneisiin. Särkikalojen vähittäismyyntihinta on alhainen, joten taloudellisen kannattavuuden turvaamiseksi määrien on oltava melko korkeita tai toimintaa on tuettava muilla tavoin, esimerkiksi ympäristöhyötyjen kautta. On syytä huomata, että Ahvenanmaan kalastuslainsäädäntö (ÅLR 1956) suojelee lahnaa, joka on yksi tärkeimmistä särkikalalajeista (§ 25), muun muassa asettamalla sille verrattain suuren alamitan, (§ 31) 42 senttimetriä. Lainsäädäntö voi siten vaikeuttaa aliarvostettujen särkikalalajien hyödyntämistä Ahvenanmaan kalastuksessa.

5. Käyttäjärühmien ja muiden sidosryhmien asema

Ahvenanmaan historiallinen ja vahva perinne, jossa vesien kalavaroja käytetään omassa taloudessa ja kauppatavarana, elää edelleen nykyisessä *kaupallisessa kalastuksessa ja vapaa-ajan kalastuksessa*. Jälkimmäiseen sisältyy *kotitarvepyynti* ja muu vapaa-ajankalastus (**Kuva 2**). Tavallisesti kotitarvekalastajat käyttävät verkkoja ja jossain määrin muita passiivisia pyydyksiä, kuten rysiä ja pitkäsiimoja, ja saalis kulutetaan perhepiirissä. Merkittävä osa paikallisista vedenomistajista ei kalasta. Heidän päätöksentekovaltansa liittyy veden omistamiseen, ei kalastusintressiin. Paikalliset kotitarvekalastajat ovat suurin käyttäjäryhmä vettä omistavien kalastajien joukossa, vaikka omistajakunnassa on myös virkistys- ja *urheilukalastajia*, jotka kalastavat vavoilla. Tästä syystä kotitarvekalastajien etuja arvostetaan yleensä kalastuksen paikallisessa päätöksenteossa.

5.1. Ammattimaiset kalastajat

5.1.1. Ahvenanmaan ammattikalastajien ominaisuudet

Ammattikalastajan luokittelukriteerit ovat vuosien mittaan muuttuneet valtakunnan⁷ ja Ahvenanmaan vertailussa, mutta myös sisäisesti Ahvenanmaalla. Kyseessä on jatkuva keskustelu hallitusten edustajien ja kalastusalan sidosryhmien välillä. Neumanin raportissa (2007) ammattimaiset kalastajat jaettiin kahteen viralliseen luokkaan, jotka määritettiin kalastuksesta saatujen tulojen perusteella: 1) kalastajat, joiden kalastustulojen osuus kokonaistuloista on vähintään 50 prosenttia, ja 2) sivutoimiset kalastajat, joilla osuus on vähintään 20 prosenttia. Ennen vuotta 2009 ammattikalastajaksi rekisteröitymistä ei vaadittu (**Lite 2**), mikä vähensi ammatin byrokraattisuutta. Samalla oli vaikea määrittää, kuinka moni henkilö harjoitti satunnaisesti kalastustoimintaa ja myi saaliinsa.

Vuonna 2025 ajantasaistetussa ammatilainsäädännössä (ÅLR 1995; ks. **Taulukko 2**) kalastajat luokitellaan kolmeen ryhmään: 1) ammattikalastajat, 2) sivutoimiset kalastajat ja 3) muut kalastajat. Ensimmäiseen ryhmään kuulumisen edellyttää vähintään 5 000 euron vuotuisia kalastustuloja, jotka ovat vähintään 30 prosenttia kokonaistuloista, tai vähintään 10 000 euron vuotuisia kalastustuloja. Voidakseen kuulua toiseen ryhmään, sivutoimikalastajiin, kalastuksen vuositulojen on oltava vähintään 2 500 euroa ja niiden on oltava 15–29 prosenttia kokonaistuloista. Kolmannella ryhmällä, joka luokitellaan muiksi kalastajiksi, ei ole tulovaatimusta, mutta koska rekisteröityminen on pakollista kalojen myymiseksi, henkilöt, jotka myyvät satunnaisesti ylijäämäsaaliinsa, kuuluvat tähän ryhmään. Koska kalastus on kausiluonteista, yleensä kaikki kalastajat yhdistelevät kalastustuloja muihin tulolähteisiin riippumatta siitä, mihin ryhmään he kuuluvat. Useimmat kalastajat pyörittävät pientä perheyrittystä.

⁷ Manner-Suomi.

Taulukko 2. Rekisteröityjen ahvenanmaalaisten kalastajien määrät kalastajaryhmittäin. Lähde: Ahvenanmaan Kalastusvirasto 2025.

	Kalastajaryhmä		
	Ammattikalastajat	Sivutoimikalastajat	Muut kalastajat
Vaatimukset	Kalastuksesta saatavat tulot ovat vähintään 10 000 euroa tai 5 000 euroa, jos ne ovat 30 prosenttia kokonaistuloista	Kalastuksesta saatavat tulot ovat vähintään 2 500 euroa ja 15–29 prosenttia kokonaistuloista;	Kalastuksesta ei tarvitse saada tuloja. Kalastustulojen osuus kokonaistuloista on 0,4–14 prosenttia.
Kalastajien määrä helmikuussa 2025 (yhteensä 189)	28	7	154

Kalastuselinkeinon tukemista ja kehittämistä hallinnoi pääasiassa Ahvenanmaan maakuntahallitus Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastoa 2021–2027 koskevan Suomen ohjelman (EMKVR-ohjelma) kautta. Sen sijaan esimerkiksi polttoaineverotuet ovat Suomen valtion sääntelemiä, koska verotus ei kuulu Ahvenanmaan maakuntahallituksen toimivaltaan. Tuki rajoittuu kuitenkin ammattikalastajien ryhmään.

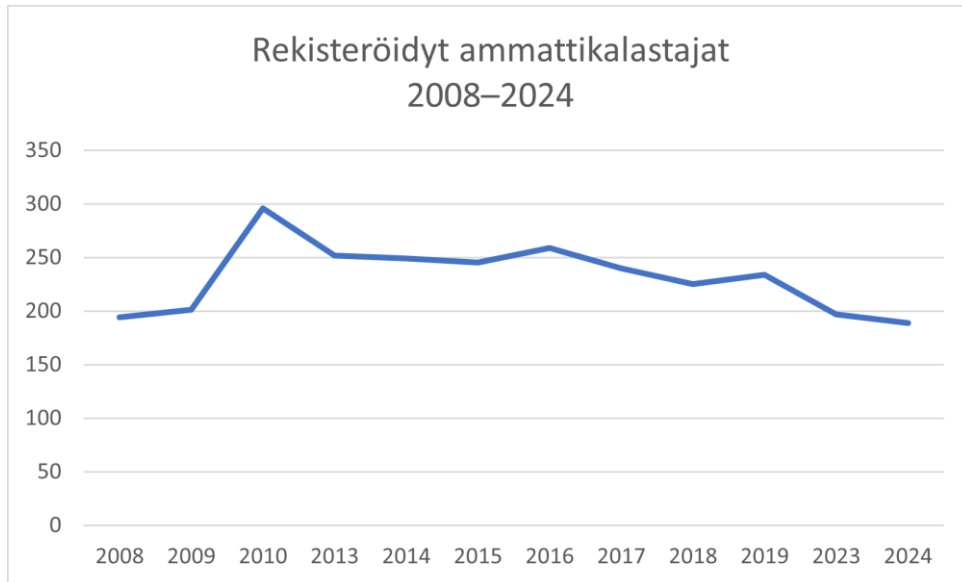
5.1.2. Ahvenanmaan pienimuotoisen kalastuksen määrittely

Pienimuotoiselle kaupalliselle kalastukselle ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää, joka koskisi myös Ahvenanmaan olosuhteita. Käytetyt määritelmät perustuvat usein veneen pituuteen (EU:ssa alle 12 metriä) ja pyydystyyppeihin (esim. muu kuin trooli) (Pasqual-Fernández ym. 2020). Kuten muillakin Suomen rannikkoalueilla, suurin osa Ahvenanmaan kalastajista on pienyrittäjiä. Ahvenanmaalla pienimuotoista kalastusta harjoittavat kalastajat omistavat yleensä useita veneitä, joita käytetään eri tarkoituksiin. Rekisteröityjen kaupallisten kalastusaluusten mediaanikoko on 6,27 metriä. Vain yksi alus, Ahvenanmaan ainoa troolari, ylittää 12 metriä vuonna 2025 (Ahvenanmaan Kalastusvirasto 2025). Suurin osa Ahvenanmaan kalastajista työskentelee pienessä veneessään yksin ja käyttää verkkoja ja muita passiivisia pyydyksiä. On näin ollen selvää, että kaupallista kalastusta Ahvenanmaan vesillä voidaan pitää pienimuotoisena, lukuun ottamatta silakkaa ja kilohailia pyytävän aluksen harjoittamaa troolausta.

Vuoden 2010 puoliväliin asti turskankalastusta voitiin pitää laajamittaisena, mutta se on sittemmin vähentynyt. Kuten edellä kävi ilmi, turskankalastus on vuodesta 2020 lähtien ollut vähäistä, ja sitä on harjoitettu rannikkoalueilla tutkimuskalastuksena, johon on osallistunut muutamia pienempiä aluksia. Vaikka lohenkalastusta 1980- ja 1990-luvuilla pidettiin pääasiassa laajamittaisena avoimella merellä harjoitettavana kalastuksena, myös tämä kalastus on nykyään vähäistä ja sitä harjoitetaan verrattain pienessä mittakaavassa.

5.1.3. Kalastajamäärä vähentynyt

Vuonna 2010 rekisteröityjen ammattimaisten kalastajien määrä kasvoi merkittävästi (**Kuva 6**), samalla kun rekisteröinnistä tuli pakollinen vaatimus kaloja myytäessä (ÅSUB 2019). Sen jälkeen Ahvenanmaan kalastajien kokonaismäärä on vähentynyt.⁸

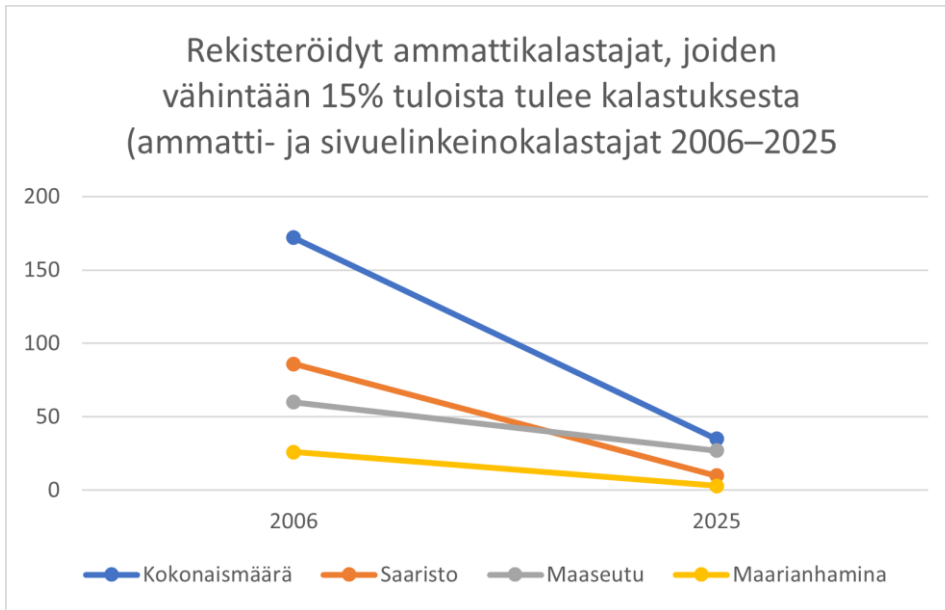

Kuva 6. Muutokset rekisteröityjen kalastajien määrässä Ahvenanmaalla 2008-2024. Lähteet: Neuman 2007, Kalastusvirasto 2025.

Vuonna 2017 rekisteröityjen kalastajien keski-ikä oli 51,8 vuotta ja kaikista rekisteröidyistä kalastajista 5,5 prosenttia oli naisia (ÅSUB 2019).

Maantieteellinen vertailu osoittaa dramaattisia muutoksia kaupallisen kalastuksen sijoittumisessa Ahvenanmaalla (**Kuva 7** ja **Kuva 8**). Vaikka ammattimaista kalastusta harjoittavien ryhmien määritelmät ovat muuttuneet Neumanin vuoden 2007 raportin jälkeen, eivätkä tilastot ole täysin vertailukelpoisia, kalastajamäärän laskusuuntaus on selvintä Brändön, Kumlingen, Vårdön, Föglön, Kökarin ja Sottungan saaristokunnissa. Vuonna 2006 näissä kunnissa toimi 86 rekisteröityä kalastajaa, jotka saivat vähintään 20 prosenttia kokonaistuloistaan kalastuksesta (Neuman 2007). Viimeisten 20 vuoden aikana tämä määrä on laskenut kymmeneen kalastajaan, jotka vuonna 2025 hankkivat kalastamalla vähintään 15 prosenttia vuosituloistaan (Kalastusvirasto 2025).

⁸ Vuonna 2006 90 kalastajaa sai vähintään 50 prosenttia tuloistaan kalastuksesta (Neuman, 2007), kun taas vuonna 2025 28 kalastajaa sai vähintään 30 prosenttia tuloistaan kalastuksesta. Näistä 28:sta kolme työskenteli ainoalla Ahvenanmaalle rekisteröidyllä troolarilla.

Kuva 7. Muutokset niiden rekisteröityjen kalastajien määrissä, jotka saivat yli 15 prosenttia tuloistaan kalastuksesta Ahvenanmaalla alueittain (ks. myös kuva 8) 2006–2024.

Kuva 8 esitetään alueet, joille kalastajat on rekisteröity.

Kuva 8. Ahvenanmaan rekisteröityjen kalastajien aluejako: keltainen = saariisto, harmaa = maaseutu ja vaaleankeltainen = Maarianhaminan kunta. Lähde: Maanmittauslaitos.

Maaseutualueilla muutokset eivät ole yhtä dramaattisia kuin saaristokunnissa, mutta laskusuuntaus on myös selvä. Myös Maarianhaminassa muutokset ovat merkittäviä, mutta kalastajamäärät olivat jo lähtötilanteessa paljon alhaisemmat.

5.2. Muut kalastajaryhmät

5.2.1. Vapaa-ajankalastajat

Jo ennen Neumanin raporttia (2007) Ahvenanmaalla ei ole ollut vapaa-ajankalastusta koskevia tilastotietoja. Tämä vaikeuttaa vapaa-ajankalastajien määrän, saaliiden ja toiminnan kalakantoihin ja talouteen kohdistuvien vaikutusten arvioimista.

Ahvenanmaan tilasto- ja tutkimustoimisto (ÅSUB) on viime vuosina tehnyt tutkimuksia, jotka osoittavat, että 44 prosenttia ahvenanmaalaisista käyttää vapaa-aikansa kalastukseen jossakin muodossa (ÅSUB 2021, s. 32). Tämä on hieman vähemmän kuin Neumanin tutkimuksessa (2007), joka osoitti, että 55 prosenttia Maarianhaminan kaupungin ulkopuolella olevien kiinteistöjen omistajista ja 45 prosenttia maarianhaminalaisten kiinteistöjen omistajista kalasti. Kalastusaktiivisuus on korkealla tasolla verrattuna Manner-Suomeen, jossa kolmannes väestöstä harjoittaa kalastusta (Luke 2022). Useimmissa muissa maissa vastaavat osuudet ovat vielä huomattavasti alhaisemmat (Arlinghaus ym., 2019). Monet kalastavat samalla kun viettävät aikaa vapaa-ajanasunnollaan⁹ ja käyttävät verkkoja ja muita pyyntivälineitä kuten heitto- ja kalastusvapoja. Koska kalalajien saatavuus on yleensä kausiluonteista, vapaa-ajankalastajat ovat usein generalisteja muuttaen kalastusstrategiaansa tilanteen mukaan.

Vedennomistajien tai maakuntahallituksen toteuttamat kalanistutukset ja kutualueiden suojelelu hyödyttävät ensisijaisesti virkistyskalastusta, mutta myös kotitarvekalastusta ja matkailukalastusta, ammattikalastuksen lisäksi. Esimerkiksi meritaimenen kalastus on täysin riippuvainen istutuksista, koska Ahvenanmaalla ei ole vahvaa luonnossa lisääntyvää meritaimenkantaa (Sivén 2021).

5.2.2. Kotitarvekalastajat osana vapaa-ajankalastajien ryhmää

Vaikka kotitarvekalastuksen käsitettä ei ole määritelty yksiselitteisesti, sen katsotaan yleensä poikkeavan muusta vapaa-ajankalastuksesta siten, että tarkoituksena on pääasiassa kattaa oman kotitalouden kalatarpeet. Jotkut kotitarvekalastajat kuuluvat myös ammattimaisten kalastajien kolmanteen ryhmään, koska he joskus myyvät saaliinsa ylijäämän. Kotitarvekalastusta painotetaan Ahvenanmaan kalastuslainsäädännössä. Vedennomistajat ovat velvollisia sallimaan kotitarvekalastuksen vakituisille asukkaille siinä kylässä, jossa vesi sijaitsee (ÅLR 1956 §3). Tämä mahdollisuus oli aiemmin tärkeää eloonjäämisen ja toimeentulon kannalta. Osaa kotitarvekalastuksesta harjoitetaan yleisillä vesillä, pääasiassa lohta tavoitellen. Kotitarvekalastukselle on määrätty kaupallisesta kalastuksesta poikkeavia pyydysrajoituksia (ÅLR 1995, §2).

Kotitarvekalastuksen laajuus on edelleen epäselvä: kotitarvekalastajien määrää Ahvenanmaalla tällä hetkellä ei tiedetä ja asiaa tulisikin selvittää.

⁹ Ahvenanmaalla on yhteensä 7 177 ahvenanmaalaisen ja ulkomaalaisten omistamaa loma-asuntoa (Tilastokeskus, 2022). Omistajilla on usein ahvenanmaalaisia perhesiteitä ja paikallisia perintöoikeuksia.

5.2.3. Kalastusmatkailijat

Kolmas ja tuorein kalastajaryhmä on *matkailukalastajat*. Vierailevien kalastajien houkuttelemisella ja kalastustoiminnan kehittämisellä voidaan pidentää Ahvenanmaan matkailukautta, joka muutoin rajoittuu kesäkuukausiin (Neuman, 2007). Vuonna 2023 Ahvenanmaalla yövyttiin yhteensä 421 000 kertaa. Tähän summaan ei kuulu majoitus yksityismökeissä ja joissakin pienemmissä majoitusliikkeissä (ÅSUB 2024d). Kalastajien yöpymiskertojen määrää ei ole erikseen tiedossa.

Ahvenanmaalla vierailevat kalastajat ovat yleensä vapakalastajia. Monet viettävät yön mökeissä, joissa on tarjolla kalastusmahdollisuuksia, mutta on myös kalastajia, jotka matkustavat suoraan Ahvenanmaalle omalla veneellä harjoittamaan esimerkiksi uistelua.

Kalastusmatkailijat eivät ole vedenomistajia eivätkä paikallisyhteisön jäseniä, joten he ovat paikallisten vedenomistajien toiminta-alueen ulkopuolella. He ovat kuitenkin riippuvaisia paikallisten kalastuslupien saatavuudesta yksityisesti omistetuilla vesillä. Kalastusmatkailijat voivat ostaa kalastuslupia eri tavoin. Usein kävijöiden täytyy ostaa kalastuslupa vedenomistajalta alueella, joilla he haluavat kalastaa. Tämä voi olla vaikea tehtävä ihmisille, joilla ei ole paikallistuntemusta. Näitä kysymyksiä käsitellään tarkemmin jaksossa: **Kalastus muutoksessa - koti- tarpeesta matkailuun**.

Ahvenanmaan matkailujärjestö *Visit Åland johtaa osittain vakiintunutta kalastusmatkailutyöryhmää Sportfiskerenät, joka* koordinoi kalastusmatkailua ja erityisesti sen markkinointia. Vuonna 2019 osa Ahvenanmaan kalastusoppaista muodosti *järjestön Ålands organiserade fiskeriguider r.f.*

5.3. Muut sidosryhmät

Kalastuspolitiikan rinnalla ja sen puitteissa ympäristökysymyksillä ja instituutioilla on merkittävä vaikutus Ahvenanmaan kalastuksen tilaan. Monia vesialueita on rajattu tai kokonaan suljettu kaupallisen kalastuksen ulkopuolelle joko vedenomistajien päätösten tai Ahvenanmaan maakuntahallituksen perustamien luonnonsuojelualueiden seurauksena. On kuitenkin syytä huomata, että useat suojelualueet sallivat kalastuksen, jota on rajoitettu erilaisin pyydys- ja aikarajoituksin. Kalastusmahdollisuuksien ja kaloja syövien eläinten, eli hylkeiden ja merimetsojen, välinen ristiriita osoittaa, että kalastus- ja ympäristösektorin välillä tarvitaan yksituumaisuutta. Tätä kuvataan tarkemmin jaksossa **Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat konfliktit**.

Ahvenanmaalla on vain vähän kalastusalaan liittyviä voittoja tavoittelemattomia järjestöjä. Yksi aktiivisista organisaatioista on *Ålands Fiskeleader*, eli kalastuksen paikallinen toimintaryhmä (Kalaleader, FLAG), jota rahoitetaan yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä koskevasta EMKVR:n strategiasta (CLLD) ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen kautta (Svels & Thuesen 2024, Salmi ym. 2022). Tämä Ahvenanmaan FLAG-ryhmä on yksi Suomen 11 ryhmästä, se kattaa koko maakunnan ja priorisoi strategisina tavoitteinaan ympäristöä, tietoa ja elämyksiä. Ahvenanmaalla ympäristöasiat ovat olleet FLAG-ryhmän erityisenä painopisteenä. Tämä poikkeaa useimmista muista Suomen paikallisista kalatalouden toimintaryhmistä, joiden rahoittamisissa hankkeissa on korostettu elinkeinojen kehittämistä kalastuksen avulla (Salmi & Svels, 2023). Paikallisten kalatalouden toimintaryhmien rahoituskehys antaa eri organisaatioille mahdollisuuden hakea tukea, koska toimintaryhmä ei yleensä itse käynnistä tai johda

hankkeita. Koska hankkeiden rahoitus on avoin kaikille organisaatioille, suurempi osa hankkehakemuksista ja rahoituksesta on suunnattu vedenomistajien yhdistyksille ja vapaa-ajankalastuksen harjoittajille, jotka ovat huomattavasti lukuisampia ja aktiivisempia kuin kaupallisen kalastuksen edustajat.

Ahvenanmaalla ammattikalastajat ajavat etujaan *Ålands fiskare r.f. -järjestön kautta*. Järjestöllä on osa-aikainen toiminnanjohtaja, ja se saa rahoitusta Ahvenanmaan maakuntahallitukselta laajemman tuottajajärjestön (*Ålands hushållningssällskap*) kautta. Julkisten varojen myöntäminen on perusteltua, koska tarvitaan yhdistys, joka voi toimia viiteryhmänä laadittaessa kalastusalaan koskevia uusia lakeja ja asetuksia. Samoin on etu, että yhdistys voi johtaa ja käynnistää hankkeita, jotka hyödyttävät elinkeinoa kollektiivisesti. Ålands fiskare -järjestön jäsenmäärä on vaihdellut vuosien varrella. Vuonna 2008 siihen kuului 81 henkilöä ja vuonna 2025 90 jäsentä. Koska myös tukijäsenyys on mahdollista, kaikki jäsenet eivät ole aktiivisia kalastajia. Vuosien varrella yhdistys on ollut mukana ja käynnistänyt useita hankkeita, joissa on keskiytetty antamaan uutta elinvoimaa pienimuotoisen kalastuksen alalle. Ne vaihtelevat teknisistä toimenpiteistä, kuten hylkeen karkotusmenetelmistä, uusien pyydysten testaamisesta ja kalastuksen säilyttämisestä kulttuuriperintönä esimerkiksi perinteisten majakoiden kunnostamiseen merenkulun tueksi. Lisätietoja tästä on liitteessä 2 (**Liite 2**).

Ahvenanmaalla kalastuksen hallinnan rakenteita ovat sekä yksityiset epäviralliset vuorovaikutukset että kuntien viralliset verkostot. Kalastusasioita käsitellään myös muissa sosiaalisissa yhteyksissä, kuten kyläkokouksissa ja kahviloissa. Kalastus-, ympäristö- ja luontoaiheisista haasteista keskustellaan laajasti perinteisissä medioissa ja viime aikoina myös sosiaalisessa mediassa. Paikallisilla medioilla on vahva yhteiskunnallinen vaikutusvalta Ahvenanmaan päätöksenteossa, kun taas sosiaalinen media kuuluu uudempiin viestintäkanaviin ja vaikuttamisvälineisiin, myös kalastusasioissa.

6. Ahvenanmaan ammattikalastajien haasteet ja mahdollisuudet

Tämä osio perustuu sidosryhmien haastatteluihin ja vuonna 2024 toteutettuun kalaveden-omistajille kohdistettuun kyselyyn. Kalastusalan yhä vaikeammat olosuhteet johtuvat monista haasteista, kuten byrokratiasta EU:ssa, hylkeiden ja merimetsojen vaikutuksista, kalastusrajoituksista ja vesialueille pääsystä, kalastusstrategioista, veden laadusta, kalastusala koskevan tietämyksen puutteesta yhteiskunnassa, ympäristöluvista, kalastajien luokittelusta, kannattavuudesta, koulutuksesta, kalastajien elämänmuodoista ja elämäntapojen muutoksista.

On kuitenkin myös mahdollista säilyttää uhanalainen pienimuotoinen kalastusala esimerkiksi lisäämällä kalatuotteiden jalostusastetta ja arvoa, korostamalla kulttuuriperintöä ja investoimalla kalastukseen liittyvään matkailuun.

6.1. Ammattikalastajien arkeen vaikuttavat kysymykset

Aikaisemmin suhteellisen vapaa kalastuselinkeino muuttui, kun Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995. Tämän jälkeen kalastajat kokivat säännösten, valvontatoimenpiteiden ja byrokraattisen painolastin lisääntyneen, mikä heidän mukaansa vaikutti toimeentuloon (liite 2). Kalastajille sälytetyt uudet tehtävät vähensivät heidän ammatillista vapauttaan ja ammatin houkuttelevuutta. Vuosien mittaan tehtäviä on lisätty yhä enemmän, tästä esimerkkinä äskettäin päivitetty Euroopan kalastuksenvalvonta-asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/2842).

Monet kalastajat ovat jo kohdanneet mielestään liikaa haasteita, enemmän kuin he kykenevät käsittelemään. Nyt tilanne näyttää olevan ongelmallisempi kuin 18 vuotta sitten Neumanin (2007) kuvaama tilanne. Esimerkiksi monet ahvenanmaalaiset kalastajat katsovat, että Itämerellä vuonna 2008 käyttöön otettu ajoverkkokiello oli epäoikeudenmukainen, koska se oli tuhoisa lohenkalastuksen kannalta. Toimenpidettä ei kompensoitu rahallisesti eikä lohikiintiöinä, eikä ajoverkoille vaihtoehtoisia menetelmiä (ankkuroidut verkot ja push up -rysät) pidetä läheskään yhtä toimivina Ahvenanmaan vesillä. Vaikka kiello oli perusteltu pyöriäisten suojelulla, tätä lajia on harvoin esiintynyt Ahvenanmaan vesillä.

Kuten 2000-luvun alussa, hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat ongelmat ovat edelleen suurin uhka pienimuotoisen kaupallisen kalastuksen tulevaisuudelle. Hylkeiden ja merimetsojen vaikutus on vain kasvanut ajan mittaan (ks. **Kalastajien arkeen vaikuttavat konfliktit**).

Toinen haaste on ollut rajallinen pääsy riittävän suurille kalastusalueille, mikä voi johtua keskushallinnon asettamista kalastusrajoituksista, byrokratiasta tai vaikeuksista saada sopivia vesialueita vuokralle. Yleensä verrattain pieni ammattikalastajakunta pääsee kuitenkin kalastamaan. Yksityinen vedenomistus voi haitata pääsyä laajemmille vesialueille, mutta tilannetta helpottavat Ahvenanmaan maakuntahallituksen kalastajille vuokraamat yleiset pyyntivedet. Eräissä haastattelussa tiedonantaja huomautti, että kalastajat tarvitsevat pääsyn melko suurille vesialueille vuorottelun mahdollistamiseksi, koska kannattava kalastus ei ole mahdollista samassa paikassa useita päiviä peräkkäin. Lisäksi tarvitaan mahdollisuus siirtyä toiseen paikkaan, kun hylkeet ottavat kalat verkoista. Valitettavasti ei ole itsestään selvää, että tulevaisuudessa on riittävästi vesialueita kaupalliseen kalastukseen. Kalastajien paineet ovat kasvaneet, kun kalastusmahdollisuuksia on rajoitettu tai poistettu, usein luonnonsuojelun nimissä. Eräs

kalastaja totesi myös, että ruotsalaiset urheilukalastajat ovat vaatineet kaupallisen lohienkalastuksen täyskieltoa.

Lisäksi kalastuselinkeinon haasteena on veden laadun heikkeneminen ja erityisesti rehevöityminen. Toisaalta useat haastatellut kalastajat havaitsivat merenpohjan tilan parantuneen.

Koska tilanne muuttuu ajan myötä, ja on erilainen eri paikoissa, säännöt ja rajoitukset perustuvat usein puutteelliseen tai vanhentuneeseen tietoon. Haastattelussa eräs kalastaja toi esiin turskaan liittyvän paradoksin, jossa kaupallinen turskakalastus on kielletty, vaikka Ahvenanmerellä turskakanta on vahva. Hän totesi myös, että turskakannan vahvuutta ei ole helppo havainnoida, koska kalat uivat vedessä ja varsinkin koska kukaan ei saa kalastaa.

Viime vuosina Itämeren silakan ja lohien kiintiöistä sekä silakan troolauksesta on käyty kiivasta keskustelua, johon on vaikuttanut varsinkin Ruotsissa käyty kärjekäs keskustelu. Tämä on heijastunut myös Ahvenanmaalle, jossa eräät sidosryhmät toivovat muun muassa silakan ja lohien troolikalastuksen kieltämistä tai vähentämistä (Ålands Radio 2021, 2024). Kalastajat ovat huolissaan silakan kysynnän vähenemisestä erityisesti nuoremman sukupolven keskuudessa. Viime aikoina kalastajien, jotka kalastavat silakkaa verkoilla, on ollut vaikea löytää ostajia erityisesti suuremmille saalismäärille. Eräs kalastaja kommentoi mahdollisuuksiaan kalastaa enemmän silakkaa Ahvenanmaalla ja myydä saaliit Manner-Suomeen. Yksi ongelma on kuitenkin se, että Itämeren silakan verkkokalastuksella ei ole ympäristösertifikaattia, kuten MSC:tä, jota sovelletaan silakan trooli- ja rysäkalastukseen Selkämerellä. Ostajat kuitenkin edellyttävät sertifiointia (ks. luku **Silakka**). Sama kalastaja totesi, että sertifiointiprosessi on kallis ja vaikeasti toteutettavayksittäisille pienimuotoista kalastusta harjoittaville kalastajille. Toinen este on kalankäsittelykoneiden puute. Vaikka vanhemmat sukupolvet ovat tottuneet ostamaan silakkaa kokonaisena, useimmat kuluttajat haluavat nykyään sen fileoituna. Kun troolarit lopettivat silakan purkamisen Ahvenanmaalle, kalanjalostuslaitokset suljettiin. Kalankäsittelykonekannan päivittäminen on avainasemassa haluttaessa kehittää silakan verkko-pyyntiä.

Kalastajat mainitsevat myös, että toinen ongelma on kaupallisten kalastajien tiukka luokittelu. Viime vuosien alennettujen kiintiöiden vuoksi Ahvenanmaalla lohien kaupallinen kalastus on sallittu pääasiassa vain varsinaisiksi ammattikalastajiksi luokitelluille kalastajille. Kalastajat, jotka eivät ole voineet osallistua edellisenä vuonna lyhyeen, tavallisesti kahden viikon pituiseen lohikauteen, esimerkiksi muiden töiden vuoksi, ovat olleet vaarassa jäädä pois tästä luokasta seuraavina vuosina. Kalastustoiminnan puuttuminen kahdelta viikolta voi näin ollen joutaa siihen, että kalastaja putoaa ammattikalastajaluokasta ja joutuu siten keskittymään muiden, vähemmän kannattavien lajien kalastukseen. Kaupallista kalastusta koskevaan asetukseen vuosina 2024 ja 2025 tehtyjen muutosten jälkeen ammattiryhmiä määritettäessä on otettava huomioon kaksi viimeistä vuotta ja kalastustulojen määrä kokonaistuloista lasketta- van prosenttiosuuden sijaan (ÅLR 1995). Tämä on jossain määrin vähentänyt ammattiin kohdistuvaa painetta. Yleisesti ottaen kalastajat totesivat, että lohikiintiöiden jyrkkä pieneneminen ja siitä johtuva kalastustulojen hupeneminen ovat pakottaneet monet jättämään ammatin.

Pienimuotoisen kalastuksen kannattavuuteen vaikuttavat useat tekijät. Haastatellut kalastajat totesivat, että kalastuskustannukset ovat kasvaneet tuloja enemmän. Kalastukseen liittyvä luontaista epävarmuutta, joka johtuu kalasaaliiden ennakoimattomuudesta, mutta sitä aiheuttaa myös kalastuksen hallinnointi. Äärimmäinen esimerkki liittyy ahvenanmaalaiseen

lohenkalastukseen. Kalastajat ovat usein joutuneet odottamaan kalastuskauden alkuun asti ennen kuin heille on ilmoitettu kiintiöistä tai onko heillä ylipäättään lupa kalastaa. Tämä ennakkoimattomuus vaikeuttaa kalastusstrategioiden ja investointien suunnittelua. Kannattavuuden parantamiseksi jotkut kalastajat ehdottavat kalakantojen vahvistamista istuttamalla lisää kalanpoikasiasia.

Kalatalouden koulutuspaikkojen, myös ruotsinkielisten, tarjonta on vähentynyt Suomessa. Muutamalla ahvenanmaalaisella kalastajalla on virallinen kalastuskoulutus, ja heidän mukaansa nykyinen koulutustilanne on valitettava. Monista syistä Ahvenanmaan kalastajat eivät tällä hetkellä suosittelisi ammattiaan lapsilleen. Heidän mielestään kaupallisen kalastuksen kehitys on turhauttava. Toisaalta he toivovat alalle sukupolvenvaihdosta ja uusien ja nuorempien kalastajien palkkaamista pian. Kalastajien on vaikea hyväksyä ajatusta, että Itämeren saarella asuva väestö ei kalastaisi. Minkä vuoksi sen on syötävä esimerkiksi tuotua norjalaista lohta paikallisesti pyydetyn tuoreen kalan sijaan? Kalastajien mukaan paikallisen kalastuksen ja kalan kulutuksen tulee olla luonnollinen osa Ahvenanmaan elämää.

6.2. Kalastajien arkeen vaikuttavat konfliktit

Usealle pienimuotoista kalastusta harjoittavalle kalastajalle kalastus ei ole vain ammatti vaan elämänmuoto. Thomas Højrup (2013) on elämänmuotoanalyysissään kuvannut kalastajien tiivistä yhteyttä työhön, kulttuuriin ja laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin, joissa he elävät. Useimmat kalastajat ovat lapsuudessaan kalastaneet perheidensä kanssa ja perineet välineistöä ja tietoa. He todella pitävät ammatin vapaudesta ja luonnossa olemisesta. Ahvenanmaalla haastatellut kalastajat kuvailivat kalastusta "fantastiseksi ammatiksi" ja katsoivat, että kaupallinen pienimuotoinen kalastus tarjoaa paikalliselle yhteisölle tuoretta kalaa, lisää taloudellista toimintaa ja muodostaa korvaamattoman kulttuuriperinnön. Vaikka heidän toimeentulonsa perustuu pieneltä osin esimerkiksi investointiavustuksiin ja hylkeiden aiheuttamien menetysten korvaamiseen, haastateltu kalastaja huomautti, että uudet tulokkaat eivät voi saada tukea sukupolvenvaihdokseen tai alkuinvestointeihin samalla tasolla kuin maataloudessa.

Moniin muihin itsenäisiin ammatinharjoittajiin verrattuna pienimuotoista kalastusta harjoittavien kalastajien tuntiansiot ovat usein pienempiä (Salmi 2005). Ahvenanmaan kalastajien tulot saadaan yleensä erilaisten kalastusstrategioiden yhdistelmänä, joka kattaa useita kalalajeja, pyyntipaikkoja ja eri kalastuskausina käytettyjä pyydyksiä. Lähes kaikki kalastajien ruokakunnat saavat tuloja myös muista lähteistä kuin kalastuksesta. Eri tulonlähteiden yhdisteleminen, eli monitoimisuus, on ollut tyypillistä pienimuotoiselle kalastukselle Suomessa (Salmi, 2005). Monet haastatelluista kalastajista sanoivat, että he eivät pärjää pelkästään kalastustuloilla, vaan tarvitsevat myös muita tulonlähteitä selviytyäkseen. Kalastajat hakevat muuta työtä usein talvella tärkeimpien kalastuskausien ulkopuolella. Jotkut kalastajat saavat myös eläkettä ikänsä perusteella.

6.3. Ammattikalastuksen tulevaisuudennäkymät

Keskittymällä enemmän lisäarvon luomiseen, kuten tuotteiden jalostamiseen ja myymiseen suoraan kuluttajille ja ravintoloille, Ahvenanmaan kalastajat ovat onnistuneet kompensimaan saaliiden vähenemistä ja kannattavuuden heikkenemistä. Kalastajat voivat esimerkiksi myydä omaa saalistaan jalostettuna. Ahvenan fileointi on erityisen kannattavaa, ja siitä on tulut monelle ahvenanmaalaiselle kalastajalle tärkeä tulonlähde. Jotkut kuitenkin valittavat

kalastajien omiin kalankäsittelytiloihin sovellettavia tiukkoja elintarvikkeiden käsittelyn sää-döksiä. Virallisesti määrätyt tilavaatimukset ovat vaatineet investointeja, mikä on heikentänyt elinkeinon kannattavuudetta.

Haastattelussa eräs kalastaja katsoi, että silakan kalastus on tärkeä osa Ahvenanmaan kulttuuriperintöä. Tämä, yhdessä elävän kalastusperinteen muiden osatekijöiden kanssa, voi tukea kalastajien toimeentuloa – esimerkiksi hyödyntämällä kalastusperinnettä matkailualalla. Matkailua voitaisiin kehittää ottamalla matkailijat mukaan kulinaarisiin kokemuksiin, he osallistuisivat kalojen pyyntiin sekä paikallisia kalaruokia valmistukseen ja aterioihin. Ahvenanmaan kalastusperinne on saanut uutta eloa, kun esimerkiksi kalastajamökkejä on kunnostettu tai uusia rakennettu vanhaan tyyliin. Tämä on tehnyt paikallisen perinteisen pienimuotoisen kalastajan elämäntavan näkyvämmäksi. Kalastuslainsäädännössäkkin (ÅLR 1956 §9) mainittujen Ahvenanmaan saaristossa sijaitsevien perinteisten kalastusmajojen määrää ei kuitenkaan tiedetä ja on todennäköistä, että kalastajat käyttävät tällä hetkellä hyvin vähän vanhoja majoja tukikohtinaan.

6.4. Kalastus muutoksessa - kotitarpeesta matkailuun

Sekä kalastuksen ankkuroituminen Ahvenanmaan kulttuurihistoriaan että runsaat kalastusvedet ovat vaikuttaneet siihen, että suuri osa Ahvenanmaan väestöstä harjoittaa vapaa-ajankalastusta. Vapaa-ajankalastajat pyytävät osittain samoja lajeja kuin ammattikalastajat. Vuonna 2007 Ahvenanmaan vapaa-ajankalastajat kalastivat pääasiassa ahventa, haukea, siikaa, kampelaa, silakkaa, taimenta ja kuhaa (Neuman 2007). Nykyään virkistyskalastajien ja kalastusturistien tärkeimmät kohdelajit ovat hauki, ahven, meritaimen ja Itämeren lohi, joita kaikkia pyydetään vapavälineillä (Sivén 2021). Kotitarvekalastajat käyttävät pääasiassa verkkoja, ja lajit ovat samoja kuin Neumanin (2007) kuvaamat, lukuun ottamatta kampelaa, joka on yksi Ahvenanmaan ikonisimmista kalalajeista. Sen kannat ovat pienentyneet ja siitä on tullut käytännössä näkymätön sekä vapaa-ajankalastajille että ammattikalastajille. Valitettavasti savustettu kampela, joka oli aikoinaan Ahvenanmaan kotitalouksien suosikkiruokaa, on nykyään enemmän muisto menneisyydestä kuin todellisuutta (Jokinen, 2020).

Saaliin vapaaehtoinen vapauttaminen ("catch and release") on suosittua hauen vapakalastajien keskuudessa. Neumanin (2007) mukaan kalastusmatkailijat vapauttivat lähes 90 prosenttia hauista takaisin, mikä vähentää kalastuksen vaikutusta haukikantoihin verrattuna siihen, jos kaikki saaliit olisi säilytetty. Ahvenanmaan haukikantojen vahvistamiseksi maakuntahallitus ja EMKVR ovat rahoittaneet Ålands Fiskeleaderin kautta useita toimenpiteitä, jotka tukevat hauen merkitystä matkailukalastuksessa (Ålandtidningen 2024; www.leader.ax/fishingleader/). Toimenpiteisiin kuuluvat muun muassa kalojen kutualueita parantaminen, alamitan nostaminen ja saalismäärien yleinen rajoittaminen. Vuoden 2025 alussa Ahvenanmaan maakuntahallitus nimesi työryhmän, jonka tavoitteena oli ehdottaa keinoja, joilla Ahvenanmaasta tulisi entistä suositumpivirkistyskalastuskohde (Ålands Radio 2025). Työryhmään kuului edustajia Ålands fiskevårdsförening -järjestöstä, Ahvenanmaan LEADER-organisaatiosta, kalastusoppaiden järjestöstä, Ålands fiskare -järjestöstä, urheilukalastajien verkostosta, Visit Ålandista ja Kalastusvirasto.

Verkkoja ja muita passiivisia kalastusmenetelmiä käyttävien vapaa-ajankalastajien määrä on vähentynyt Suomessa pitkään (Pellikka ym. 2021), ja sama suuntaus näkyy Ahvenanmaan kalastuksessa ja on tullut esiin myös kalastajien haastatteluissa.

Kalavedenomistajille lähetetystä kyselystä kävi ilmi, että omistajat käyttävät kalastusoikeuksiin vaihtelevassa määrin. Jotkut korostivat, että kotitarvekalastajien ei tarvitse maksaa kalastuslupaa, kun taas toiset yhteisöt edellyttävät kaikilta kalastajilta luvan maksamista. Verkoilla kalastaminen ei yleensä ole sallittua virkistyskalastusluvalla, joka on tarkoitettu kalastusmatkailijoille ja paikallisille vapakalastajille. Verkkokalastusluvat on sen sijaan varattu henkilöille, jotka asuvat alueella, jotka omistavat osuuden yhteisestä vesialueesta tai joilla on vakituinen loma-asunto alueella, jolla he aikovat kalastaa.

Kokemattomille kotitarvekalastajille on haastavaa ymmärtää kalastusalaa, pyyntitapoja ja kalastuslupajärjestelmää, sekä yleisemmin hahmottaa ahvenanmaalaista kalastusperinteitä. Kalan merkitys Ahvenanmaan yhteisölle ei rajoitu paikallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseen ja kalastuksen harjoittamiseen tai kalaruokaan, vaan se myös edistää merkittävästi Ahvenanmaan taloutta ja matkailualaa. Ahvenanmaa on houkutelut kalastusmatkailijoita 1950-luvulta lähtien (Neuman 2007) ja turistien mökkivuokrausten yhdistäminen kalastusmahdollisuuksiin alkoi 1970-luvulla (Eklund 2024). Kalastusta varten saapuneet matkailijat muodostivat vuonna 2023 Ahvenanmaalla eniten rahaa käyttäneen turistisegmentin (ÅSUB 2024b, s. 86). Kalastusmatkailun arvioidaan tuottavan vuosittain noin 11 miljoonaa euroa (Sivén 2021).

Kalastusmatkailijoiden luvat kattavat yleensä vesienomistajien yhteisen alueen, tai osan siitä, mutta vedenomistajien yhteistyön ansiosta on kalastusmatkailijoille tarjolla myös useita osakaskuntien yhteisiä laajempia lupa-alueita. Kalastusmatkailijat voivat ostaa kalastuslupia erilaisten nettisivustojen kautta, paikallisista kaupoista tai suoraan vedenomistajilta. Kalastusoppaat ja majoitusta tarjoavat yritykset myyvät myös usein kalastuslupia. Kun kalastajat ostavat lupia, heille ilmoitetaan sallitun kalastusalueen rajat. Kolmannes kyselyyn vastanneista vedenomistajien yhteisöistä ilmoitti, että heillä on ongelmia laittoman kalastuksen vuoksi. Tilanne on samanlainen kuin Neumanin raportissa (2007). Vuonna 2006 tehdyissä haastatteluissa jotkut matkailuyrittäjät huomauttivat, että turisteille sallitut kalastusalueet ovat toisinaan liian pieniä, mikä lisää riskiä ylittää vedessä olevat kiinteistörajat.

Kalastussektorin näkemyksen mukaan matkailukalastuksen valvontaa tulisi lisätä ja kalastusopasyrittäjille olisi otettava käyttöön jonkinlainen lisenssijärjestelmä. Koska sääntelyjärjestelmää pidettiin "liian heikkona" ongelman ratkaisemiseksi, mainittiin myös tarve selkeyttää kalastuksen valvontaa ja ehkäistä laitonta kalastusta. Lisäksi oltiin huolissaan siitä, että sääntelämätön kalastusmatkailu voisi saada huonon maineen, mikä puolestaan voi johtaa matkailijoiden vesialueille pääsyn heikkenemiseen, jos kalastusta ei harjoiteta vedenomistajien suunta-viivojen mukaisesti.

Joillakin alueilla virkistyskalastuksen kalastuslupien myyntimäärät ovat nykyään suhteellisen suuria, mikä osoittaa, että kalastuspaine näillä alueilla on suhteellisen korkea.

7. Vedenomistajuus ja kalastuksen omistajapohjaisen hallinnan monimuotoisuus

Suomen rannikko- ja sisävedet ovat perinteisesti olleet yksityisomistuksessa ja kytkeytyneinä kylänrajoihin. Tämä säädettiin jo vuonna 1766, jolloin Suomi oli osa Ruotsia (Eklund 1994, Svells & Åkerlund 2018). Ahvenanmaan kalastuksen hallinnassa noudatetaan perussääntöä, jossa kaikki saaristovedet ovat yksityisessä tai yhteisomistuksessa, kun taas syvemmät vedet ovat julkisia ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen hallinnoimia. Koska maan ja veden omistusta rajoitetaan Ahvenanmaan itsehallintolaissa määritellyllä kotiseutuoikeudella (ÅLR 1991), vedenomistajat asuvat joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vakituisesti Ahvenanmaalla. Ahvenanmaan kokonaisvesipinta-ala on 1 173 800 hehtaaria (ÅSUB 2024c). Kuten taulukosta 3 käy ilmi, lähes 39 prosenttia vesialasta on yksityisomistuksessa, mukaan lukien valtaosa rannikkoalueista (**Taulukko 3**).

Ahvenanmaalla on kolme kalastuksen omistajapohjaisen hallinnan rakenteellista tyyppiä: 1) yksityishenkilöiden, eri yhdistysten tai yritysten omistamat yksityiset vesialueet; 2) kylien tai useiden omistajien yhteisesti hallitsevat vesialueet, ja 3) viranomaisien hallinnoimat yleiset vesialueet.

Vedenomistajien yhteisöt, jotka kuuluvat edellä mainittuun 2-ryhmään, ovat tärkein paikallinen kalastuksen päätöksentekijätaho, joka tarjoaa korvaamatonta tukea yhteiskunnalle kalastustoiminnan ylläpitämisessä. Esimerkiksi osakaskunnat käyttävät kalastuslupatulojaan usein kalanpoikasten istutukseen ja muiden kalastushoitoimenpiteiden toteuttamiseen.

Vedenomistajien yhteenliittymät toimivat perinteisesti kylien vesialueilla. Niiden osakkailla on yleensä omistajuuteen perustuva kalastusoikeus tällä alueella ja oikeus osallistua yhteiseen päätöksentekoon. Kaikilla osakkailla ei kuitenkaan ole henkilökohtaista kiinnostusta kalastukseen. Monet kokouksiin osallistujista ja aktiivisista päättäjistä ovat paikallisia kotitarvekalastajia.

Vuodesta 2016 lähtien maakunnan yksityisiä vesialueita on hallinnoinut Kiinteistövirasto (Fastighetsverket). Kiinteistövirasto voi hakemuksesta myöntää luvan kaupalliseen kalastukseen sekä myydä kalastuslupia vapaa-ajankalastukseen. Maakuntien yleisiä vesiä hallinnoi maakuntahallitus. Vaikka kunnat osallistuvat joihinkin osakaskuntien kokouksiin, osallisuus ei ole aktiivista. Yleisesti ottaen Ahvenanmaan kunnat osoittavat vähäistä kiinnostusta olla mukana kalastusalaa ja vesien omistajuutta koskevassa päätöksenteossa, eivätkä ne yleensä sisällytä kalastusalaa kunnan strategiseen pitkän aikavälin suunnitteluun.

Yhteisesti hallittujen vesialueiden keskimääräinen koko on huomattavasti suurempi kuin yksityisesti hallittujen alueiden keskimääräinen koko (**Taulukko 3**). Useimpien yhteisten vesialueiden päätöksentekoa ei ole organisoitu, mutta suurimpien vesialueiden vedenomistajat ovat yleensä järjestäytyneet. Valitettavasti useilla järjestäytyneilläkin osakaskunnilla on ollut vaikeuksia löytää motivoituneita ihmisiä, jotka haluavat osallistua kalastuksen paikalliseen päätöksentekoon.

7.1. Kalastusoikeudet

Ahvenanmaan kalastuslainsäädännössä todetaan, että kalastusoikeus kuuluu vedenomistajalle (ÅLR 1956 §1). Omistajuus ei sisällä ainoastaan oikeutta kalastaa (käyttöoikeus) vaan myös oikeuden tehdä päätöksiä (hallintaoikeus). Käyttö- ja hallintaoikeudet eivät kuitenkaan ole ehdottomia: ne ovat alisteisia kalastuslainsäädännölle (ÅLR 1956) ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen kalojen alamittoja ja eri pyydysten käyttöä koskevalle politiikalle. Myös EU:n tasolla kalastusta säädellään esimerkiksi kiintiölajien ja ajoverkkojen osalta.

Yksityisesti omistettujen vesialueiden piirissä kalastajat voivat hakea pyyntilupaa myös tiettyjen Ahvenanmaan maakuntahallituksen omistamien vesialueiden käyttöön.

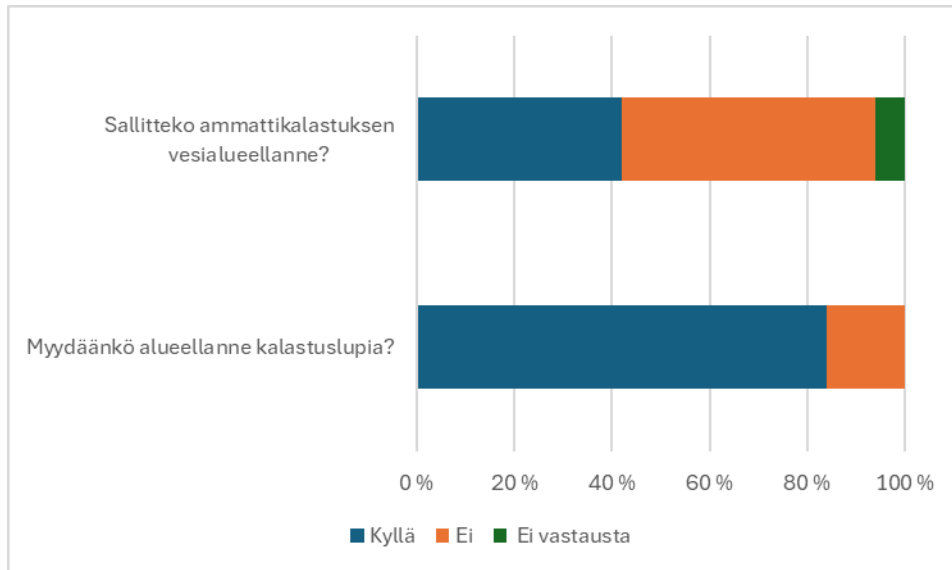
Paikallisten vedenomistajien valta-asema on Ahvenanmaalla huomattavasti vahvempi kuin muualla Suomessa, jossa erityisesti vapakalastajien kalastusoikeuksia turvataan lainsäädännöllä. Valtakunnalliset viehekalastusoikeudet ovat Ahvenanmaata lukuun ottamatta, rajoittaneet paikallisten vedenomistajien mahdollisuutta päättää vapakalastajien pääsystä vesilleen, (Finlex 2015, §7). Suomessa myös ammattikalastajien pääsyä yksityisesti omistetuille kalavesille on tuettu lainsäädännöllä.

7.2. Paikalliseen omistajuuteen perustuva kalastuksen hallinta

Tässä osiossa kuvataan kalastuksen paikallista omistajalähtöistä hallintaa Ahvenanmaalla vuonna 2024 tehdyn osakaskuntien edustajille lähetetyn kyselyn ja muun saatavilla olevan aineiston perusteella. Aineisto jaettiin vastaajien edustamien vesialueiden koon mukaan kahteen ryhmään: 1) pienet alueet (N=17), alle 1 000 hehtaarin vesiyhteisöt ja 2) suuret alueet (N=14), yli 1 000 hehtaarin vesiyhteisöt. Pieniltä ja suurilta osakaskunnilta saatujen vastausten väliset erot olivat merkittäviä vain seuranta- ja haasteita koskevien kysymysten osalta (**Kuva 12**). Muilla alueilla kokoryhmien väliset erot olivat vähäisiä.

7.3. Käyttöoikeuksien tarjoaminen

Riittävien kalastusvesien saannin varmistaminen on jo pitkään ollut haaste kalastuselinkeinoille (EMKR 2015). Neuman (2007) totesi, että kalastajilla on joissakin paikoissa ollut vaikeuksia päästä kalastamaan riittävän suurille pyyntialueille. Osakaskuntien välillä on suuria eroja halukkuudessa tarjota kalastusmahdollisuuksia kaupallisille kalastajille ja virkistyskalastajille. Kyselytutkimuksessa alle puolet vastaajista ilmoitti sallivansa kaupallisen kalastuksen alueellaan (**Kuva 10**).

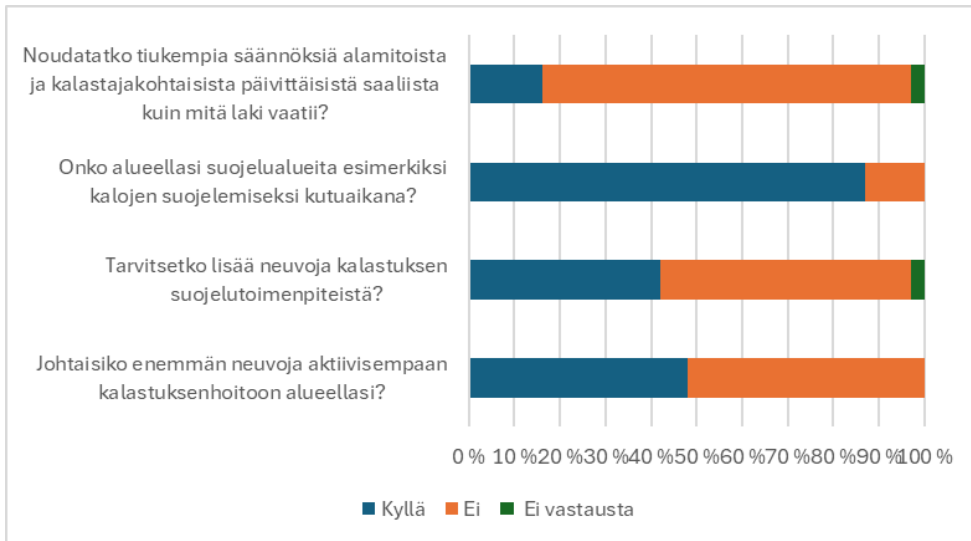

Kuva 10. Osakaskuntien vastaukset kalavesiensä käyttöoikeuksiin liittyviin kysymyksiin.

Useimmat osakaskunnat myyvät kalastuslupia muille kuin paikallisille kalastajille (turisteille), paikallisille kalastajille, jotka eivät omista vettä, sekä vapaa-ajanasukaille ja osa-aikaisille asukkailla. Muiden kuin paikallisten kalastajien pääsyn helpottamiseksi useat osakaskunnat ovat yhdessä kehittäneet laajempia yhteislupa-alueita vapakalastajille. Esimerkkinä tästä on Eckerö, jossa Eckerö-kortti kattaa kuuden osakaskunnan vesialueet. Vaikka yhteislupa-alueet paikoin helpottavat pääsyä kalastamaan, monet matkailuyrittäjät haluaisivat tarjota vierailleen suurempia ja yhtenäisempiä kalastusalueita.

7.4. Kalavesien hoito

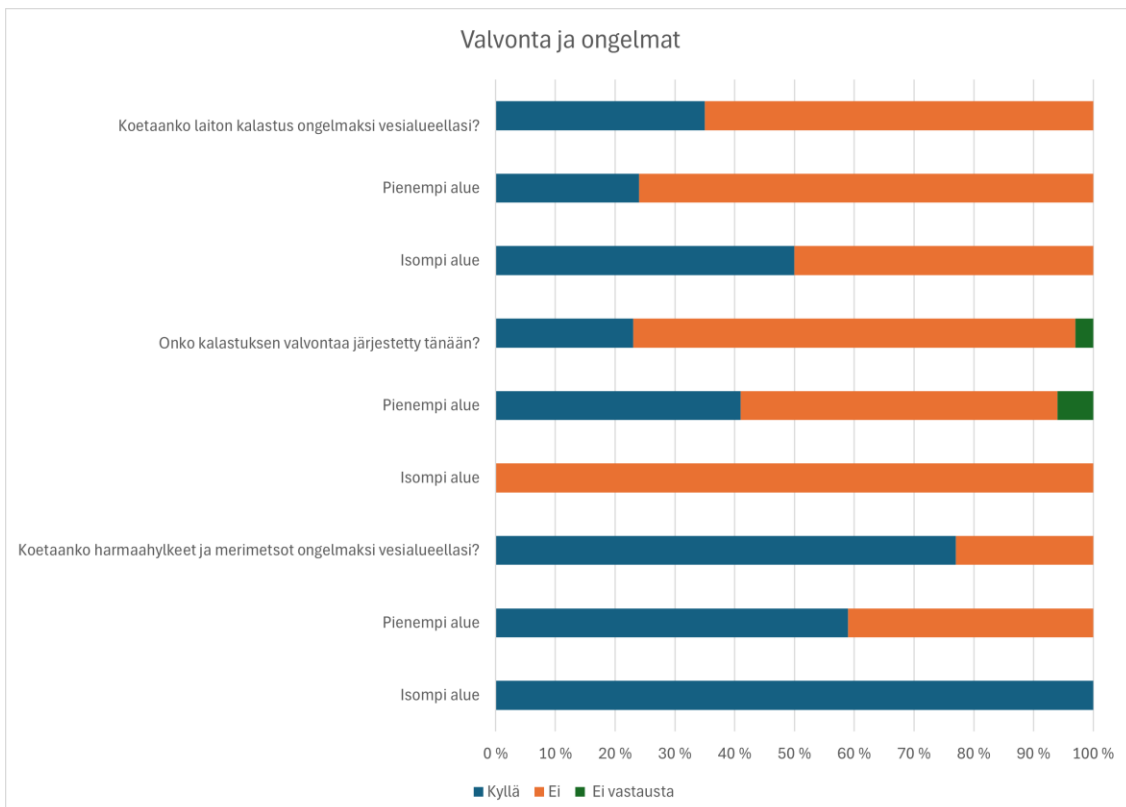
Vain 16 prosenttia osakaskunnista soveltaa tiukempia kalojen alamittoja tai saalisrajoituksia koskevia sääntöjä kuin lainsäädännössä edellytetyt (**Kuva 11**). Tiukemmat säännöt olivat yleisempiä pienemmissä osakaskunnissa. Kysyttäessä ovatko he rajanneet suojelualueita vesilleen, esimerkiksi kutevien kalojen suojelemiseksi, 87 prosenttia vastasi myöntävästi. Keskimäärin 42 prosenttia oli sitä mieltä, että kalavesien hoitoon tarvitaan lisäneuvoja, ja 48 prosenttia oli sitä mieltä, että lisäneuvojen antaminen voisi johtaa aktiivisempaan kalavesien hoitoon vastaajien edustamalla vesialueilla.

Kuva 11. Osakaskuntien vastaukset kalavesien hoitoa koskeviin kysymyksiin.

7.5. Ongelmat ja valvonta

Noin kolmannes osakaskunnista vastasi, että laiton kalastus on ongelma heidän vesialueillaan (**Kuva 12**). Laitonta kalastusta pidettiin useammin ongelmana suurempien osakaskuntien vesillä (50 % piti ongelmana) kuin pienemmissä osakaskunnissa (24 %). Yksi mahdollinen syy laittomana pidetyn kalastuksen esiintymiseen on se, että matkailijat ja muut virkistyskalastajat liikkuvat usein lupa-alueiden rajojen läheisyydessä. Tämän vuoksi heidän on vaikea välttää osakaskuntien rajojen ylittämistä kalastaessaan. Lisäksi kalastuksen valvonta on haastavampaa, kun osakaskuntien vesialueet ovat laajat.

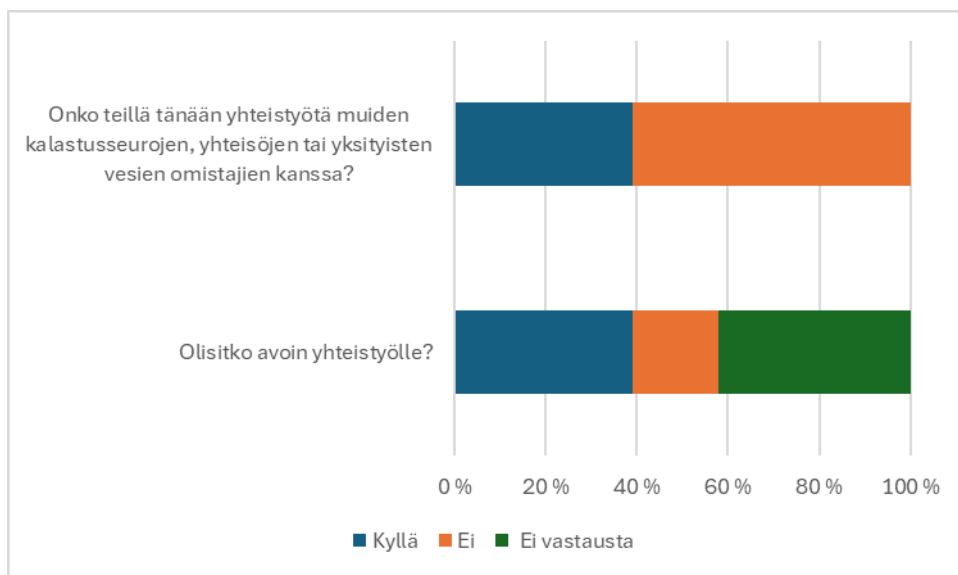

Kuva 12. Kalastuksen valvonta ja osakaskuntien haasteet.

Osakaskunnista 23 prosenttia ilmoitti, että kalastuksen valvontaa oli järjestetty niiden vesillä. Yksikään suurista yhteisöistä ei ollut järjestänyt valvontaa. 77 prosenttia osakaskuntien edustajista katsoi, että hylkeet ja merimetsot aiheuttavat ongelmia. Suuremmilla alueilla kaikki vastasivat kysymykseen myöntävästi.

7.6. Yhteistyö

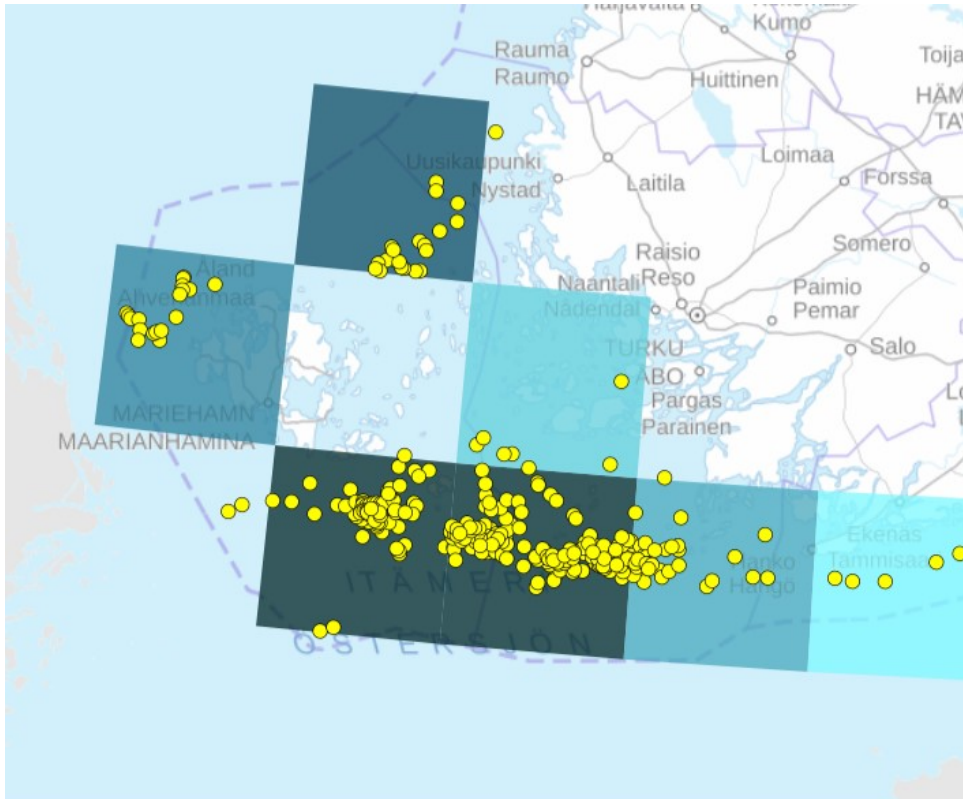
Keskimäärin 39 prosenttia osakaskunnista harjoittaa yhteistyötä muiden vedenomistajien kanssa. Kyse voi olla kalastuslupien myynnistä, kalavesien hoidosta ja kalanpoikasten istutuksesta. Kysyttäessä olivatko ne valmiita lisäämään yhteistyötä, 39 prosenttia vastasi myöntävästi (**Kuva 13**). On kuitenkin syytä huomata, että 42 prosenttia vastaajista ei vastannut tähän kysymykseen.

Kuva 13. Osakaskuntien vastaukset yhteistyötä koskeviin kysymyksiin.

8. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat konfliktit

Ahvenanmaan kalastajat pitävät yleensä hallien (eli harmaa-hylkeiden) aiheuttamia ongelmia suurena haasteena, joka haittaa Ahvenanmaan kalastusalan kehitystä (haastattelut 2024, ks. myös **Liite 3**). Tilanne on samankaltainen kuin muualla Itämerellä, erityisesti Suomen ja Ruotsin rannikoilla (Svels ym. 2019). **Kuva 14** esitetään halliyhdyskuntien levinneisyys vuonna 2024, siitä selviää, että halleja esiintyy Ahvenanmaan lähialueella runsaasti.

Kuva 14. Halliyhdyskuntien alueellinen keskittyminen vuoden 2024 karvanvaihtoaikana tehdyn inventaarion mukaan. Hallien määrä Lounais-Suomessa, Ahvenanmaa mukaan lukien, on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2007. Lähde: LUKE-karttapalvelu.

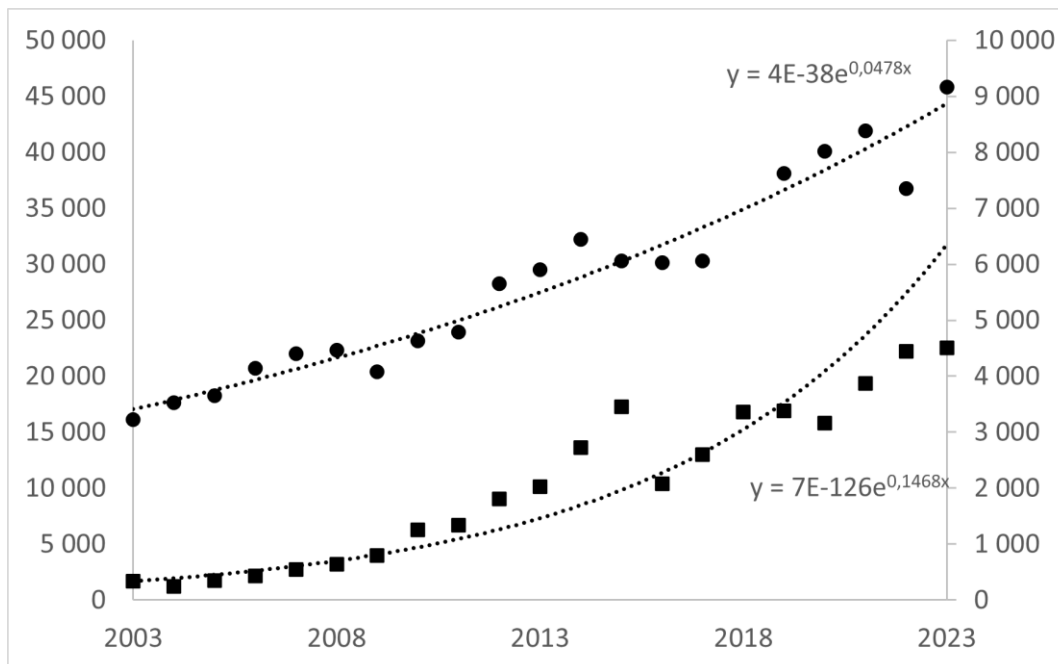
Hylkeet aiheuttavat kalastajille suoria ja välillisiä menetyksiä ja ylimääräistä työtaakkaa esimerkiksi ottamalla tai vahingoittamalla kaloja pyydysten läheisyydessä, tuhoamalla pyydyksiä, pelottelemalla kaloja pois pyyntialueilta ja estämällä pääsyn tietyille alueille (Svels ym. 2019). Huolta aiheuttaa myös hylkeiden kalansyönnin vaikutus rannikon kalakantoihin ja kutualueisiin. Yksittäiset havainnot viittaavat siihen, että hallit ovat alkaneet seurata myös kalastusoppaiden ja muiden vapapyydyksiä käyttävien kalastajien veneitä, mikä aiheuttaa ongelmia uusilla alueilla, joihin hylkeet eivät aiemmin suoraan vaikuttaneet.

Ympäristösopimukset ja EU:n direktiivit vaikuttavat kalastuksen hallintaan erityisesti siltä osin kuin on kyse mahdollisuuksista lieventää harmaa-hylkeiden ja merimetsojen vakavia vaikutuksia kalastajien toimeentuloon (Svels ym. 2025). Itämeren hylkeiden hoidon osalta Helsingin komissio (HELCOM) on johtavassa asemassa ja toimii merinisäkkäiden hoidon ja seurannan koordinaattorina. HELCOMin jäsenvaltioiden suositusten mukaan hyljekantaa olisi lisättävä vuosittain 7 prosenttia, kunnes ekosysteemin kestävä tila on saavutettu, laajennettava kaikille sopiville lisääntymisalueille ja saavutettava terveystilanne, jolla varmistetaan hylkeiden

olemassaolo (HELCOM 2023, Suuronen ym. 2023). Muita politiikkoja ja lakeja, jotka vaikuttavat suoraan hylkeiden ja merimetsojen hoitoon Ahvenanmaalla, ovat EU:n luontodirektiivi (EU neuvoston direktiivi 1992), EU:n meristrategian puitedirektiivi, meriympäristödirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008) ja EU:n lintudirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009). Ahvenanmaa ei ole sopimusosapuoli HELCOMissa eikä EU:ssa, joten vaikutusvaltaa koordinoidaan Suomen valtion kanssa.

8.1. Ristiriitojen lieventäminen

Hallien ja merimetsojen aiheuttamien konfliktien ratkaiseminen on erityinen haaste molempien lajien populaatioiden nopean kasvun vuoksi (Hermann ym. 2018, Suuronen ym. 2023). Myös edellä mainitut erilaiset suojelujärjestelmät, hyljetuotteiden kaupan kieltäminen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/1775) ja hylkeenpyynnissä vaadittavat taidot ja vaatimukset (Svels ym. 2022) vaikeuttavat ratkaisujen löytämistä. Kalastusalan kokemia hylkeisiin liittyviä ongelmia pidettiin merkittävänä jo vuosituhannen vaihteessa, kun hylkeenmetsästys aloitettiin uudelleen (Neuman 2007). Vuosien mittaan on tehty monenlaisia yrityksiä helpottaa kalastajien elämää, ilman läpimurtoa. Vuosituhannen vaihteen jälkeen hyljekanta Ahvenanmaan lähialueilla ja Itämerellä on yli kaksinkertaistunut (**Kuva 15**). Osakaskunnille lähetetyn kyselyn mukaan 77 prosenttia vastaajista pitää halleja ja merimetsoja ongelmana ja suhtautuu myönteisesti koordinoitumpiin toimiin niiden kalakantoihin ja kalastukseen kohdistuvien vaikutusten vähentämiseksi (**Kuva 12**).

Kuva 15. Hallien lukumäärät yhteisten laskentojen perusteella vuosina 2003–2023 koko Itämerellä (pallot) ja pelkästään eteläisellä Itämerellä (neliöt). Pisteiviivat osoittavat laskennallisen kehityksen. Lähde: Kuvio perustuu julkaisuun Suuronen ym. 2023, tiedot lisätty vuosilta 2022 ja 2023.

Uudet pyyntiteknologiat, jotka yleensä edellyttävät hankintatukia, voivat auttaa joitakin kalastajia jatkamaan elinkeinoaan. Akustisten karkotuslaitteiden ja suojaverkkojen avulla on sekä Suomessa että Ruotsissa onnistuttu rajaamaan alueita, joihin hylkeet eivät pääse (Lehtonen ym. 2023). Tätä ei ole vielä testattu laajasti Ahvenanmaalla. Tekniset menetelmät voivat

tarjota jonkin verran helpotusta ja suojella tärkeitä pyyntialueita, mutta koska ne ovat kalliita, vaativat sähköä ja voivat häiritä muita käyttäjäryhmiä, ne eivät sovi ratkaisuksi kaikkialla.

Suomessa hallikannat ovat keskittyneet lounaisille rannikkoalueille, ja Ahvenanmaan saaristo on niiden ydinalue koko Itämeren alueella (**Kuva 14**). Haastatteluissa kalastajat kommentoivat usein hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamia tappioita toimeentulolleen. Eräs kalastaja huomautti, että hylkeet ovat aiheuttaneet ongelmia jo 1980-luvun lopulta lähtien. Kalakantoihin kohdistuvien vaikutusten osalta kalastajat korostavat, että kyse ei ole vain hylkeistä ja merimetsoista, jotka syövät suuria määriä kalaa: hylkeet estävät myös kalojen lisääntymistä esimerkiksi syömällä siikaa kutualueillaan. Ongelman ratkaisemiseksi kalastajat vaativat korvausta hylkeiden ja merimetsojen metsästäjille. He katsoivat myös, että kalastajille maksettava kyseisten eläinten aiheuttamia tappioita korvaava sietopalkkio on erittäin hyvä.

Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi kalastajat voivat vuosittain hakea sietopalkkiota, joka rahoitetaan EMKVR:n ohjelmasta. Tämä korvaus on 15 prosenttia kalastajan vuotuisen saaliin arvosta (ainoastaan kalastaminen passiivisilla pyydyksillä). Korvaus on enintään 7 000 euroa. Se ei perustu todellisiin ilmoitettuihin tappioihin, vaan on suhteessa kalastajan saaliin arvoon. Korvaus määritellään hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamaksi keskimääräiseksi saalistulojen menetykseksi, ja se perustuu Luonnonvarakeskuksen (Luke) tietoihin.

Euroopan komissio ilmoitti vuoden 2024 alussa hyljetuotteiden kauppakiellon kattavasta uudelleentarkastelusta. Vuoden 2025 kalastuskiintiötä koskevissa neuvotteluissa Ruotsin valtuuskunta, jota Suomi ja Viro tukivat, esitti virallisen kannan, jossa korostettiin tarvetta puuttua hylkeiden ja merimetsojen kielteisiin vaikutuksiin ja tarkistaa nykyistä kauppakieltoa.¹⁰ Tämän tulos ei ole tiedossa tätä raporttia laadittaessa.

8.2. Metsästys

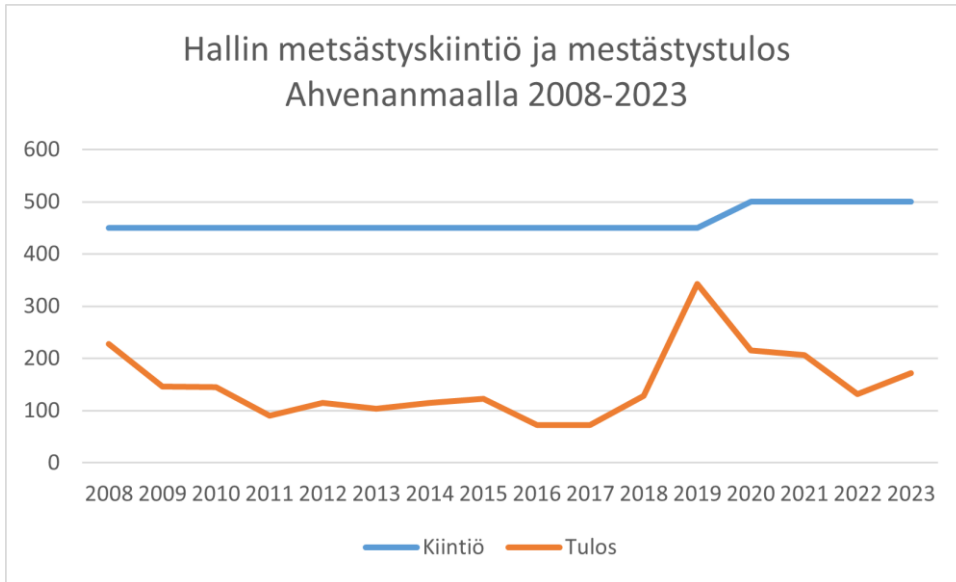
Ahvenanmaan maakuntahallituksen toimivaltaan kuuluu päättää metsästyssäännösten ja suojelusäännöksistä tehtävien poikkeusten soveltamisesta. Yksi esimerkki on Ahvenanmaan politiikka EU:n lintudirektiivin täytäntöönpanemiseksi myöntämällä poikkeuslupia merimetsojen suojametsästykselle. Tämä poikkeuslupapolitiikka on ollut liberaalimpi ja vähemmän byrokraattinen kuin muualla Suomessa.

Kun vuosituhannen vaihteessa Ahvenanmaalla otettiin käyttöön kaupallisten kalastajien oikeus hylkeenpyyntiin suojaavana ja valvottuna toimenpiteenä, tarkoituksena oli auttaa kalastajia selviytymään hylkeiden aiheuttamista ongelmista, ja samalla lisätä kalastajien tulonlähteitä. Kalastajilla ei kuitenkaan ollut riittävästi aikaa hylkeenpyyntiin, minkä vuoksi he ehdottivat metsästysoikeuden laajentamista, mikä tapahtui vuonna 2008. Ahvenanmaalla on toteutettu hankkeita koskien hylkeiden käyttöä resurssina ja metsästäjien koulutusta, tarkoituksenaan lisätä heidän halukkuuttaan hallin metsästyksen (Archipelago Pares 2025).

Nykyään hylkeiden ja merimetsojen hallittu metsästys tapahtuu metsästäjien omasta aloitteesta, eikä metsästyksen osallistumiseen tarvita Ahvenanmaan metsästyslupien lisäksi henkilökohtaisia lupia. Vaikka metsästystä säännellään melko vapaasti, vuotuinen kokonaiskiintiö ei

¹⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14552-2024-INIT/en/pdf>

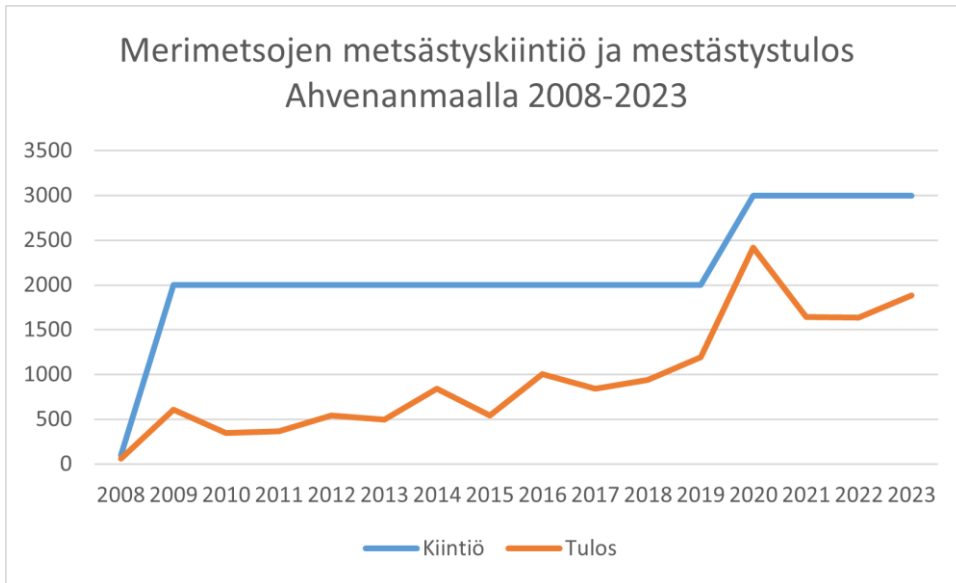
ole läheskään täyttynyt (**Kuva 16**). Tämä johtuu osittain siitä, että hylkeenpyynti vie aikaa ja vaatii veneiden, polttoaineen ja metsästystaitojen käyttöä. Lisäksi metsästäjät voivat käyttää vain rajatun määrän hylkeitä omaan käyttöönsä. He eivät saa myydä osakaahan hyljesaaliista hyljetuotteita koskevan EU:n kauppakiellon (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/1775) vuoksi.

Kuva 16. Hallien vuosittaiset kiintiöt ja metsästysosaaliit (tulokset) Ahvenanmaalla 2008–2023. Lähde: Metsäviraston metsästysyksikkö, Ahvenanmaan maakuntahallitus 2024.

Toinen konfliktin lähde hylkeiden lisäksi on merimetso, joka vaikuttaa kalakantoihin ja kalojen käyttäytymiseen sekä tuhoaa ja vahingoittaa pyydyksissä olevia kaloja. Vaikka merimetsojen tarkkaa taloudellista vaikutusta kaupalliseen kalastukseen on vaikea arvioida, kielteiset seuraukset ovat selvät (Svels ym. 2019). Toisin kuin hylkeet, joita ei ole helppo havaita, merimetso on näkyvä; sen vaikutukset huomataan ja niistä keskustellaan laajemmin, esimerkiksi loma-asuntojen omistajien sekä kotitarve- ja virkistyskalastajien keskuudessa.

Kuva 17 kertoo merimetsokiintiöiden käytöstä. Kiintiötä lisättiin vuonna 2019, kun metsästyksessä tuli suositumpaa ja metsästäjät tiivistivät yhteistyötään (**Liite 2**). Tämä johti suurempiin merimetsosaaliisiin. Huipun jälkeen ammuttujen merimetsojen määrä on vaihdellut vuosien mittaan ilman tunnettua syytä.

Kuva 17. Merimetsojen vuosittaiset kiintiöt ja metsästysaaliit (tulokset) Ahvenanmaalla 2008–2023. Lähde: Metsäviraston metsästysyksikkö, Ahvenanmaan maakuntahallitus 2024.

8.3. Hoitosuunnitelmat

Ahvenanmaalla otettiin vuonna 2007 käyttöön hallien hoitosuunnitelma (ÅLR 2007). Se on kehitetty yhteistyössä Ahvenanmaan maakuntahallituksen metsästys-, kalastus- ja ympäristöviranomaisten kanssa. Suunnitelmassa korostetaan tarvetta löytää tasapaino hylkeiden suojeleluun, kalastukseen ja kalankasvatukseen liittyvien tarpeiden sekä hylkeiden resurssikäytön välillä. Suunnitelman käyttöönoton jälkeen hylkeiden määrä on yli kaksinkertaistunut (**Kuva 15**), ja edellä mainittu EU:n hyljetuotteiden kauppakielto on haitannut hylkeiden käyttöä resursina ja konfliktien lieventämistoimenpiteinä. Tämä tarkoittaa, että suunnitelma on vanhentunut ja kaipaa päivitystä.

Ahvenanmaan maakunnan ympäristövirasto laatii vuonna 2025 norppien hoitosuunnitelman, jonka tavoitteena on suojella norppia Ahvenanmaan vesillä.¹¹

Manner-Suomessa otettiin vuonna 2024 käyttöön sekä halleja että norppia koskeva uusi hoitosuunnitelma, jonka tavoitteena on löytää tasapaino luonnonsuojelun ja konfliktien vähentämisen välillä (Maa- ja metsätalousministeriö, 2024b:23). Suunnitelmassa esitetään, että hallien metsästystä on syytä helpottaa, mutta muita suojelutoimenpiteitä ei tarvita. Jatkuva tiivis seuranta on kuitenkin tarpeen, jotta voidaan varmistaa hallien elinkelpoisuus Suomessa. Suunnitelmassa korostetaan myös, että Suomen olisi pyrittävä vapauttamaan hyljetuotteiden kauppa EU:n kiellosta.

Norppien osalta uusia suojelualueita ei pidetä tarpeellisina, vaikka suunnitelmassa todetaankin, että laji tarvitsee suojelutoimia Etelä-Suomessa (Maa- ja metsätalousministeriö, 2024b, s. 20). Toimenpiteitä kalastukseen kohdistuvien vaikutusten lieventämiseksi, kuten kontrolloitua metsästystä, voidaan sallia myös Itämeren pohjoisosan norpille. Populaatioita olisi kuitenkin seurattava tiiviisti hyvän tilan säilyttämiseksi. Sekä Suomen hoitosuunnitelmassa että

¹¹ Lopullista suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu tätä raporttia laadittaessa.

Ahvenanmaan suunnitelmaluonnoksessa korostetaan, että norppien suurin uhka on ilmastonmuutos ja Itämeren jääpeitteen pieneneminen.

Vaikka molempia hyljelajeja suojellaan eri säännöillä eikä niitä ole luokiteltu metsästettäväksi riistalajeiksi, halleihin liittyvät kysymykset ovat tähän mennessä kuuluneet Ahvenanmaalla metsästysviranomaisen vastuulle, kun taas Ympäristövirasto hoitaa norppaan liittyviä kysymyksiä.

Vaikka Ahvenanmaalla otettiin vuonna 2007 käyttöön merimetsojen hoitosuunnitelma, sitä pidetään yleisesti vanhentuneena, ja sitä käytetään tai jaetaan ainoastaan viitteenä vuosittaisissa päätöksissä, joilla hyväksytään kyseisen lajin metsästys (ÅLR 2024b).

9. Pohdinta

Kalastus, metsästys ja julkinen merenkulku kuuluvat ahvenanmaalaisille tärkeään aineettomaan kulttuuriperintöön, vaikka yhä harvempi saa nykyisin elantonsa merestä. Kalastukseen liittyvä työ ja siihen liittyvä elämänmuoto (Højrup 2013, Salmi 2005), joka oli aikoinaan olennainen osa arkea, on etäistä monelle nykyahvenanmaalaiselle. Tämä etäisyys vähentää ymmärrystä ja tukea kalastusalalle. Toisaalta monet ahvenanmaalaiset ovat huolissaan siitä, että kalastajien elämäntyyli ja tietämys, jotka perustuvat elinikäiseen kokemukseen, ovat vaarassa kadota suurten yhteiskunnallisten muutosten ja kasvavien ympäristöpaineiden vuoksi. Nämä haasteet korostavat tarvetta tutkia uusia strategioita ja väyliä kulttuuriperinnön sekä Ahvenanmaan kalastuksen tarjoamien taloudellisten mahdollisuuksien ja hyötyjen säilyttämiseksi ja voimistamiseksi.

Kuten tästä raportista käy ilmi, Ahvenanmaan kalastajien asema on muuttunut erityisesti suhteessa kalastus- ja ympäristöpoliittisiin toimenpiteisiin sekä hallintojärjestelmän ylimpiin tasoisiin, jotka ovat rajoittaneet kalastusmahdollisuuksia Ahvenanmaan kalastusta säännellään EU-säädöksin sekä Suomen ja Ahvenanmaan lainsäädännön kautta. Neumanin raportin (2007) jälkeen EU:n lainsäädäntö ja määräykset ovat tiukentuneet, mikä on lisännyt valvontaa ja byrokratiaa. Nykyään Ahvenanmaalla ristiriitoja esiintyy EU-direktiivien, kuten ajoverkko- ja hyljekauppakiellon soveltamisessa, Suomen valtion lainsäädännössä EU-kiintiöiden jakamisen osalta ja Ahvenanmaan omissa säädöksissä kalojen alamitoista ja tiettyjen pyydysten kieltämisestä. Yksi jännitteiden lähde on myös lohenkalastuksen säätely – siinä erityisesti ajoverkkojen kieltämistä ja lohikiintiön jakamiskäytäntöjä on pidetty epäoikeudenmukaisina.

Ahvenanmaan maakuntahallitus ja sen Kalastusvirasto pyrkivät parantamaan kalastusalan kilpailukykyä ja kannattavuutta sekä edistämään alan ekologista ja sosiaalista kestävyyttä.

Tämän raportin valmistelun aikana on esitetty useita riippumattomia näkemyksiä vuoden 1956 kalastuslaista, ja yleinen näkemys on, että lainsäädäntöä olisi syytä päivittää. Toinen kehittämiskohta on Ahvenanmaan kalatalouden kokonaissuunnitelma. Huolimatta siitä, että Ahvenanmaan kalastusalan poliittisissa asiakirjoissa kuvataan nykyisiä suuntauksia ja olosuhteita, ei ole olemassa kattavaa strategiaa, jossa määriteltäisiin ja sovittaisiin selkeästi yhteiskunnan tavoitteet, toimenpiteet ja ratkaisut kaupallisen kalastuksen, ja erityisesti pienimuotoisen rannikkokalastuksen, edistämiseksi ja jyrkästi vähentyneen kalastuselinkeinon elvyttämiseksi. Kuntatasolla kalastuskysymyksiä ei yleensä mainita kuntien strategisissa suunnitelmissa. On myös muutamia kuntia, jotka tarjoavat kaupallisille kalastajille laituripaikkoja sekä tiloja jään tuotantoon ja kalojen jäädytykseen tai pakastamiseen.

Koska ensisijainen paikallinen päätöksentekovalta on vedenomistajien yhteisöillä ja niiden vuosikokouksilla, kalastajilla on vain rajalliset mahdollisuudet päättää omasta ammatillisesta toiminnastaan. Pyyntialueiden saatavuutta koskevat päätökset tehdään osakaskuntien vuosikokouksissa, joihin osallistuvilla on yhä harvemmin kokemusta kalastusalalta. Tällä hetkellä kaupalliset kalastajat eivät useinkaan ole yhteisomistuksessa olevien vesien osakkaita tai edes asukkaita kalastusvesiensä läheisyydessä. Siksi heidän valta-asemansa vesien omistajayhteisössä on usein vähäinen.

Paikallinen omistajapohjainen järjestelmä tukee vesialueiden käyttöä vain rajallisesti. On suuria vesialueita, joilla ei ole järjestettyä kalastuslupien myyntiä tai veden vuokrausta, kun taas

joillakin kalastajaryhmillä, kuten paikallisilla kotitarvekalastajilla, on lainsäädännön ansiosta muita paremmat mahdollisuudet päästä yksityisomistuksessa oleville vesille.

Kalastajilla ja vedenomistajille on myös yhteisiä intressejä, kuten rehevöitymisen kielteisten vaikutusten, kalakantojen heikkenemisen sekä hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamien mentyjen torjuminen. Näiden tekijöiden vaikutukset ovat laajat ja mahdollisuudet lieventää niitä ovat rajalliset. Varsinkin hylkeisiin ja merimetsoihin liittyviä ongelmia voidaan pitää Ahvenanmaan kalastuselinkeinon suurimpana haasteena.

Eri sidosryhmien mielestä on kohtuutonta, että kalastusalalta edellytetään yhä enemmän osallistumista hallintobyrokraatiaan. Toisaalta Ahvenanmaalla on joustava ja avoin viestintäkanava ruohonjuuritason ja viranomaisten ja poliitikkojen välillä, mikä luo suotuisat olosuhteet yhteistyöhön perustuvalla hallintamallilla. Ensimmäinen askel kohti yhteistyötä otettiin vuonna 2025, kun Ahvenanmaan maakuntahallituksen elinkeino- ja ympäristöministeri muodosti kalastusalan sidosryhmistä koostuvan vapaa-ajankalastuksen kehittämisyöryhmän. Ajatusta kalastusalan tietyn sektorin edistämisestä voitaisiin laajentaa siten, että keskusteltaisiin myös kaupallisen kalastuksen suurista haasteista Ahvenanmaalla. On kuitenkin ratkaisevan tärkeää, että näillä toimilla pyritään edistämään pitkän aikavälin sitoutumista sen sijaan, että ne rajoittuisivat tilapäisiin ryhmiin, joilla on lyhytaikainen toimeksianto. Sen sijaan ne olisi sisällytettävä pysyväksi osaksi virallisia päätöksentekoprosesseja. Vaikka sidosryhmien laaja osallistuminen on olennaisen tärkeää oikeudenmukaisen ja avoimen hallinnon varmistamiseksi, se antaa myös mahdollisuuden havaita huolestuttavia merkkejä jo varhaisessa vaiheessa. Osallistuminen on kuitenkin suunniteltava huolellisesti, jotta siitä ei muodostu rasi-tetta osallistujille.

Paikalliset kalatalousalan toimintaryhmät (FLAG) ovat osoittautuneet kykeneviksi tukemaan kaupallisen pienimuotoisen kalastuksen elvyttämistä monissa osissa Suomea (Salmi & Svells 2023). Ålands Fiskeleaderilla on myös mahdollisuus tukea paikallisen kaupallisen kalastuksen kehittämistä EU:n osittain rahoittamalla hankkeilla. Ahvenanmaan FLAG-ryhmän kapasiteetti on kuitenkin vuonna 2025 rajallinen, koska se ei voi nykyisen EU:n ohjelmakauden aikana myöntää tukea elinkeinonharjoittajille, kuten yksittäisille kalastajille. Paikalliset kalastusalan toimintaryhmät voivat myös tukea kalastusalan ja muiden alojen välistä yhteistyötä taloudellisten mahdollisuuksien luomiseksi, esimerkiksi edistämällä kaupallisten kalastajien ja matkailupalvelujen tarjoajien välistä yhteistyötä. Yhteistyötä on lisättävä myös erityisesti sellaisten toimien kehittämisessä ja testaamisessa, joilla esimerkiksi vähennetään hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamia tappioita, tehostetaan silakankalastusta (verkoilla) tukemalla sertifiointia ja koneinvestointeja, käytetään enemmän vähäarvoisia kalalajeja ja kytketään kaupallinen kalastus kulttuuriperintöön ja ruokamatkailuun. Koska hyljeongelma on aktiivisilla kalastusmenetelmillä huomattavasti pienempi, myös aiemmin erittäin tärkeää ihmisravinnoksi tarkoitettun silakan saaristotroolausta (Storå 2012) voitaisiin myös harkita – edellyttäen että saaliit voitaisiin purkaa aluksesta ja jalostaa paikallisesti (Svells ym. 2025).

Itämeren rehevöityminen on ongelmallista ja sillä on näkyviä vaikutuksia Ahvenanmaalla. On myös selvää, että rehevöityminen ja muut meren ympäristömuutokset vaikuttavat kalakantoihin ja kalastustoimintaan. Monien aiemmin taloudellisesti tärkeiden kalalajien saaliit ovat vähentyneet, mikä johtuu osittain kalastuksen säätelystä, tai esimerkiksi kalastajien rajallisesta pääsystä vesialueille, mutta myös kalakantojen heikkenemisestä. Kalakantojen ja niiden kalastettavuuden muutoksia ei ole helppoa hahmottaa. Nopeasti kasvavat rihmalevät, jotka viihtyvät ravinteikkaassa vedessä ja tukahduttavat merenpohjaa, valtaavat myös kalojen kutualueet.

Paikallisten kalakantojen on vaikea elpyä, vaikka kalastus lopetettaisiin kokonaan tai sitä rajoitettaisiin ankarasti. On kuitenkin alueita, joilla kalakannat kukoistavat, ja näillä alueilla syntyy todennäköisesti konflikteja, kun kilpailu kalavaroista kiristyy. Joissakin tapauksissa tämä on johtanut siihen, että kalastus on kielletty, koska yksityiset vedenomistajat ovat huolestuneet vesialueensa kalavaroista.

Koska Ahvenanmaan saariston väestö ikääntyy ja joillakin alueilla se on vähenemässä väen siirtyessä kaupunkeihin, saattaa olla tarpeen määrittellä uudelleen vuoden 1956 kalastuslain-säädännössä ilmaistu "kotitarvekalastuksen" käsite erityisesti kalastusoikeuksien sekä kotitarvekalastajien ja ammattikalastajien välisen eron osalta. Lisäksi uudempi termi "pienimuotoisen kalastaja" näyttää edellyttävän Ahvenanmaan tilanteeseen sopivaa yhteistä määritelmää viranomaisten ja muiden sidosryhmien käyttöön. Käsitteiden selkeyttämisen lisäksi päättäjät tarvitsevat lisää tietoa eri kalastajaryhmistä. Erityisesti Ahvenanmaan kotitarve-, virkistys- ja matkailukalastuksen osalta on tiedonkeruussa merkittäviä puutteita.

Ahvenanmaan pienimuotoista kalastusta harjoittavat kalastajat yhdistävät kausikohtaiset kalastusstrategiansa muihin tulonlähteisiin. Taloudellisesti kestävä ja joustava elinkeino edellyttää usein kalastuksen ja muiden tulojen yhdistelmiä. Kalastajat katsovat, että kaupallisten kalastajien luokittelujärjestelmässä on ongelmia, sillä se sulkee osan kalastajista tukien ja kalastusoikeuksien ulkopuolelle. Koska 100-prosenttinen kalastustulo on harvoin vaihtoehto ja kalastustulojen taso voi vaihdella merkittävästi vuosittain, järjestelmässä olisi säilytettävä kalastajien mahdollisuudet taloudelliseen joustavuuteen ja eri selviytymisstrategioihin. Kuten tässä raportissa mainitaan, lisääntynyt byrokratia tekee kalastuksesta vähemmän houkuttelevaa, mutta se on edelleen osa monipuolista elämänmuotoa ja saariston monitoimisuutta.

Raportti osoittaa, että Ahvenanmaalla, kuten monilla muillakin pienimuotoisen kalastuksen alueilla, on edessään useita haasteita, joista monet ovat yhteisiä sekä kalastusalan käyttäjäryhmille että vedenomistajille. Neumanin (2007) mukaan muualla kuin Maarianhaminassa asuvat ahvenanmaalaiset pitivät kalastukseen liittyviä eri toimijaryhmien välisiä konflikteja merkittävänä.¹² Tätä raporttia varten on kerätty uutta tietoa eri käyttäjäryhmistä ja siitä käy ilmi, että ristiriidat ja jännitteet kalastusasioissa ovat jatkuneet.

Kasvava kiinnostus ympäristönsuojeluun, sinisen talouden aloitteisiin ja paikalliseen ruokaan luo kuitenkin mahdollisuuksia elvyttää pienimuotoista kaupallista kalastusta. Saariston elinkeinoelämän ja kulttuurin vahvistamisen ohella kalantuotannon rooli yhteiskunnan ruokaturvan varmistamisessa olisi otettava huomioon myös Ahvenanmaan kalastus- ja ympäristöpolitiikassa (Setälä ym. 2024). Tämä edellyttää yleistä ymmärrystä kaupallisen kalastuksen hyödyistä, puhtaan ympäristön ja elinvoimaisen saaristokulttuurin merkityksestä sekä kohdennettuja politiikkatoimia kalastusalan tukemiseksi ja sen häiriönsietokyvyn parantamiseksi (Salmi ym. 2024).

¹² Neumanin raportissa kysyttiin eri eturyhmien välisten konfliktien esiintymisestä. Myönteisesti vastanneiden osuudet ryhmittäin olivat: kalastajat ja vedenomistajat (29 %), kalastajat ja luonnonsuojelu (26 %), kalastajat ja viranomaiset (22 %), kalastajat ja kalastajat (13 %) sekä kalastajat ja muut kuin kalastajat (11 %).

10. Suositukset

Tämän raportin havaintojen perusteella vedämme yhteen suosituksia koskien teemoja, joilla voi olla merkitystä tulevien poliittisten suuntaviivojen kannalta. Teemat ovat: strateginen suunnittelu ja politiikan kehittäminen; sidosryhmien yhteistyö ja osallistuminen; kalavedenhoito ja luonnonsuojelu sekä ammattikalastajien tukeminen, talouskehitys ja markkinoiden laajentaminen.

Strateginen suunnittelu ja politiikan kehittäminen

- Ahvenanmaan maakuntahallituksen tulee johtaa osallistavaa prosessia, jonka tavoitteena on kehittää strateginen visio kestävän kaupallisen kalastuksen elvyttämiseksi ja edistämiseksi. Prosessiin olisi otettava aktiivisesti mukaan monenlaisia sidosryhmiä.
- Ahvenanmaan maakuntahallituksen on syytä harkita kalastuslainsäädännön uudistamista, jotta voidaan varmistaa parempi mukautuminen kalastusalan nykyisiin tarpeisiin, olosuhteisiin ja haasteisiin.
- Kalatalousalaa koskevaa tietopohjaa olisi vahvistettava järjestelmällisen tietojen keruun ja analysoinnin avulla, jotta voidaan tarjota vankempi perusta näyttöön perustuvalla poliittiselle päätöksenteolle ja hallinnoinnille.
- On syytä kiinnittää huomiota kalastusalaan liittyvien käsitteiden ja määritelmien yhtenäisempään ja vastavuoroiseen ymmärtämiseen. Käsitteiden ja määritelmien soveltamisesta on tiedotettava selkeästi, jotta varmistetaan, että kaikki osapuolet voivat tulkita päätöksiä yhdenmukaisesti ja että niillä on toivottu vaikutus.

Yhteistyö ja sidosryhmien osallistuminen

- Eri sidosryhmien, kuten ammattikalastajien, vapaa-ajankalastajien, matkailuyrittäjien ja viranomaisten, välistä yhteistyötä tukee edistää kalastusalan ja sen tulevaisuudennäkymien vahvistamiseksi.
- On syytä edistää vedenomistajien ja viranomaisten välisiä virallisia viestintäkanavia, jotta voidaan helpottaa luonnonsuojelutavoitteiden saavuttamista ja varmistaa luonnon monimuotoisuutta ja luonnon ennallistamista koskevien EU:n asetusten mukainen raportointi.

Kalavedenhoito ja luonnonsuojelu

- Hylkeistä ja merimetsoista kalastukselle aiheutuvien menetysten vähentämiseksi on toteutettava poliittisia toimenpiteitä, kuten muokattava hyljetuotteiden kauppakieltoa ja lintudirektiiviä, jotta mahdollistetaan luonnonvarojen kestävä taloudellinen hyödyntäminen.
- On tarpeen tutkia ja ottaa käyttöön uusia teknologioita ja menetelmiä, kuten hylkeenarkotusmenetelmiä ja hylkeistä vapaita kalastusalueita, jotta voidaan vähentää petoeläinten kielteisiä vaikutuksia kalastukseen.
- Paikallisia vedenomistajia tulee motivoida hallinnoimaan vesiään kattavammin ja heitä on syytä kannustaa sallimaan kaupallinen kalastus, ja näin varmistamaan kalastajien pääsy pyyntivesille, silloin kun kalastuselinkeinoa voidaan harjoittaa tai laajentaa kestäväällä tavalla.
- Pyrkimyksiä meren elinympäristöjen ennallistamiseksi on laajennettava ja kalaa istutettava sinne, missä sitä pidetään ekologisesti merkityksellisenä, jotta voidaan

varmistaa terveet kalakannat ja ekosysteemit. Tähän voi hakea tukea Ålands Fiskeleaderilta ja muista rahoituslähteistä.

- On syytä tutkia mahdollisuutta sisällyttää vedenomistajien vapaaehtoisesti kalastukselta suojelemat alueet ”muiksi tehokkaiksi aluekohtaisiksi luonnonsuojelutoimenpiteiksi” (OECM), jotta näille alueille saataisiin virallinen asema merialueiden suojelussa.
- Kalastuksen hallinta olisi otettava mukaan Ahvenanmaan yhteiskunnan laajempiin ympäristönsuojelutavoitteisiin, niin että kalatalouden integrointi on joustavaa ja paikallisesti hyväksyttyä.

Ammattikalastajille myönnettävä tuki

- Kalastajille olisi taattava turvalliset ja kestävät työolot, jotta kalastuselinkeino voisi tarjota houkuttelevan vaihtoehdon nuorille, jotka tekevät uravalintojaan.
- Pienimuotoista kalastusta harjoittavien kalastajien tulee saada taloudellista ja teknistä tukea, jolla helpotetaan heidän sopeutumistaan haasteisiin, kuten pienentyneisiin saaliisiin, tiukempaan säätelyyn ja muuttuviin markkinaolosuhteisiin.
- On tutkittava mahdollisuuksia taloudelliseen tukeen, erityisesti koskien sukupolvenvaihdoksen yhteydessä tehtäviä alkuinvestointeja, jotta voidaan edistää nuorten ryhtymistä kalastajiksi.
- Tarvitaan yhteiskunnan tukitoimia kalansaaliin arvon lisäämiseksi, varsinkin kalatuotteiden jalostuksen, suoramyynnin ja markkinoinnin osalta. Näin voidaan parantaa pienimuotoista pyyntiä harjoittavien kalastusyritysten taloudellista toimeentuloa.
- Julkisissa hankinnoissa olisi paikalliset vaihtoehdot asetettava etusijalle ja edistettävä paikallisten ja vajaasti hyödynnettyjen kalalajien käyttöä. Näin voidaan parantaa taloudellista perustaa uusille kalatalouden investoinneille.

Talousohjeitus ja markkinoiden laajentuminen

- Ahvenanmaan maakuntahallituksen tulee tukea silakan rannikkokalastuksen kehittämistä mahdollistamalla sertifiointijärjestelmän käyttöönotto ja kannustamalla investointeja jalostuslaitteisiin alan kilpailukykyyn ja kestävyysvahvistamiseksi.
- Kaupallisen kalastuksen yhdistämistä kulttuuriperintöön ja ruokamatkailuun olisi edistettävä, jotta voidaan luoda uusia synergioita eri toimijoille.
- Ahvenanmaan kalastuksen taloudellista kestävyttä ja joustavuutta tulee edistää mahdollistamalla kaupallisen kalastuksen monipuolisuus, kuten erilaiset vuodenaikakohtaiset kalastusstrategiat ja muiden tulonlähteiden monitoiminen yhdisteleminen kalastuksen kanssa.

11. Päätelmät

Vaikka Neumanin raportti julkaistiin 18 vuotta sitten, monet tuolloin esiin nousseet kysymykset ovat edelleen ajankohtaisia. Kun otetaan huomioon tänä aikana tapahtuneet nopeat sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät muutokset, Neumanin raportin sisältöä on ollut tarpeen päivittää. Käsillä olevassa raportissa onkin tarkasteltu Ahvenanmaan pienimuotoinen kalastuksen, hallintajärjestelmän, saaliiden ja elinkeinon edellytysten viimeaikaisia muutoksia (ajanjaksolla 2008–2025).

Kattavien kalatalouden strategiasuunnitelmien puuttuminen korostaa tarvetta panostaa laajalaasiin pitkän aikavälin ratkaisuihin. Ahvenanmaan kalatalousala, joka on vahvasti sidoksissa maakunnan kulttuuriperintöön, on kohdannut merkittäviä haasteita ympäristöpaineiden, lainsäädännön muutosten ja muuttuvan yhteiskunnallisen dynamiikan vuoksi. Kalastuksesta riippuvaisten ihmisten määrän väheneminen on johtanut siihen, että perinteiset menetelmät ja osaaminen ovat vaarassa unohtua.

Sidosryhmien väliselle yhteistyölle on kuitenkin sekä mahdollisuuksia että halukkuutta, erityisesti hallituksen perustamien kalatalouden kehittämistyöryhmien, *Ålands Fiskeleaderin* rahoittamien hankealoitteiden sekä LEADER-ohjelman tuella.

Ympäristökysymykset, kuten rehevöityminen, kalavedenhoito sekä hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat haasteet, kuormittavat kalastusta entisestään. Ahvenanmaan pienimuotoisen kalastuksen elvyttäminen edellyttää tasapainoa ekologisen kestävyuden, kulttuuriperinnön suojelun ja oikeudellisen kehyksen realiteettien välillä.

Viime vuosina tiukemmat säädökset ja ympäristön tilan heikkeneminen ovat lisänneet kalatalouteen kohdistuvia paineita ja vaikeuttaneet kalastajien toimeentuloa. Näihin haasteisiin vastaaminen edellyttää paitsi poliittista priorisointia myös alueen pienimuotoisen kalastuksen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen arvon uudelleen tunnistamista. Kalastuselinkeinoon elinkelpoisuutta voidaan edistää, ja samalla turvata toiminnan sekä kulttuurisesti että taloudellisesti kestävä tulevaisuus, soveltamalla yhteistyöhön perustuvaa hallintamallia ja vahvistamalla pienimuotoista kalastusta harjoittavien kalastajien edustusta maakunnallisen tason päätöksenteossa.

Kiitokset

Olemme kiitollisia kaikille niille, jotka ovat vaikuttaneet tämän raportin sisältöön ja kehittämiseen. Haluamme aluksi esittää kiitoksemme kaikille Ahvenanmaan kalastajille, paikallisille vedenomistajille, paikalliselle Lokalkraft Leader Ålandille, kuntien edustajille, voittoa tavoittelemattomille järjestöille ja muille paikallisille kalatalouden sidosryhmille, jotka ovat jakaneet laajasti tietämystään, kokemuksiaan ja näkemyksiään. Teidän panoksenne on ollut korvaamaton, kun olemme pyrkineet ymmärtämään Ahvenanmaan kalatalousalan monimutkaisuutta, mahdollisuuksia ja haasteita sekä sen kulttuurista merkitystä Ahvenanmaan maakunnalle.

Erytiskiitokset Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja Maanmittauslaitoksen Ahvenanmaan osaston virkamiehille ja asiantuntijoille heidän jatkuvasta tuestaan ja yhteistyöstään työn aikana. Haluamme myös kiittää tutkijoita ja asiantuntijoita, joiden työ on tarjonnut tärkeää taustatietoa ja ohjausta, erityisesti eurooppalaisia kollegoitamme EmpowerUs-hankkeessa.¹³ Tieteelliset ponnistelunne ovat olleet keskeisessä asemassa pohdittaessa ja analysoitaessa rannikkoyhteisöjen haastavia olosuhteita eri puolilla Eurooppaa näinä vaikeina aikoina.

¹³ EmpowerUs-hanketta "Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development" rahoitettiin Horisontti Eurooppa -ohjelmasta aihealueella HORIZON-CL6-2021-COMMUNITIES-01-04, tutkimus- ja innovointitoimi (RIA). Hanke kesti lokakuusta 2022 syyskuuhun 2025, ja sitä koordinoi Norjan Nordlandsforskning tutkimuslaitos ja hankkeeseen kuului 16 kumppania yhdeksästä eri maasta. EmpowerUs hankkeen tavoitteena oli tukea rannikkoyhteisöjen kykyä tulla ympäristön, talouden ja yhteiskunnan kannalta kestävämmiksi.

Viitteet

- Archipelago Pares 2020. Ståtar, späck och skrävlor. <https://aprf.ax/saljakt>
- Archipelago Pares 2021. Sälen en egensinnig råvara. <https://aprf.ax/saljakt>
- Arlinghaus, R., Abbott, J.K., Fenichel, E.P., Carpenter, S.R., Hunt, L.M., Alós, J., Klefoth, T., Cooke, S.J., Hilborn, R., Jensen, O.P., Wilberg, M.J., Post, J.R. & Manfredó, M.J. 2019. Governing the recreational dimension of global fisheries. PNAS Nexus 116(12): 5213. <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1902796116>
- Bergström, L., Svahn, E. & Adill, A. 2023. Test fishing for sprat in the Southern Bothnian Sea – Overview of older studies and follow-up in 2022 [Provfiske efter strömming i södra Bottenhavet – översikt av äldre studier och återbesök, 2022]. Aqua notes 2023:1. Uppsala: Institutionen för akvatiska resurser. <https://doi.org/10.54612/a.6rd1p380jp>
- Eklund, E. 1994. Kustfiskare och kustfiske i Finland under den industriella epoken: Studier i en yrkesgrupps yttre villkor, sociala skiktning och organisation 1860–1970. Doktorsavhandling vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, forskningsinstitutet. <https://www.finna.fi/Record/arto.000784162>
- Eklund, E. 2024. En by i förändring Daniel Danielssons berättelse om hur "det andra" Bamböle byggdes. ISBN 978-952-94-8850-6. Nordprint, Helsingfors.
- Ekologigruppen 2024. Socioekonomisk analys Åland. [https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Resultat Socioekonomisk%20analys Åland 2024.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Resultat_Socioekonomisk%20analys_Aland_2024.pdf)
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2000. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0060>
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2008. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi).. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/56/oj>
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2009. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/oj>
- Europaparlamentets och rådets förordning 2015. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/1775 av den 6 oktober 2015 om ändring av förordning (EG) nr 1007/2009 om handel med sälprodukter och om upphävande av kommissionens förordning (EU) nr 737/2010. <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/1775/oj>
- Europaparlamentets och rådets förordning 2023. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2842 av den 22 november 2023 om ändring av rådets förordning (EG) nr 1224/2009, och om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1967/2006 och (EG) nr 1005/2008 och Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/1139, (EU) 2017/2403 och (EU) 2019/473 vad gäller fiskerikontroll. <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2842/oj>

- Finlex 2015. Lag om fiske 379/2015. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2015/20150379>
- Flannery, W., Murtagh, B., Miller, A., Antonova, A., Hadjimichael, M., Svets, K., Salmi, P., Eriksson, V., Daae Steiro, V.M., Buschmann Ekeland, C., Gómez Mestres, S., Patraca Dibildox, B. & Pulgar Corrotea, M. 2023. Socio-economic Empowerment of coastal communities as users of the sea to ensure sustainable coastal development [Stärkande av kustsamhälens socioekonomiska ställning som havsanvändare i syfte att främja en hållbar utveckling av kustområden]. <https://cdn.sanity.io/files/h1zicdt6/production/03939af-12560b955002175053d7067d7b2b456e4.pdf>
- HD 2017. Åland - Självstyrelse - Behörighetskonflikt - Fiske - Fiskekvot - Europeiska unionens regelverk. HD:2017:47. <https://www.finlex.fi/sv/oikeus/kko/kko/2017/20170047>
- Heimbrand, Y., Larsson, S., Landfors, F. & Bergström, U. 2023. Beståndsstatus för torsk i Ålands hav 2022. SLU Aqua. 2023.5.4-12. <https://pub.epsilon.slu.se/id/document/-20421360>
- HELCOM 2019. HELCOM Red List Species Information Sheets (SIS) Fish. https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/08/HELCOM-RedList-All-SIS_Fish.pdf
- HELCOM 2023. Distribution of Baltic seals – grey seals. HELCOM core indicator report ISSN 2343-2543. https://indicators.helcom.fi/wp-content/uploads/2023/04/Distribution-of-Baltic-Seals-Grey-seals_Final_October_2023.pdf
- Hermann, Cristof et al. 2018. Population Development of Baltic Bird Species: Great Cormorant (*Phalacrocorax carbo sinensis*). HELCOM. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2020/06/BSEFS-Population-development-of-the-Great-Cormorant.pdf>
- Højrup, T. 2013. Life Mode Analysis – the coming in to being. SAXO-Institute, University of Copenhagen. https://lifemodes.ku.dk/about/Life_Mode_Analysis_-_the_coming_into_being.pdf
- Jokinen, H. 2020. Population dynamics of flounders in the northern Baltic Sea – declines, cryptic species and environmental drivers. Doctoral Thesis, Faculty of Biological and Environmental Sciences, Helsinki University. <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/04685bdc-a2d9-4038-be43-82bb9f2fc17d/download>
- Jord- och skogsbruksministeriet 2024a. Regleringen av laxfisket i Bottniska viken ska säkerställa ett hållbart fiske. https://mmm.fi/-/pohjanlahden-lohenkalastuksen-saately-kestavan-kalastuksen-turvaamiseksi?languageId=sv_SE
- Jord- och skogsbruksministeriet 2024b. Förvaltningsplan för Östersjöns sälstammar 2024:23. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165787/MMM_2024_-_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jord- och skogsbruksministeriet 2025. Resultaten av det vetenskapliga laxfisket stöder beslutet att tillåta kustfiske i Finland. <https://mmm.fi/sv/-/resultaten-av-det-vetenskapliga-laxfisket-stoder-beslutet-att-tillata-kustfiske-i-finland>
- Kullman, A. 2020. Nu provfiskas gädda i sex åländska vikar. Nya Åland, 4.4.2020.

- Landsbygd AX. 2023. Landsbygdsnäringarna på Åland. <https://landsbygd.ax/wp-content/uploads/2023/06/Landsbygdsnaringen-i-siffror-2023.pdf>
- Lehtonen, E., Lehmonen, R. & Suuronen, P. 2023. Potential of creating seal-free fishing areas with seal deterrents. Fisheries Research 264: 106736. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2023.106736>
- Luke statistics on fishing. https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/sv/LUKE/LUKE_06%20Kala%20ja%20riista_02%20Rakenne%20ja%20tuotanto_02%20Kaupallinen%20kalastus%20merella/4_meri_saalis.px/table/tableViewLayout2/?rxid=dc711a9e-de6d-454b-82c2-74ff79a3a5e0
- Luke 2022. Vapaa-ajankalastus 2022. [Fritidsfiske 2022] <https://www.luke.fi/fi/tilastot/vapaaajankalastus/vapaaajankalastus-2022>
- Neuman, A. 2007. Fiske och fiskeriförvaltning i Ålands skärgård. Åländsk utredningsserie 2007:1.
- Pascual-Fernandez, J., Pita, C. & M. Bavinck. 2020. Small-scale fisheries take centre-stage in Europe (once again). In: Pascual-Fernandez, J., Pita, C., Bavinck, M. (Eds). Small-Scale Fisheries in Europe: Status, resilience and governance. Springer, MARE Publication Series 23. pp. 1–22.
- Pellikka, J., Pokki, H. & Moilanen, P. 2021. Vapaa-ajankalastuksen virkistysarvo ja vetovoimatekijät. [Rekreatiivisvärde och attraktionsfaktorer för fritidsfiske] Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 60/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 40 pp. https://juku.luke.fi/bitstream/handle/10024/547781/luke-luobio_60_2021.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Pettersen, S. 2024. Förändringar i fiskesamhället längs en skärgårdsgradient på NV Åland - en uppföljningsstudie. Forskningsrapporter från Husö biologiska station 168: 1–39. ISSN 0787-5460 ISBN 978-952-12-4350-9. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/-188484/Rapport%20168%20%28Online%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2021. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2020 in Åland, Finland. Natural resources and bioeconomy studies 69/2021. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 16 pp.
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2022. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2021 in Åland, Finland. Natural resources and bioeconomy studies 87/2022. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 18 pp.
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2023. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2022 in Åland, Finland. Natural resources and bioeconomy studies 121/2023. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 18 pp.
- Raitaniemi, J. & Leskelä, A. 2024. Report on scientific cod fishing and monitoring in 2023 in Åland, Finland. Natural Resources and Bioeconomy Studies 111/2024. Natural Resources Institute Finland. Helsinki. 20 pp.
- Rådets direktiv 1992. Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. <http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/2013-07-01>

- Rådets förordning 2005. Rådets förordning (EG) nr 2187/2005 av den 21 december 2005 om bevarande av fiskeresurser genom tekniska åtgärder i Östersjön, Bälten och Öresund, om ändring av förordning (EG) nr 1434/98 och om upphävande av förordning (EG) nr 88/98. <http://data.europa.eu/eli/reg/2005/2187/oj>
- Rådets förordning 2019. Rådets förordning (EU) 2019/1838 av den 30 oktober 2019 om fastställande för 2020 av fiskemöjligheterna för vissa fiskbestånd och grupper av fiskbestånd i Östersjön och om ändring av förordning (EU) 2019/124 vad gäller vissa fiskemöjligheter i andra vatten. <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1838/oj>
- Salmi, J. & Salmi, P. 2005. Governance of the Baltic Salmon fishery – Fisher's views. <https://www.ices.dk/sites/pub/CM%20Documents/2005/V/V2905.pdf>
- Salmi, P. 2005. Rural Pluriactivity as a Coping Strategy in Small-Scale Fisheries. *Sociologia Ruralis* 45: 1–2, 22–36. <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2842/oj>
- Salmi, P., Linke, S., Siegrist, N. & Svells, K. 2022. A new hope for small-scale fisheries through local action groups? Comparing Finnish and Swedish experiences. *Maritime Studies* 21: 309–323. <https://doi.org/10.1007/s40152-022-00269-y>
- Salmi, P. & Svells, K. 2023. Fisheries local action group managers as reflexive practitioners: The enhancement of projects and networks and the renewal of the Finnish fishing livelihood. *Sociologia Ruralis* 2023: 1–20. <https://doi.org/10.1111/soru.12454>
- Salmi, P., Setälä, J. & Saarni, K. 2024. Rediscovery of small-scale fisheries in the era of crises. *Maritime Studies* 23: 19. <https://doi.org/10.1007/s40152-024-00360-6>
- Setälä, J., Saarni, K., Airaksinen, S., Niukko, J. & Vielma, J. 2024. Suomen kalatalouden huoltovarmuusselvitys. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 71/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 83 pp. https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/555218/luke-luobio_-_71_2024.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sivén, C. 2021. The importance of sea trout in Åland Islands - Economic and natural values. Bachelor's thesis, Bioeconomy, Novia, Raseborg. [The importance of sea trout in Åland Islands](#)
- Statistikcentralen 2022. Fritidshus efter byggnadsår. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_rakke/
- Storå, N. 2012. Havets silver - Åländskt trålfiske. Ålands landskapsregering.
- Storå, N. 2003. Fiskets Åland och fiskarkulturen. ISBN 10:9529848129 / ISBN 13:9789529848126. Ålands Kulturstiftelse, Mariehamn
- Suuronen, P., Lunneryd, S.G., Königson, S., Coelho, N.F., Waldo, Å., Eriksson, V., Svells, K., Lehtonen, E., Psuty, I. & Vetemaa, M. 2023. Reassessing the management criteria of growing seal populations: The case of Baltic grey seal and coastal fishery, *Marine Policy* 155: 105684, <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2023.105684>
- Svells, K. & Åkerlund, U. 2018. The commons and emergent land in Kvarken Archipelago, Finland: governing an expanding recreational resource. *Fennia International Journal of Geography* 2: 154–167. <https://dx.doi.org/10.11143/fennia.69022>

- Svels, K., Salmi, P., Mellanoura, J. & Niukko, J. 2019. The impacts of seals and cormorants experienced by Baltic Sea commercial fishers. *Natural resources and bioeconomy studies* 77/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-854-8>
- Svels, K., Salmi, P., Suuronen, P., Coelho, N.F., Waldo, Å., Königson, S., Lunneryd, S.-G., Eriksson, V., Vetemaa, M., Lehtonen, L., Dyrendom Graugaard, N. & Johansson, M. 2022. Mitigating a social conflict between seal, conservation and fisheries in the Baltic Sea: multilevel and synergistic approaches. *TemaNord* 2022: 569. <http://dx.doi.org/10.6027/temanord2022-569>
- Svels, K. & Aagard Thuesen, A. 2024. Input legitimacy of bottom-up fishery governance: Lessons from community-led local development in two Nordic EU countries. *Sociologia Ruralis* 2024: 1–25. <https://doi.org/10.1111/soru.12479>
- Svels, K., Salmi, P., N. F. Coelho, N.F., Eriksson, V., Königson, S., Lehtonen, E., Lunneryd, S.-G., Suuronen, P., Vetemaa, M. & Waldo, Å. 2025. Struggling towards co-existence of the Baltic Sea coastal fisheries and the grey seal. *Maritime Studies* 24: 1. <https://doi.org/10.1007/s40152-024-00393-x>
- Söderkultalahti, P. & Rahikainen, M. 2025. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat saalisvahingot 2023 [Fångstskador orsakade av sälar och skarvar 2023]. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 12/2025. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 19 s. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-018-3>
- Walve, J., Rolff, C., & Tidlund, A. 2018. Svealandskusten 2018. Stockholms universitets Östersjöcentrum. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1274818/FULLTEXT01.pdf>
- Ådjers, K. 2008. Catch & release på Åland. *Fiskeritidskrift för Finland* 2008:2. pp. 15–17. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/catch-and-release-2008.pdf>
- Ådjers, K. 2018. Undersökningar på gädda på Åland 2009–2018. Ålands landskapsregering. https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/undersokningar_av_gadda_pa_aland_2009_2018_bb_0.pdf
- Ådjers, K., Appelberg, M., Eschbaum, R., Lappalainen, A., Minde, A., Repečka, R., & Thoresson, G. 2006. Trends in coastal fish stocks of the Baltic Sea. *Boreal Env. Res.* 11: 13–25.
- ÅLR 1956. Landskapslag (1956:39) om fiske i landskapet Åland. <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/195639>
- ÅLR 1991. Självstyrelselag 1991:71 för Åland. <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/199171>
- ÅLR 1995. Landskapsförordning (1995:44) om yrkesfiske (1996/32). <https://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning/alex/199544>
- ÅLR 2004. Landskapsregeringens svar s 2/2003–2004. Svar på spørsmål. Landskapsstyrelsens åtgärder inom havsfisket spørsmål 2/2003–2004. <https://www.lagtinget.ax/dokument/landskapsregeringens-svar-s-2-2003-2004-6827>

- ÅLR 2007. Förvaltningsplan för gråsälen på Åland. https://docplayer.se/13445688-Forvaltningsplan-for-grasalen-pa-aland.html#google_vignette
- ÅLR 2018. Deltagande samarbetspartner i fiskevårdsprojektet ReFisk 2.0. ÅLR 2018/2416. https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr2-enskild-n3_1.pdf
- ÅLR 2020. Åtgärdsprogram för grundvatten, sjöar och kustvatten 2022–2027. https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/3-vattenatgardsprogram-remiss_2020_0.pdf
- ÅLR 2024a. Fastställande av regleringsåtgärder för gösbestånden på Åland under perioden 2024–2026. ÅLR 2024/1015. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr2-2024-enskild-n3.pdf>
- ÅLR 2024b. Riktlinjer för skydds jakt på storskarv år 2024, riktlinjer för skydds jakt på gråsäl år 2024. ÅLR 2024/2304. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr1-2024-enskild-n4a.pdf>
- ÅLR 2025. Analys av eKake-register 10.2.2025, båtdata och registrerade yrkesfiskare på Åland.
- Ålandstidning 2024. Gäddan ska räddas. <https://www.alandstidningen.ax/nyheter/gaddan-ska-raddas-miljon-och-ekonomin>
- ÅSUB 2019. Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland, Rapport 2019:8.
- ÅSUB 2021. Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2020 Med Coronaperspektiv, Rapport 2021:6. https://www.asub.ax/sites/default/files/reports/alanningarnas_kultur-och-fritidsvanor_2020_0.pdf
- ÅSUB 2023a. Befolkning 1910–2023 efter kommun och år. https://pxweb.asub.ax/PXWeb/pxweb/sv/Statistik/Statistik_BE_Befolkningens%20storlek%20och%20struktur/BE004.px/?rxid=73467f4e-1abe-46c7-bfa5-fd9478249d17
- ÅSUB 2023b. Befolkning – Befolkningens storlek och struktur. <https://www.asub.ax/sv/befolkning-befolkningens-storlek-och-struktur>
- ÅSUB 2024a. Befolkning. [Befolkning - Befolkningens storlek och struktur - Tabeller | Ålands statistik- och utredningsbyrå](https://www.asub.ax/sv/befolkning-befolkningens-storlek-och-struktur-tabeller).
- ÅSUB 2024b. Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2023, Rapport 2024:4. https://www.asub.ax/sites/default/files/media/document/Turismens%20Samh%C3%A4llsekonomiska%20Betydelse%20f%C3%B6r%20%C3%85land%202023_1.pdf
- ÅSUB 2024c. Statistik årsbok för Åland. https://www.asub.ax/sites/default/files/media/document/Statistik%20%C3%A5rsbok%20f%C3%B6r%20%C3%85land%202024_5.pdf
- ÅSUB 2024d. Turiststatistik 2023 (2024:1. ISSN 1455–3147 (print) ISSN 2737-078X (online) 2023. <https://www.asub.ax/sites/default/files/media/document/Turiststatistik%202023.pdf>
- ÅSUB årsböcker 2006–2024. Erhållna från <https://www.asub.ax/sv/tidigare-statistiska-arsbocker>

Muut lähteet

Karlsson, T. 2024. Strukturerad intervju med seniorrådgivare Tom Karlsson vid Ålands länsskapsregerings Fiskeribyrå 3.12.2024.

Luke online map service <https://luonnonvaratieto.luke.fi/kartat?panel=0&lang=en>

Yle 2024. Laxkrig hotar mellan Åland och riket. <https://yle.fi/a/7-71044>. Utgiven 21.4.2004.

Ålands Radio 2021. Hållbart initiativ (HI) vill att förbud mot storskaligt trålfiske utreds. <https://alandsradio.ax/nyheter/hi-vill-forbud-mot-storskaligt-tralfiske-utreds>. Released 30.1.2021.

Ålands Radio 2024. Finskt fulfiske – svensk organisation rasar mot vetenskapligt laxfiske kring Åland. <https://alandsradio.ax/nyheter/finskt-fulfiske-svensk-organisation-rasar-mot-vetenskapligt-laxfiske-kring-aland>. Released 17.5.2024.

Ålands Radio 2025. Arbetsgrupp ska stärka Åland som destination för fritidsfiske. <https://alandsradio.ax/nyheter/arbetsgrupp-ska-starka-aland-som-destination-for-fritidsfiske>. Released 17.1.2025.

Liitteet

Liite 1. TCL Ålandin Q-menetelmäanalyysissä käytetyt väittämät.

1. Ympäristöön liittyvät intressini ja oikeuteni tunnustetaan.
2. Yhteisöni ja meren väliset historialliset ja kulttuuriset yhteydet ovat yleisesti tunnustettuja.
3. Kaikkia talouden sektoreita arvostetaan yhteiskunnassamme tasavertaisesti.
4. Vähemmistöjä pidetään tärkeänä resurssina paikallisyhteisölle.
5. Minulla on mahdollisuus osallistua mielekkäästi ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.
6. Tiedän keneen ottaa yhteyttä, kun päätöksentekoprosesseissa syntyy eturistiriitoja.
7. Meren eri käyttäjien väliset konfliktit ratkaistaan oikeudenmukaisesti, kun niitä syntyy.
8. Identiteettini ei estä minua osallistumasta paikalliseen päätöksentekoon.
9. Ympäristöä koskevien päätösten vaikutukset jakautuvat oikeudenmukaisesti.
10. Sinisen kasvun ja rannikkotalouden hyödyt ovat jakautuneet oikeudenmukaisesti eri yhteisöjen kesken.
11. Sininen kasvu hyödyttää myös muita heikommassa asemassa olevia ryhmiä (terveys/köyhyys/epävarmuus).
12. Elämä on parempaa kaupunkien keskusalueilla (hyvinvointi).

Liite 2. Ahvenanmaan kalastusalan hallinta, sääntely ja byrokratia 2008–2025 (toukokuu).

Vuosi	EU:n lainsäädäntö, hallintorakenne ja muutokset	Julkinen keskustelu kalastuksesta	Muita tärkeitä tapahtumia	Lohikiintiöt
2008	<ul style="list-style-type: none"> · EU kieltää ajoverkkokalastuksen, joka vaikuttaa lohenkalastukseen. · Kuhan kalastuskielto kutuaikana (25.5–5.7.) otetaan käyttöön (voimassa vuonna 2025). 	<ul style="list-style-type: none"> · Haukikantojen merkittävä väheneminen huolestuttaa monia kalastajia. 	<ul style="list-style-type: none"> · Lohenkalastuksen push up -pyydyksiä testataan Ahvenanmaan kalastajien järjestämässä "hankkeessa nro 3". · Ahvenanmaan kalastajat selvittävät hylkeistä vapaiden alueiden luomista. Sitä ei kuitenkaan toteuteta, mikä johtuu osittain rahoitusmahdollisuuksien puutteesta. · Hanke "Mereltä lautaselle" on käynnissä Ålands Fiskare -järjestön johdolla. 	<p>Vuosina 2008–2016 Ahvenanmaan kiintiö oli osa Suomen kansallista kiintiötä, ja siitä käytiin vuosittaisia neuvotteluja, minkä vuoksi Ahvenanmaan kalastajille myönnettäviä kiintiöitä oli vaikea jakaa ahvenanmaalaisille kalastajille.</p>
2009	<ul style="list-style-type: none"> · Jotta kalastajat voivat myydä saaliinsa, heidän on rekisteröidyttävä kalastajarekisteriin. Näin noudatetaan EU:n valvonta-asetuksen 1224/2009 55 artiklan 2 kohtaa, jossa kielletään vapaa-ajankalastuksen saaliiden myynti. Tällä valvonta-asetuksella on suuri vaikutus kaupallisen kalastuksen hallintaan. 		<ul style="list-style-type: none"> · Kalastusviraston ja aktiivisimman kalastusoppaan yhteistyönä käynnistetään hauen merkintähanke, jossa tutkitaan vaellusmalleja ja vapautettujen kalojen selviämistä pyynnin kohteeksi. 	
2010			<ul style="list-style-type: none"> · Kaksi ahvenanmaalaista alusta harjoittaa Itämeren eteläosassa silakan, lohen, turskan ja kilohailin merikalastusta. Suurin osa turskasta tuodaan maihin Puolassa, ja vaikka mukana oli vain kaksi alusta, vuonna 2010 niiden osuus Ahvenanmaan kokonaissaaliiden kokonaismäärästä oli 93 prosenttia ja kokonaisarvosta 72 prosenttia. · Ålands fiskare käynnisti ja toteutti hylkeenkestävien pyydysten testaamista koskevan uuden "hankkeen nro 4". · Paikalliselle kalastusalan toimintaryhmälle laaditaan parhaillaan uutta strategiaa. · Maarianhaminan Korrvikin kalastussatamassa, jota Ahvenanmaan kalastajat hallinnoivat ja joka on kaikkien kalastajien käytettävissä, tehdään merkittäviä parannuksia. Tämä tehdään jalostuslaitoksia koskevien uusien säännösten noudattamiseksi. 	
2011	<ul style="list-style-type: none"> · Hauen alamittaa nostetaan 42 cm:stä 55 cm:iin. · Täytäntöönpanoasetus 404/2011 tulee voimaan. 		<ul style="list-style-type: none"> · Raportti hauen merkintähankkeesta julkaistaan. · Itämeren silakan troolikalastusta Ahvenanmaalla 1950–2000-luvuilla koskeva dokumentaatio <i>Havets Silver</i> on koottu ja se on julkaistu ja esillä metsästys- ja kalastusmuseossa Eckerössä 2012. 	

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2025

Vuosi	EU:n lainsäädäntö, hallintorakenne ja muutokset	Julkinen keskustelu kalastuksesta	Muita tärkeitä tapahtumia	Lohikiintiöt
2012			<ul style="list-style-type: none"> · Alustava tutkimus siian, ahvenen, hauen ja kuhan (<i>Ålands Fiskare</i>) rannikon sekakalastuksen MSC-sertifiointia varten. · Maailman Luonnonsäätiö nostaa villin siian punaiselle listalleen. 	
2013			<ul style="list-style-type: none"> · Ahvenanmaan kalastajien toteuttamassa hankkeessa selvitetään mahdollisuuksia parantaa rannikkokalastuksen tulevaisuutta Ahvenanmaalla MSC-sertifioinnin, kaupallisen kalastuksen jäljitettävyyden ja silakan vientimahdollisuuksien tutkimisen avulla vuosina 2013–2015. 	
2014	<ul style="list-style-type: none"> · Rangaistusjärjestelmästä ja yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain 1188/2014 voimaantulo. Laissa määrätään seuraamuksia yhteisen kalastuspolitiikan vastaisille toimijoille. 		<ul style="list-style-type: none"> · Parhailaan tehdään tutkimusta kestävästä urheilukalastuksesta. · Ahvenanmaalle on rekisteröity kaksi uutta troolaria, mikä lisää merkittävästi silakan ja kilohailin saaliita. · Ahvenanmaan kalasta ja kalastuksesta julkaistaan sanomalehteä, jonka tarkoituksena on edistää paikallisen kalan käyttöä ruoka-aineena. 	
2015	<ul style="list-style-type: none"> · Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) vuosien 2014–2020 ohjelmaa pannaan parhailaan täytäntöön, mukaan lukien uusi vesiviljelystrategia. 		<ul style="list-style-type: none"> · Ahvenanmaan kalastajat osallistuvat pienimuotoisen kalastuksen tuottajajärjestön kehittämiseen. Hanketta vetää <i>Tukholman kalastushuutokauppa</i>. 	
2016	<ul style="list-style-type: none"> · Ahvenanmaan maakuntahallitus lähettää Suomen valtiolle kirjeen, jossa vaaditaan ajoverkkokiellon poistamista ainakin lähellä rantaviivaa, neljän meripeinikulman etäisyydelle. Suomen edustajat eivät kannata ehdotusta, ja Suomen kantana on edelleen pitää ajoverkkokiello voimassa. 		<ul style="list-style-type: none"> · Selvitys Ahvenanmaan kalavedenhoidon tulevasta rahoituksesta ja mahdollisesta kalastuksenhoitomaksun käyttöönotosta. · Ålands Fiskare ja Ålands fiskodlarförening ovat mukana hankkeessa, jossa selvitetään mahdollisuutta kalastaa piikkikaloja ravinnekompensaationa Ahvenanmaata ympäröivillä vesillä. 	
2017	<ul style="list-style-type: none"> · Ensimmäinen vuosi, jolloin uusi kiintiöjärjestelmä otettiin käyttöön. 	<ul style="list-style-type: none"> · Laajat keskustelut sekä perinteisessä että sosiaalisessa mediassa laittomasta kalastuksesta. Ne juontuvat YouTubeissa nähtävissä olevien tunnettujen urheilukalastajien rikkomuksista. 	<ul style="list-style-type: none"> · Hanke <i>Kalastuksenhoito</i> alkaa Ahvenanmaalla (2017–2020). · <i>Ahvenanmaalla kehitetään kestävä elintarvikestrategiaa</i>, joka sisältää vesiviljelyn ja kalastuksen. 	2 073 kpl.
2018		<ul style="list-style-type: none"> · Keskustelu edellisen vuoden laittomasta kalastuksesta jatkuu. 		1 970 kpl.
2019	<ul style="list-style-type: none"> · Yleinen kiello turskan kalastukselle itäisen turskakan osalta; 			2 130 kpl.

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2025

Vuosi	EU:n lainsäädäntö, hallintorakenne ja muutokset	Julkinen keskustelu kalastuksesta	Muita tärkeitä tapahtumia	Lohikiintiöt
2020	<ul style="list-style-type: none"> Turskan tieteellinen kalastus aloitetaan sen selvittämiseksi, muodostaako Ahvenanmeren turska erillisen kannan. 			1 220 kpl.
2021	<ul style="list-style-type: none"> Tieteellinen turskankalastus jatkuu. 			2 042 kpl.
2022	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistetaan uusi vesiviljelystrategia vuosiksi 2021–2030. 			2 045 kpl.
2023	<ul style="list-style-type: none"> Hyväksytään EMKVR-ohjelman 2021–2027 periaatteet. Tänä ajanjaksona Ahvenanmaa kuuluu osaksi Suomen ohjelmaa, eikä sillä ole omaa budjettia. Tarkistettu valvonta-asetus (EU) N:o 2842/2023 tulee voimaan, ja se pannaan asteittain täytäntöön seuraavina vuosina uusilla sähköistä raportointia koskevilla vaatimuksilla, koko kalastuslaivaston laajennetulla satelliittiseurannalla ja raportointia koskevilla uusilla ylitysmarginaalia koskevilla säännöillä. 			2 045 kpl.
2024	<ul style="list-style-type: none"> EU kieltää lohenkalastuksen kannan pienenemisen vuoksi. Suomi ja Ahvenanmaa käynnistävät tieteellisen kalastushankkeen selvittääkseen, onko Suomen rannikolla pyydetty lohi peräisin Ruotsin Ljunganjoesta. EU ja Ruotsi kritisoivat ankarasti tieteellistä kalastushanketta. muutokset kalastajien luokituksessa. 	<ul style="list-style-type: none"> Intensiivinen keskustelu silakan kalastuksesta, jossa Suomen ja Ruotsin välillä on suuria mielipide-eroja. Ahvenanmaa on jatkautuneiden mielipiteiden keskellä. 	<ul style="list-style-type: none"> Ahvenanmaan läänineläinlääkäri pitää tieteellistä lohen- ja turskankalastusta laittomana. Manner-Suomen Ruokaviraston eläinlääkärit ovat eri mieltä tieteelliseen kalastukseen liittyvistä eettisistä kysymyksistä. 	<p>Ei kiintiötä, ainoastaan tutkimuskalastuksen luvat erityissäännöksin. Kalastusta saa harjoittaa enintään 14 alusta Ahvenanmaalta ja saalis voi olla korkeintaan 90 lohta vedettä kohden.</p>
2025	<ul style="list-style-type: none"> Muutokset kalastajien luokituksessa; 		<ul style="list-style-type: none"> Parlamentin ehdotus troolauksen kieltämisestä 12 meripeninkulman sisällä. EmpowerUs hankkeen yhteistyö Eckerön metsästys- ja kalastusmuseon kanssa tuotti näyttelyn silakan kalastuksesta, sekä historian osalta että nykytilanteesta. Ruotsin Itämeren lohisäätiö on valmis keräämään rahaa ja tarjoamaan ahvenanmaalaisille kalastajille taloudellista korvausta siitä, että he eivät kalasta lohta vuonna 2025. 	752 kpl.

Liite 3. Ahvenanmaan hylje- ja merimetsotilanteen, lainsäädännön ja hallinnoinnin muutokset vuosina 2008–2024.

Vuosi	Hylkeenpyynti	Merimetsojen metsästys	EU:n lainsäädäntö, hallintorakenne ja muutokset	Muita tärkeitä tapahtumia	Sietopalkkio	
2008	· Suojametsästys sallittu vuodesta 1999, hakemus vaaditaan.	· Sallittu kalastajille, sallittu ensimmäisenä vuonna, sallittu vain syksyllä.	· Hyljevahinkojen korvaukset otettiin uudelleen käyttöön vuonna 2007, ja vuosi 2008 oli ensimmäinen ”normaali” korvausvuosi. Merimetsojen metsästys on sallittua kalastajille, jotta voidaan testata, miten EU ja suuri yleisö suhtautuvat asiaan.	· Ennen vuotta 2008 Ahvenanmaalla järjestettiin vuonna 2002 hyljeasioita käsittelevä konferenssi, jossa testattiin lohenkalastuksessa käytettäviä push up -rysiä. · SEAL OFF -hanke suunniteltiin ja hylkeentorjuntamenetelmiä testattiin kaupallisessa kalastuksessa vuonna 2008.	149 377 €	
2009	· Suojaava metsästys sallittu, hakemus vaaditaan.	· Oma-aloitteinen suojametsästys sallitaan kalastajille ja suojelluilla paikoilla keväällä, muu metsästys vain syksyllä.	· Hylkeiden kauppa kielletään lukuun ottamatta ”merien luonnonvarojen hallinnointia”. · Merimetsojen suojametsästys otetaan käyttöön vuosittaisella päätöksellä, jossa vahvistetaan metsästyksen suuntaviivat ja syyt.	· Jatketaan kokeita push up -pyydyksillä lohenkalastuksessa.	150 000 €	
2010	· Suojaava metsästys sallittu, hakemus vaaditaan.	· oma-aloitteinen suojametsästys				140 000 €
2011					140 000 €	
2012					· Push up -rysiähanke on saatu päätökseen.	130 000 €
2013						120 000 €
2014						120 000 €
2015					· Meren luonnonvarojen hoitoa koskeva poikkeus poistetaan Maailman kauppajärjestön päätöksellä – kaikki hyljetuotteiden kauppa on kielletty EU:ssa. · Hylkeenpyyntiä koskeva hakemusvaatimus poistetaan ja jokainen metsästyslupa saanut saa metsästää halleja. · Metsästyksiä säännellään vuosittain laadittavilla raportointivelvoitteilla, kiintiöillä ja ohjeilla.	
2016	· Yleinen suojametsästys ei enää vaadi hakemusta, vain metsästyslupa				71 437 €	
2017					62 015 €	
2018					73 764 €	
2019					· <i>Skarvsmällen</i> , merimetsojen yhteismetsästys ympäri Ahvenanmaata, järjestettiin ensimmäistä kertaa Facebookissa toteutetun aloitteen pohjalta, ja se on tämän jälkeen järjestetty vuosittain.	85 240 €
2020					· Archipelago Pares r.f. aloitti <i>Ståtar, späck och skrävlor -hankkeen</i> ja julkaisi esitteen hylkeenpyynnistä. · Suuren kiinnostuksen vuoksi merimetsojen metsästyskiintiö nostettiin 2 000:sta 3 000:een.	73 764 €
2021				· Archipelago Pares järjesti <i>Ståtar, späck och skrävlor -hankkeen puitteissa</i> kursseja siitä, miten hylkeitä voidaan käyttää.	85 240 €	
2022				· Archipelago Pares r.f. julkaisi esitteen <i>Säl – en envis resurs</i> .	81 195 €	
2023					89 796 €	
2024				· EU käynnistää hylkeiden kauppakiellon uudelleentarkastelun	106 513 €	

**Löydät meidät
verkosta**

luke.fi

Luonnonvarakeskus (Luke) Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki